

บทที่ 3

หลักการจัดการแบ่งมรดกให้แก่ทายาทตามกฎหมายอิสลาม

3.1 สาเหตุในการสืบมรดก

นักวิชาการส่วนใหญ่มีความเห็นตรงกันว่าสาเหตุในการสืบมรดกนั้นมี 3 ประการด้วยกัน

1. ความเป็นเครือญาติ
2. การสมรส
3. การไถ่ทาส(ระบบทาสถูกยกเลิกไปแล้วแต่ที่ยกมาเพียงเพื่อประกอบความรู้เท่านั้น)

1. ความเป็นเครือญาติ คือมีความสัมพันธ์กันทางสายโลหิตซึ่งครอบคลุมทางลูกหลานของผู้ตาย ทางผู้ให้กำเนิดเช่นบิดา ปู่ ไม่ว่าผู้นั้นจะได้รับมรดกนั้นจากทางพี่ ญาติอย่างเดียว เช่นแม่ หรือจากทางพี่ภรรยาพร้อมกับอะศอบะฮฺ(ส่วนเหลือ) เช่นบิดา หรือผู้ที่ได้รับมรดกจาก ทางอะศอบะฮฺอย่างเดียว เช่นพี่น้องชาย หรือเป็นผู้ที่ได้รับมรดกจาก ทางความเป็นทายาทที่ห่างไกลออกไป (ชาวิลอิฮฺฮาม) เช่นอาชายร่วมแต่มารดา

2. การสมรส คือการสมรสที่เกิดจากการทำนิติสัมพันธ์ในการสมรสที่ถูกต้องตามหลัก กฎหมาย อิสลาม ไม่ว่าคู่สมรสจะได้อยู่ร่วมประเวณีกันแล้วหรือไม่ก็ตามหากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสียชีวิตภายหลังการสมรสอีกฝ่ายหนึ่งก็มีสิทธิที่จะ ได้รับมรดกจากฝ่ายที่เสียชีวิตไป แต่หากมีการหย่าร้างกันขึ้นก่อนการร่วมประเวณี ทั้งสองฝ่ายก็ไม่มีสิทธิรับมรดกของกันและกัน และไม่มีอิดะฮฺ

(¹) สำหรับกรณีนี้ดังที่พระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ได้ตรัสไว้ว่า

﴿يَتَأْتِيَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا نَكَحْتُمُ الْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ طَلَقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمْسُوهُنَّ ۚ

فَمَا لَكُمْ عَلَيْهِنَّ مِنْ عِدَّةٍ تَعْتَدُونَهَا فَمَتَّعُوهُنَّ وَسَرَحُوهُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا ﴿٤١﴾

(1) อิดะฮฺ หมายถึง ชื่อของระยะเวลาที่แน่นอนที่บรรดาหญิงรอคอยและไม่สามารถแต่งงานใหม่หลังจากสามีเสียชีวิตหรือหย่าจากนางไป (Musthafa Khin, Musthafa Bukha, Ali Charbaji , 1992:4/157)

ความว่า“โائبรรดาผู้ศรัทธาทั้งหลายเมื่อพวกเขาได้สมรสกับบรรดาหญิงผู้ศรัทธาแล้ว พวกเขาได้หย่าพวกเขาออกก่อนที่พวกเขาจะได้แต่งงานด้วยของพวกเขา(ร่วมหลับนอนกับพวกเขา)ดังนั้นสำหรับพวกเขาไม่มีสิทธิ(ที่จะให้พวกเขาอยู่)ในอิดคะฮุจะนั้นพวกเขาจึงให้ผลประโยชน์แก่พวกนางบ้างแล้วปล่อยพวกเขาไปโดยดีงาม”(อัลอะซาบ : 49)

ส่วนมัซฮับอัชชาฟีอีและมัซฮับมาลิกีย์ได้เพิ่ม“ในด้านอิสลาม”เป็นสาเหตุในการสืบมรดกอีก 1 ประการรวมเป็น 4 ประการ โดยเหตุผลว่าทรัพย์สินมรดกของมุสลิมที่เสียชีวิต หากเขาไม่มีทายาทตามสาเหตุที่ได้กล่าวมาข้างต้นให้ขึ้นแก่บัยตุลมาล (คลังกลางของรัฐอิสลาม) เพื่อเป็นมรดกแก่มวลมุสลิมทั่วไป (Al-Nawavi, 1991:3)

ดังที่ท่านเราะฮะลุส رضي الله عنه ได้กล่าว

((وأنا وارث من لا وارث له أعقل عنه وارثه)) (رواه ابوداود)

ความว่า“และฉันเป็นทายาทของผู้ที่ไม่มีทายาทสำหรับเขา ฉันรับผิดชอบต่อเขาและรับมรดกของเขา”(บันทึกโดยอับูดาวูด)

จากความหมายของหะดีษบทนี้บ่งบอกว่าท่านเราะฮะลุส رضي الله عنه เป็นผู้รับมรดกจากผู้ตายที่ไม่มีทายาท แต่โดยหลักแล้วท่านเราะฮะลุส رضي الله عنه จะไม่รับมรดกหากแต่ทรัพย์สินมรดกในกรณีอย่างนี้จะขึ้นบัยตุลมาลทั้งหมดเพื่อประโยชน์แก่มวลมุสลิม(Wahbah al Zuhayly 8:251-252), (Musthafa Khin, Musthafa Bukha, Ali Charbaji, 1992:5/76)

3.2 องค์ประกอบของการสืบมรดก

1. มีเจ้ามรดกหรือผู้ตาย
2. มีทายาทหรือผู้สืบมรดก
3. มีทรัพย์สินมรดก (Arif Khalil Abu eid, 1991:37)

องค์ประกอบดังกล่าวหากขาดข้อหนึ่งข้อใดแล้วก็จะไม่มีการสืบมรดกเพราะว่าการสืบมรดกนั้นเป็นการที่บุคคลหนึ่งได้รับสิทธิในการครอบครองทรัพย์สินของอีกบุคคลหนึ่งโดยช่องทางหนึ่งช่องทางใดจากช่องทางพริฐหรือช่องทางอะศอบะฮฺหรือชะวิลอิฮาม หากขาดสิ่งหนึ่งสิ่งใดแล้วก็จะไม่มีการสืบมรดก ตัวอย่างเช่น บุคคลหนึ่งเสียชีวิตไปโดยที่ทิ้งทายาทแต่ไม่ได้ทิ้งทรัพย์สินเป็นมรดกไว้ทายาทก็ไม่มีโอกาสที่จะได้รับมรดกการสืบมรดกก็จะไม่เกิดขึ้น(Wahbah al Zuhayly 8:249)

3.3 เงื่อนไขของการสืบมรดก

การแบ่งมรดกมีเงื่อนไขอยู่ 4 ประการด้วยกัน

1. มั่นใจว่าเจ้ามรดกเสียชีวิตหรือนับว่าเป็นการเสียชีวิตโดยการชี้ขาดของตุลาการ
2. มั่นใจว่าทายาทมีชีวิตอยู่ภายหลังจากเจ้ามรดกเสียชีวิต
3. มีความเกี่ยวพันกันทางเครือญาติหรือการแต่งงานหรือจากทางการปลดปล่อย

ทาส

4. รู้สายสัมพันธ์ที่นำไปสู่การได้รับมรดกอย่างละเอียดสำหรับกอฎี(ผู้พิพากษา)

(Musthafa Khin, Musthafa Bukha, Ali Charbaji, 1992:5/74)

ดังนั้นก่อนการแบ่งมรดกของผู้ตายให้แก่ทายาทของเขาจะต้องตรวจดูเงื่อนไขในการสืบมรดกว่ามีครบทุกข้อหรือไม่ เช่นกระทำหลังจากมั่นใจว่าเจ้ามรดกเสียชีวิตไปแล้ว ไม่ว่าจะเสียชีวิตตามธรรมชาติ หรือเสียชีวิตโดยการชี้ขาดของตุลาการหรือศาล และทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกของผู้ตายทุกคนจะต้องมีชีวิตอยู่หลังจากเจ้ามรดกเสียชีวิต และทายาทเหล่านั้นจะต้องมีความเกี่ยวพันกับผู้ตาย ไม่ว่าจะในด้านการสมรส ด้านเครือญาติ หรือด้านการปลดปล่อยทาส

3.4 ผู้มีสิทธิรับมรดก

ผู้มีสิทธิรับมรดกของผู้ตายมี 3 ประเภท คือ

1. ผู้รับพินัยกรรม
2. ทายาท

3. องค์กรของรัฐ

(สำนักงานศาลยุติธรรม, 2554:98)

ผู้รับพินัยกรรม หมายถึง บุคคลหรือองค์กรที่ผู้ทำพินัยกรรมกำหนดให้เป็นผู้รับพินัยกรรม ซึ่งสามารถจำแนกได้ 3 ประเภทต่อไปนี้

1. เป็นบุคคลคนเดียวหรือหลายคนที่ไม่แน่นอน เช่น นาย ก หรือบุตรของนาย ก
2. เป็นบุคคลหลายคนที่ไม่แน่นอน เช่น นักศึกษา คนยากจน
3. เป็นนิติบุคคล เช่น มัสยิด โรงเรียน โรงพยาบาล (อิสมาแอ อาลี, 2546:101)

ทายาท หมายถึง บุคคลที่มีสิทธิรับมรดกของผู้ตาย แต่ไม่รวมถึงผู้รับพินัยกรรมโดยผู้ที่เป็นทายาทของผู้ตายจะต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

1 ต้องเป็นญาติหรือคู่สมรสที่ถูกต้องตามหลักกฎหมายอิสลามของผู้ตาย ผู้ที่เป็นญาติหรือคู่สมรสในทางความเป็นจริงของผู้ตาย แต่ไม่ถูกต้องตามหลักกฎหมาย จะไม่ถือว่าเป็นทายาทของผู้ตาย เช่นสามีกับภรรยาเมื่อปรากฏว่าการสมรสระหว่างทั้งสองนั้น ไม่ถูกต้องตามหลักกฎหมาย ก็จะไม่ถือว่าทั้งสองคนนั้นเป็นสามีภรรยา และเช่นเดียวกันจะไม่ถือว่าทั้งสองคนนั้นเป็นทายาทผู้มีสิทธิสืบมรดกระหว่างกัน บิดากับบุตรก็เช่นเดียวกันเมื่อการ สมรสระหว่างบิดามารดาของบุตรไม่ถูกต้องตามหลักกฎหมายก็จะไม่ถือว่าบิดากับบุตรเป็นทายาทซึ่งกันและกัน และจะไม่มีกรับมรดกระหว่างกัน ส่วนมารดากับบุตรถึงแม้ว่าจะเป็นบุตรที่เกิดจากบิดามารดาที่ไม่มีการสมรส หรือจากการสมรสที่ไม่ถูกต้องตามหลักกฎหมายอิสลามก็ถือว่าระหว่ างทั้งสองนั้นเป็นทายาทซึ่งกันละกัน และยังมีกรสืบมรดกระหว่างกันด้วย

2 ต้องนับถือศาสนาอิสลามเหมือนกับผู้ตาย (เจ้ามรดก) ถ้าหากผู้ตายนับถือศาสนาอิสลาม ทายาทของผู้ตายก็จะต้องนับถือศาสนาอิสลามเช่นเดียวกันจึงจะถือว่าเป็นทายาทที่มีสิทธิรับมรดกของซึ่งกันและกันได้

3 ไม่เป็นผู้ฆ่าเจ้ามรดกไม่ว่าจะด้วยเจตนาหรือประมาทอย่างร้ายแรง ทายาทคนใดเป็นผู้ฆ่าเจ้ามรดกหรือเป็นเหตุให้เจ้ามรดกถึงแก่ความตาย ทายาทคนนั้นจะโดนตัดสิทธิไม่ให้ได้รับมรดก

4 จะต้องมิสภาพเป็นบุคคลขณะที่ยังมีชีวิตถึงแก่ความตาย ทายาทที่หมดสภาพบุคคลก่อนเจ้ามรดกถึงแก่ความตายหรือหมดพร้อมกันกับเจ้ามรดก ทายาทผู้นั้นจะไม่มีสิทธิรับมรดกของผู้ตาย เว้นแต่ทายาทที่เป็นทารกในครรภ์มารดา ถึงแม้จะยังไม่มิสภาพเป็นบุคคล โดยสมบูรณ์ กฎหมายอิสลามก็ยังให้สิทธิในการรับมรดกได้หากปรากฏว่าทารกนั้นคลอดออกมามีชีวิต

5 จะต้องไม่ถูกกันสิทธิในการรับมรดกโดยผู้หนึ่งผู้ใด

3.5 ประเภทของทายาท

อารีฟ คอลิด อาบูอีด (1991:51-52) ได้แบ่งทายาทผู้ที่มีสิทธิได้รับมรดกออกเป็น 4 ประเภทคือ

1. อัศฮาบุลฟุรฎู (أصحاب الفروض)
 2. อัลอัสอบะฮฺ อันนะสาบียะฮฺ (العصبة النسبية)
 3. อัลอัสอบะฮฺ อัลสะบาบียะฮฺ (العصبة السببية)
 4. ชะวุลอัรฮาม (ذوي الأرحام)
- ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. อัศฮาบุลฟุรฎู (أصحاب الفروض) คือทายาทที่ได้ถูกกำหนดสัดส่วนที่สิทธิอย่างชัดเจนในอัลกุรอาน อัศสุนนะฮฺ หรืออิจญ์มาอ์ อัลฟิรฎู (الفرض) มีความหมายทางด้านภาษามากกว่าหนึ่งความหมายด้วยกัน เช่นส่วนที่กำหนดไว้ ดังอัลกุรอานได้กล่าวไว้ว่า

﴿وَأِنْ طَلَّقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمْسُوهُنَّ وَقَدْ فَرَضْتُمْ لَهُنَّ فَرِيضَةً فَوَصَّفُوا مَا فَرَضْتُمْ﴾

ความว่า“และถ้าหากพวกเจ้าหย่าพวกนางก่อนที่พวกเจ้าจะแตะต้องพวกนางโดยที่พวกเจ้าได้ กำหนดมละฮัรแก่พวกนางแล้ว ก็จงให้แก่พวกนางครึ่งหนึ่งของสิ่งที่พวกเจ้ากำหนดไว้” (อัลบาคอเราะฮฺ: 237)

ส่วนความหมายในด้านวิชาการคือสัดส่วนที่ถูกกำหนดไว้ให้แก่ทายาทจากกองมรดกของผู้ตาย และกลุ่มทายาทประเภทนี้มี 2 ชนิดด้วยกันคือ

1. อัศฮาบุลฟุรฎู อันนะสะบียะฮฺ (أصحاب الفروض النسبية) คือกลุ่มทายาทที่มีสิทธิในการรับมรดกแบบอัตราส่วนที่ถูกกำหนดไว้ อัลกุรอาน สุนนะฮฺของท่านเราะซูล ﷺ และในอิจญ์มาอ์ เนื่องจากว่ามีความใกล้ชิดทางสายเลือดกับเจ้ามรดกหรือผู้ตาย เช่นบิดาของผู้ตาย มารดาของผู้ตาย บุตรหญิงของผู้ตาย และพี่หรือน้องหญิงร่วมบิดามารดากับผู้ตาย เป็นต้น.

2. อัศฮาบุลฟุรฎู อัลสะบาบียะฮฺ (أصحاب الفروض السببية) คือกลุ่มทายาทที่มีสิทธิใน

การรับมรดกแบบอัตราส่วน เนื่องจากสาเหตุที่มีการสมรสกัน คือสามีและภรรยา ซึ่งถูกกำหนดไว้ โดยอัลกุรอาน สุนนะฮ์ของท่านเราะสูล ﷺ และอิจญ์มาอ์

ทายาทกลุ่มผู้ที่ได้รับส่วนกำหนดมี 11 รายดังต่อไปนี้ (สำนักงานศาลยุติธรรม, 2554:99)

1) สามี มีสิทธิรับมรดก 2 สภาพด้วยกันคือ ได้รับ $\frac{1}{2}$ ของกองมรดก หากเจ้ามรดกไม่มีผู้สืบสันดานสายชาย กล่าวคือ สามีจะได้รับมรดก $\frac{1}{2}$ ของกองมรดก หากผู้ตายที่เป็นภรรยาไม่มีบุตร ไม่ว่าจะ เป็นบุตรชายหรือบุตรหญิง และไม่มีหลานชายหรือหลานหญิง(บุตรที่เกิดจากบุตรชายของผู้ตาย) โดยไม่คำนึงว่าจะ เป็นบุตรที่เกิดจากสามีปัจจุบันหรือสามีอื่นและแม้แต่จะเป็นบุตรนอกสมรส(บุตรซีนาก็ตาม(Musthafa Khin, Musthafa Bukha, Ali Charbaji, 1992:5/84)

ดังที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสไว้ว่า

﴿ وَلَكُمْ نِصْفُ مَا تَرَكَ أَزْوَاجُكُمْ إِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُنَّ وُلْدٌ ﴾

ความว่า“และสำหรับพวกเจ้านั้นจะได้รับครึ่งหนึ่งของมรดกที่บรรดาภรรยาของพวกเจ้าทิ้งไว้หากมิปรากฏว่าพวกนางมีบุตร”(อันนิสาอ์ :12)

1.2 ได้รับ $\frac{1}{4}$ ของกองมรดกหากเจ้ามรดกมีผู้สืบสันดานสายชายกล่าวคือ สามี มีสิทธิที่จะรับมรดก $\frac{1}{4}$ ของกองมรดก หากเจ้ามรดก (ผู้ตาย) มีผู้สืบสันดาน โดยไม่คำนึงว่าจะ เป็นบุตรที่เกิดจากสามีปัจจุบันหรือเกิดจากอดีตสามี และไม่คำนึงว่าบุตร หรือหลานจะเป็นเพศชาย หรือเพศหญิง (Arif Khalil Abueid, 1992:53) ดังที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสไว้ว่า

﴿ فَإِنْ كَانَ لَهُنَّ وُلْدٌ فَلَكُمْ مِنَ الرِّبْعِ مِمَّا تَرَكَنَّ ﴾

ความว่า“ถ้าหากภรรยามีบุตร พวกเจ้าจะได้รับเศษหนึ่งส่วนสี่ของมรดกที่พวกนางทิ้งไว้”(อันนิสาอ์อายัตที่:12)

ภรรยา มีสิทธิรับมรดก 2 สภาพด้วยกันคือ

2.1 ได้รับ $\frac{1}{4}$ ของกองมรดก หากสามี (เจ้ามรดก) ไม่มีผู้สืบสันดานสายชาย หมายความว่า ภรรยาหนึ่งคนหรือหลายคนจะได้รับมรดกเศษหนึ่งส่วนสี่เมื่อสามี(ผู้ตาย)ไม่มีบุตร หรือหลานที่เกิดจากบุตรชาย ไม่ว่าจะป็นบุตรที่เกิดจากภรรยาปัจจุบันหรือเกิดจากอดีตภรรยาก็ตาม และไม่ว่าจะป็นบุตรหรือหลานนั้นจะป็นหญิงหรือชาย ดังที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสไว้ว่า

﴿ وَلَهُنَّ الرُّبْعُ مِمَّا تَرَكَتُمْ إِنْ لَمْ يَكُنْ لَكُمْ وَلَدٌ ﴾

ความว่า “และพวกนางจะได้รับเศษหนึ่งส่วนสี่จากสิ่งที่พวกเจ้าทิ้งไว้ หากพวกเจ้าไม่มีบุตร” (อันนิสาอ : 12)

2.2 ได้รับ $\frac{1}{8}$ ของกองมรดก หากเจ้ามรดกมีบุตร หรือผู้สืบสันดานสายชาย หมายความว่า ภรรยาของผู้ตายมีสิทธิได้รับมรดกเศษหนึ่งส่วนแปด โดยมีเงื่อนไขว่าหากสามีที่เป็นผู้ตายมีบุตรหรือหลาน โดยไม่คำนึงว่าจะเกิดจากภรรยาคนปัจจุบัน หรือเกิดจากภรรยาคนอื่นๆของสามี และโดยไม่ว่าจะป็นบุตรหรือหลานนั้นจะป็นเพศชายหรือเพศหญิงก็ตาม(Arif Khalil Abueid, 1992: 54) ดังที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสไว้ว่า

﴿ فَإِنْ كَانَ لَكُمْ وَلَدٌ فَلَهُنَّ الثُّمُنُ مِمَّا تَرَكَتُمْ ﴾

ความว่า “ดังนั้นหากพวกเจ้ามีบุตร พวกนางก็จะได้รับมรดก เศษหนึ่งส่วนแปด จากสิ่งที่พวกเจ้าทิ้งไว้” (อันนิสาอ : 12)

2) บิดา มีสิทธิรับมรดก 3 สภาพด้วยกันคือ

3.1 ได้รับ $\frac{1}{6}$ ของกองมรดก หากเจ้ามรดกมีบุตรชาย หรือผู้สืบสันดานสายชายที่เป็นเพศชาย ซึ่งหมายความว่า บิดาของผู้ตายจะได้รับมรดกของผู้ตายเศษหนึ่งส่วนหก โดยมีเงื่อนไขว่าหากผู้ตายมีบุตรชายหรือผู้สืบสันดานสายชายที่เป็นเพศชาย

3.2 ได้รับ $\frac{1}{6}$ ของกองมรดก และส่วนเหลือ หากเจ้ามรดกมีบุตรสาว หรือผู้สืบสันดานสายชายที่เป็นเพศหญิง

3.3 ได้รับส่วนที่เหลือ หากเจ้ามรดกไม่มีผู้สืบสันดานสายชาย (Arif

Khalil Abueid 1992:55-56)

ดั่งที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสไว้ว่า

﴿ وَلَا بَوَيْهَ لِكُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا السُّدُسُ مِمَّا تَرَكَ إِنْ كَانَ لَهُ وَلَدٌ فَإِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ وَلَدٌ وَوَرِثَهُ أَبُوَاهُ فَلِأُمَّهِ الثُّلُثُ فَإِنْ كَانَ لَهُ إِخْوَةٌ فَلِأُمَّهِ السُّدُسُ ﴾

ความว่า “และสำหรับบิดาและมารดาของเขานั้น แต่ละคนในทั้งสองนั้นจะได้เศษหนึ่งหกจากสิ่งที่เขาได้ทิ้งไว้ หากเขามีบุตร แต่ถ้าเขาไม่มีบุตร และมีบิดามารดาของเขาเท่านั้นที่รับมรดกของเขาแล้ว มรดกของเขาก็ได้รับเศษหนึ่งส่วนสาม ถ้าเขามีพี่น้องหลายคน มรดกของเขาก็ได้รับหนึ่งในหก” (อันนิสาอ: 11)

อัลกุรอานอายะฮ์ดังกล่าวได้ชี้ให้เห็นว่า แท้จริงบิดามีสิทธิได้รับเศษหนึ่งส่วนหกเท่านั้น ถ้าหากว่าผู้ตายมีบุตรไม่ว่าจะเป็นบุตรผู้หญิงหรือผู้ชาย แต่ถ้าหากผู้ตายมีบุตรผู้ชายอย่างเดียวเขา (บุตรชาย) ก็มีสิทธิในการรับส่วนเหลือโดยตัวของเขาเอง(ก่อนบิดา เพราะทายาทชั้นบุตรต้องมาก่อนชั้นบิดา) แต่ถ้าหากผู้ตายมีเฉพาะบุตรที่เป็นผู้หญิง บิดาก็จะได้รับเศษหนึ่งส่วนหกและส่วนที่เหลืออีกด้วย เพราะเขาเป็นบุคคลที่สนิทที่สุดและเหมาะสมที่สุดที่จะได้รับส่วนเหลือ (Wahbah al Zuhayly,1989 :296)

ดั่งหะดีษของท่านเราะฮ์สูล ﷺ ได้กล่าวไว้ว่า

((أَلْحَقُوا الْفَرَائِضَ بِأَهْلِهَا، فَمَا بَقِيَ فَهُوَ لِأَوْلَى رَجُلٍ ذَكَرَ)) (متفق عليه)

ความว่า “พวกเจ้าจงแบ่งปันทรัพย์มรดกให้แก่ทายาทภาคพิธีกรรม และส่วนที่เหลือก็จงให้แก่ชาย ที่สนิทที่สุดกับเจ้ามรดก” (มุดตาฟีกุลออลัยฮ์)⁽¹⁾

(1) มุดตาฟีกุลออลัยฮ์ หมายถึง หะดีษที่บันทึกโดยบุคคลอริยฺและมุสลิมทั้งด้วยหะดีษและสายรายงานเหมือนกันทั้งหมด

ถ้าหากว่าผู้ตายไม่มีบุตรเลย บิดาก็จะรับมรดกที่เป็นส่วนเหลือทั้งหมด เนื่องจากช่วงหนึ่งของอายะฮ์อัลกุรอานอายะฮ์ ที่สองบ่งบอกถึงสิทธิส่วนได้ของมารดาคือเศษหนึ่งส่วนสาม ในขณะที่ส่วนได้ของบิดาไม่ได้ระบุในวรรคนี้ นี่เป็นหลักฐานที่ชี้ให้เห็นว่าบิดาจะต้องได้รับส่วนที่เหลือหลังจากได้รับเศษหนึ่งส่วนสามไปแล้ว เนื่องจากว่าพื้นฐานของอายะฮ์นี้ได้ชี้แจงถึงการแบ่งทรัพย์สินมรดกระหว่างบิดากับมารดาเพียงสองคนเท่านั้น เมื่อปรากฏว่าได้ระบุส่วนได้ให้แก่คนใดคนหนึ่งไปแล้วอีกคนที่เหลือก็จะได้รับส่วนที่เหลือไป (Wabbah al-Zuhaily :1989,296/8)

3) มรดก มีสิทธิรับมรดก 3 สภาพด้วยกันคือ

4.1 ได้รับ $\frac{1}{6}$ ของกองมรดก ถ้าหากเจ้ามรดกมีผู้สืบสันดานสายชายหรือมีพี่น้องหลายคน กล่าวคือ มารดาจะได้รับมรดกเศษหนึ่งส่วนหกเมื่อผู้ตายมีบุตรหรือมีหลาน (บุตรของบุตรชายของผู้ตาย) หรือมีทายาทที่มาจากสายชาย หรือผู้ตายมีพี่น้องตั้งแต่สองคนขึ้นไปไม่ว่าจะเป็นผู้ชายหรือผู้หญิง จะร่วมบิดามารดา หรือร่วมแต่บิดา หรือร่วมแต่มารดาก็ตาม

4.2 ได้รับ $\frac{1}{3}$ ของกองมรดก ถ้าหากเจ้ามรดกไม่มีบุตร ไม่มีผู้สืบสันดานสายชาย และไม่มีพี่น้อง หรือมีแต่ไม่เกิน 1 คน ดังอายะฮ์อัลกุรอานที่กล่าวมาข้างต้น

4.3 ได้รับ $\frac{1}{3}$ จากส่วนที่เหลือหลังจากที่หักส่วนของคู่สมรสออกแล้ว ในกรณีที่ผู้ตายมีทายาทเฉพาะบิดา มารดา และคู่สมรส (สามีหรือภรรยา) เท่านั้น ปัญหาที่เรียกว่าปัญหาอัลญรวาน(الوجوان) (ArifKhalil Abueid 1992:57-58)

ดังที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสไว้ว่า

﴿وَلَا يُوْهَىٰ لِكُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا الشُّدُسُ مِمَّا تَرَكَ إِنْ كَانَ لَهُ وَلَدٌ فَإِنْ لَّمْ يَكُنْ لَهُ وَلَدٌ وَوَرِثَتْهُ أَبَوَاهُ فَلِأُمِّهِ الثُّلُثُ فَإِنْ كَانَ لَهُ إِخْوَةٌ فَلِأُمِّهِ الشُّدُسُ﴾

ความว่า “และสำหรับบิดาและมารดาของเขานั้น แต่ละคนในทั้งสองนั้นจะได้หนึ่งส่วนหกจากสิ่งที่เขาได้ทิ้งไว้ หากเขามีบุตร แต่ถ้าเขาไม่มีบุตร และมีบิดามารดาของเขาเท่านั้นที่รับมรดกของเขาแล้ว มารดาของเขาก็ได้รับหนึ่งส่วนสาม ถ้าเขามีพี่น้องหลายคน มารดาของเขาก็ได้รับหนึ่งส่วนหก” (อันนิสาอ: 11)

5) ปู่ มีสภาพการรับมรดก 6 สภาพด้วยกันคือ

5.1 ถูกกันสิทธิ ถ้าหากเจ้ามรดกมีบิดา

5.2 ได้รับ $\frac{1}{6}$ ของกองมรดกถ้าหากเจ้ามรดกมีบุตรชาย หรือผู้สืบสันดาน
สายชายที่เป็นเพศชาย (เช่น หลานชาย หลานชาย)

5.3 ได้รับ $\frac{1}{6}$ ของกองมรดก และส่วนที่เหลือ ถ้าหากเจ้ามรดกมีบุตรสาว
หรือผู้สืบสันดานสายชายที่เป็นเพศหญิง

5.4 ได้รับส่วนที่เหลือ ถ้าหากเจ้ามรดกไม่มีผู้สืบสันดานสายชายเลย

5.5 ร่วมกันรับส่วนที่เหลือกับพี่น้องร่วมบิดามารดา หรือพี่น้องร่วมแต่บิดา
ในกรณีที่พี่น้องได้รับส่วนที่เหลือ โดยแบ่งเท่าๆกัน แต่ปู่จะต้องได้รับไม่น้อยกว่า $\frac{1}{6}$ ของกองมรดก
หรือให้ปู่ได้รับ $\frac{1}{3}$ ของส่วนที่เหลือ โดยคำนึงถึงความได้เปรียบของปู่เป็นหลัก

5.6 ร่วมกันรับมรดกทั้งหมดกับพี่น้องร่วมบิดามารดา หรือพี่น้องร่วมแต่บิดา
ถ้าหากเจ้ามรดกไม่มีทายาทอื่น โดยให้แบ่งคนละเท่าๆกัน หรือจะให้ปู่ได้รับ $\frac{1}{3}$ ของกองมรดกนั้น โดย
คำนึงถึงความได้เปรียบของปู่เป็นหลัก (Musthafa Khin, Musthafa al-Bukha and Ali al-Sharbaji,
1992:115)

ตั้งที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสไว้ว่า

﴿وَلَا يُوْثِرُ لِكُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا السُّدُسُ مِمَّا تَرَكَ إِنْ كَانَ لَهُ وَوَلَدٌ فَإِنْ لَّمْ يَكُنْ لَهُ وَوَلَدٌ وَوَرِثَةٌ أَبَوَاهُ فَلِأُمَّهِ الثُّلُثُ فَإِنْ كَانَ لَهُ إِخْوَةٌ فَلِأُمَّهِ السُّدُسُ﴾

ความว่า “และสำหรับบิดาและมารดาของเขานั้น แต่ละคนในทั้งสองนั้นจะได้หนึ่งในหก จากสิ่งที่เขาได้ทิ้งไว้ หากเขามีบุตร แต่ถ้าเขาไม่มีบุตร และมีบิดามารดาของเขาเท่านั้นที่รับมรดกของเขาแล้ว มารดาของเขาก็ได้รับหนึ่งในสาม ถ้าเขามีพี่น้องหลายคน มารดาของเขาก็ได้รับหนึ่งในหก” (อันนิสาอู: 11)

พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสอีกว่า

﴿يَنْبَىٰ ءَادَمَ لَا يَفْتَنَنَّكُمُ الشَّيْطَانُ كَمَا أَخْرَجَ أَبَوَيْكُم مِّنَ الْجَنَّةِ﴾

ความว่า“ไอ้ลูกหลานของอาดัมเอ๋ย จงอย่าให้ชัยฏอนหลอกลวงพวกเจ้า เช่นเดียวกับที่มันได้ให้บิดาของพวกเจ้าออกจากสวนสวรรค์มาแล้ว”(อัลอะรอฟ:27)

และในอีกหนึ่งอายะฮ์ที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿اتَّبَعَتْ مَلَأَةٌ أَبَاءَ إِِبْرَاهِيمَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ مَا كَانُوا لَنَا أَنْ نُشْرِكَ بِاللَّهِ مِنْ شَيْءٍ﴾¹

ความว่า“และฉันได้ดำเนินตามบิดา(บรรพบุรุษ)ของฉัน คือ อิบรอฮีมและอิสฮากและยะกูบ ไม่เป็นการบังควรแก่เราที่จะตั้งภาคีด้วยสิ่งใดต่ออัลลอฮ์”(ยูสุฟ:38)

หลักฐาน ดังกล่าวข้างต้น มาสนับสนุนและ อ้างอิง ถึงการรับมรดกของปู่ก็เป็นอา ยะฮ์ เดียวกันกับที่ได้อ้างอิงถึงการรับมรดกของบิดา เนื่องจากในทางภาษาอาหรับและจารีตประเพณีจะเรียก ปู่ว่าบิดาในกรณีที่บิดาได้เสียชีวิตไปแล้ว และยังมีหะดีษที่รายงาน โดยอิมรอนบุตรของอูษัยนุกกล่าวว่า

((جاء رجل إلى رسول الله ﷺ فقال إن ابن ابني مات فما لي من ميراثه ؟ قال : لك السدس))

(أخرجه أحمد وأبو داود)

ความว่า“มีชายคนหนึ่งมาหาท่านเราะฮ์ลุล ﷺ และถามท่านเราะฮ์ลุล ﷺ ว่า แท้จริง บุตรชายของฉันได้เสียชีวิต ฉันมีสิทธิในกองมรดกของเขาหรือไม่? ท่านเราะฮ์ลุล ﷺ ก็ได้กล่าวแก่ชายผู้นั้นไปว่า ท่านได้รับเศษหนึ่งส่วนหก”(บันทึกโดยอะหมัดและอา บูดาวูด)

และยังมีหลักฐานที่เป็นมติของอูลามาอ์ที่กล่าวว่า“แท้จริงปู่รับมรดกแทนที่บิดาในกรณี ที่ไม่มีบิดา” (Arif Khalil Abu eid, 1992:72-73)

6) การรับมรดกของย่า และยาย มี 2 สภาพด้วยกันคือ

6.1 ถูกกันสิทธิโดย

ก. มารดาของผู้ตาย

ข. บิดาของผู้ตาย(ยกเว้นยายซึ่งจะไม่ถูกกันสิทธิโดยบิดา)

6.2 ได้รับ $\frac{1}{6}$ ของกองมรดก ถ้าหากไม่มีผู้กันสิทธิดังกล่าวตั้งหะดีษของ

ท่านเราะสูล ﷺ ที่ว่า

(أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَعْطَى الْجَدَّةَ السُّدُسَ) ((أَخْرَجَهُ أَحْمَدُ))

ความว่า“แท้จริงท่านเราะสูล ﷺ ได้มอบมรดกให้แก่ย่าและยายเศษหนึ่งส่วนหก”(บันทึกโดยอะหมัด)

7) บุตรหญิง มีสิทธิรับมรดก 3 สภาพด้วยกันคือ

7.1 ได้รับ $\frac{1}{2}$ ของกองมรดกถ้าหากว่ามีเพียงคนเดียว กล่าวคือ บุตรหญิงจะ

ได้รับมรดก $\frac{1}{2}$ มีเงื่อนไขอยู่ 2 ประการคือ

ก. ผู้ตายมีบุตรหญิงเพียงคนเดียว

ข. ผู้ตายไม่มีบุตรชาย ซึ่งเป็นผู้สืบสันดานที่อยู่ในลำดับเดียวกัน

ดังที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสไว้ว่า

﴿ وَإِنْ كَانَتْ وَاحِدَةً فَلَهَا النِّصْفُ ﴾

ความว่า“และถ้าเป็นบุตรหญิงคนเดียวนางจะได้รับเศษหนึ่งส่วนสอง”

(อันนิสาอฺ: 11)

7.2 ได้รับ $\frac{2}{3}$ ของกองมรดก ถ้าหากว่ามีบุตรหญิงหลายคน กล่าวคือบุตรหญิง

ของผู้ตายตั้งแต่สองคนขึ้นไปจะได้รับมรดกเศษสองส่วนสาม โดยมีเงื่อนไขว่าจะต้องไม่มีบุตรชายซึ่งจะนำไปสู่การรับอะเศาะบะฮะฮุรุมกัน ดังที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสไว้ว่า

﴿فَإِنْ كُنَّ نِسَاءً فَوْقَ اثْنَتَيْنِ فَلَهُنَّ ثُلُثَا مَا تَرَكَ﴾

ความว่า“ถ้าหากบุตรเป็นผู้หญิงเกินกว่าสองคนพวกนางก็จะได้รับเศษสองส่วนสามจากสิ่งที่เขา (ผู้ตาย) ทิ้งไว้” (อันนิสาอ:11)

7.3 ร่วมกันรับส่วนที่เหลือกับบุตรชาย ถ้าหากเจ้ามรดกมีบุตรชายอยู่ด้วย โดยให้แบ่งให้บุตรชาย 2 ส่วน บุตรหญิง 1 ส่วน

8) หลานหญิง(บุตรหญิงของบุตรชายของผู้ตาย) มี 5 สภาพด้วยกันคือ

8.1 ถูกกันสิทธิ ถ้าเจ้ามรดกมีบุตรชาย หรือมีบุตรสาวตั้งแต่สองคนขึ้นไป และเจ้ามรดกไม่มีผู้สืบสันดานสายชายที่เป็นเพศชายที่อยู่ระดับเดียวกันกับทายาทผู้นั้นลงไป ซึ่งถ้ามีทายาทผู้นี้จะรับส่วนที่เหลือร่วมกับผู้สืบสันดานนั้นในอัตรา 2:1

8.2 ได้รับ $\frac{1}{2}$ ของกองมรดก ถ้ามีคนเดียว

8.3 ได้รับ $\frac{2}{3}$ ของกองมรดก ถ้ามีหลายคน

8.4 ได้รับ $\frac{1}{6}$ ของกองมรดก ถ้าเจ้ามรดกมีบุตรหญิงหนึ่งคนและเจ้ามรดกไม่มีผู้สืบสันดานสายชายที่เป็นเพศชายที่อยู่ในลำดับเดียวกันกับทายาทผู้นี้ ซึ่งถ้ามี ทายาทผู้นี้จะรับมรดกส่วนที่เหลือกับผู้สืบสันดานนั้นในอัตราส่วน 1:2 (หมายถึงหลานหญิงได้ 1 ส่วน ผู้สืบสันดานสายชายที่เป็นเพศชายได้ 2 ส่วน)

8.5 ร่วมรับส่วนที่เหลือกับผู้สืบสันดานสายชายที่เป็นเพศชายที่อยู่ในลำดับเดียวกันถ้าหากเจ้ามรดกมีผู้สืบสันดานสายชายที่เป็นเพศชายที่อยู่ในระดับเดียวกันด้วย โดยให้แบ่งระหว่างกันในอัตราส่วน 1:2 (หมายถึงหลานหญิงได้ 1 ส่วน หลานชายที่เกิดจากบุตรชายได้ 2 ส่วน)

ดังอัลกุรอานที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสไว้ว่า

﴿يُوصِيكُمُ اللَّهُ فِي أَوْلَادِكُمْ لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثِيَّاتِ فَإِنْ كُنَّ نِسَاءً فَوْقَ اثْنَتَيْنِ

﴿ فَلَهُنَّ ثُلُثَا مَا تَرَكَ وَإِنْ كَانَتْ وَاحِدَةً فَلَهَا النِّصْفُ ﴾

ความว่า “อัลลอฮ์ ﷻ ได้ทรงสั่งพวกเจ้าไว้ในลูก ๆ ของพวกเจ้าว่า สำหรับเพศชายนั้น จะได้รับเท่ากับส่วนได้ของเพศหญิงสองคน แต่ถ้าลูกๆ เป็นหญิงเกินกว่าสองคน พวกนางก็จะได้สองในสามของสิ่งที่เขาได้ทิ้งไว้ และถ้าลูกเป็นหญิงคนเดียวนางก็จะได้ครึ่งหนึ่ง” (อันนิสาอู:11)

อัลกุรอานอายะฮ์ดังกล่าวเป็นอายะฮ์ที่อ้างอิงหลักฐานที่บ่งบอกถึงสิทธิของบุตรหญิง และยังหมายรวมถึงหลานหญิง ของผู้ตายด้วยในนี้ ยเดียวกัน เนื่องจากตัวบทของอายะฮ์นี้ได้ให้ความหมายถึงหลานหญิงหรือเหลนหญิงด้วย (Wahbah al-Zuhaily :1989,318/8)

9) พี่หญิงหรือน้องหญิงร่วมบิดามารดา มี 5 สภาพด้วยกันคือ

9.1 ถูกกันสิทธิโดย

ก. บุตรชายหรือ

ข. ผู้สืบสันดานสายชายที่เป็นเพศชาย หรือ

ค. บิดา

9.2 ได้รับมรดก $\frac{1}{2}$ ของกองมรดก ถ้าหากมีคนเดียว

9.3 ได้รับ $\frac{2}{3}$ ของกองมรดก ถ้าหากมีหลายคน

9.4 ร่วมกันรับส่วนที่เหลือกับพี่ชายหรือน้องชายร่วมบิดามารดาเดียวกัน ถ้าเจ้ามรดกมีพี่ชายหรือน้องชายร่วมบิดามารดาเดียวกันด้วย โดยแบ่งกันให้ฝ่ายชาย 2 ส่วนต่อฝ่ายหญิง 1 ส่วน

9.5 ได้รับส่วนที่เหลือ ถ้าเจ้ามรดกมีบุตรหญิง หรือผู้สืบสันดานสายชายที่เป็นเพศหญิง

ดังอัลกุรอานที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสไว้ว่า

﴿ يَسْتَفْتُونَكَ قُلِ اللَّهُ يُفْتِيكُمْ فِي الْكَلَالَةِ إِنَّ أَمْرُؤًا هَلَكَ لَيْسَ لَهُ وُلْدٌ وَلَا أُولَاءُ فَأُولَئِكَ مِمَّا تَرَكَ
نِصْفُ مَا تَرَكَ وَهُوَ يَرِثُهَا إِنْ لَمْ يَكُنْ لَهَا وُلْدٌ فَإِنْ كَانَتْ أُمَّتَيْنِ فَلَهُمَا التُّلُثَانِ مِمَّا تَرَكَ

﴿ وَإِنْ كَانُوا إِخْوَةً رِّجَالًا وَنِسَاءً فَلِلَّذَكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثِيَيْنِ ﴾

ความว่า“เขาเหล่านั้นจะขอให้เจ้าชี้ขาดปัญหาจนกล่าวเถิดว่าอัลลอฮ์ ﷻ จะทรงชี้ขาดให้แก่พวกเจ้าในเรื่องของผู้เสียชีวิตที่ไม่มีบิดาและบุตร คือถ้าชายคนหนึ่งตายโดยที่เขาไม่มีบุตรแต่มีพี่สาวหรือน้องสาวคนหนึ่งแล้ว นางจะได้รับครึ่งหนึ่งของมรดกที่เขาได้ทั้งไว้และขณะเดียวกันเขาก็จะได้รับมรดกของนางหากนางไม่มีบุตร แต่ถ้าปรากฏว่าพี่สาวหรือน้องสาวของเขามีด้วยกันสองคน ทั้งสองนั้นจะได้รับสองในสามจากมรดกที่เขาได้ทั้งไว้ แต่ถ้าพวกเขา มีพี่น้องหลายคนทั้งชายและหญิง สำหรับชายจะได้รับเท่ากับส่วนได้ของหญิงสองคน” (อันนิสาอฺ :176)

10) พี่หญิงหรือน้องหญิงร่วมแต่บิดามี 6 สภาพด้วยกันคือ

10.1 ถูกกันสิทธิโดย

ก. บิดา

ข. บุตรชายหรือผู้สืบสันดานสายชายที่เป็นเพศชาย

ค. พี่น้องชายร่วมบิดามารดา

ง. พี่หญิงหรือน้องหญิงร่วมบิดามารดาตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป และไม่มีพี่น้องชายร่วมแต่บิดาต่างมารดา ซึ่งถ้ามี ทายาทผู้นี้จะร่วมกันรับส่วนที่เหลือกับพี่ชายหรือน้องชายนั้น

จ. พี่หญิงหรือน้องหญิงร่วมบิดามารดาที่อยู่ในสภาพที่รับส่วนที่เหลือ

10.2 ได้รับ $\frac{1}{2}$ ของกองมรดก ถ้าหากมีคนเดียว

10.3 ได้รับ $\frac{2}{3}$ ของกองมรดก ถ้าหากมีหลายคน

10.4 ได้รับ $\frac{1}{6}$ ของกองมรดก ถ้าเจ้ามรดกมีพี่หญิงหรือน้องหญิงร่วมบิดา

มารดา 1 คน

10.5 ร่วมรับส่วนที่เหลือกับพี่หรือน้องชายร่วมแต่บิดา ถ้าเจ้ามรดกมีพี่ชายหรือน้องชายร่วมแต่บิดารวมอยู่ด้วย

10.6 รับส่วนที่เหลือ ถ้าเจ้ามรดกมีบุตรหญิงหรือผู้สืบสันดานสายชายที่เป็นเพศหญิง

ดั่งที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสไว้ในสุเราะอันนิสาอฺ อายะฮฺที่ 176 ที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น โดยอุลามาอฺได้มีมติว่าเจตนารมณ์ของอัลกุรอานโองการนี้ได้หมายรวมถึงพี่หญิงหรือน้องหญิงร่วมบิดามารดาและพี่หญิงหรือน้องหญิงร่วมแต่บิดาคู่เดียว (Musthafa al -khin, Musthafa al-bukha, Ali al-charbaji :1992: 88/5)

11) พี่หรือน้องร่วมแต่มารดา มี 4 สภาพด้วยกันคือ

11.1 ถูกกันสิทธิโดย

ก. ผู้สืบสันดานสายชาย

ข. บิดาหรือปู่หรือผู้ที่อยู่ในลำดับที่สูงขึ้นไปจนสุดสาย

11.2 ได้รับ $\frac{1}{6}$ ของกองมรดก (ไม่ว่าจะเป็นหญิงหรือชาย) ถ้าหากมีคนเดียว

11.3 ได้รับ $\frac{1}{3}$ ของกองมรดก (ไม่ว่าจะเป็นผู้หญิงหรือผู้ชาย) ถ้าหากมีหลาย

คน

11.4 ได้รับ $\frac{1}{3}$ ร่วมกับพี่น้องร่วมบิดามารดา ในกรณีที่พี่น้องร่วมบิดามารดามีสิทธิได้รับส่วนที่เหลือ (กรณีนี้เรียกว่าปัญหาฆรรอกะฮฺ หรือฮุมารียะฮฺ)

ดั่งอัลกุรอานที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสไว้ว่า

﴿وَإِنْ كَانَ رَجُلٌ يُورَثُ كَلَلَةً أَوْ امْرَأَةً أَوْ وَلَةً أَخٌ أَوْ أُخْتٌ فَلِكُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا السُّدُسُ فَإِنْ كَانُوا أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ فَهُمْ شُرَكَاءُ فِي الثُّلُثِ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِي بِهَا أَوْ دِينٍ غَيْرِ مُضَارٍّ وَصِيَّةً مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَلِيمٌ ﴿١٧٦﴾﴾

ความว่า“และถ้ามีชายคนหนึ่งหรือหญิงคนหนึ่งถูกรับมรดกในฐานะเป็นผู้ที่ไม่มีบิดาและบุตรแต่เขามีพี่ชายหรือน้องชายคนหนึ่ง หรือมีพี่หญิง หรือน้องหญิงคนหนึ่ง แล้วแต่ละคนจากสองคนนั้นจะได้รับหนึ่งในหก แต่ถ้าพี่น้องของเขามีมากกว่านั้น พวกเขาเป็นผู้รับร่วมกันหนึ่งในสามทั้งนี้หลังจากพินัยกรรมที่ถูกสังเวยไว้หรือหลังจากหนี้สินโดยมิใช่สิ่งที่น่าสนใจใดๆ เป็นคำสั่งที่มาจากอัลลอฮ์ และอัลลอฮ์เป็นผู้ทรงรอบรู้ผู้ที่ทรงหนักแน่น”(อันนิสาอฺ : 12)

2. อัลอะเศาะบะฮฺ อันนะสะบียะฮฺ (العصبة النسبية) คือกลุ่มทายาทฝ่ายผู้ชายที่มีสิทธิในการรับมรดกแบบส่วนเหลือ เนื่องจากพวกเขามีความใกล้ชิดกับผู้ตายทางด้านบิดาของเขา โดยที่ไม่มีผู้หญิงเข้ามาแทรกกระหว่างพวกเขากับผู้ตายเลย เช่นบุตรชาย หลานชาย (บุตรชายของบุตรชายของผู้ตาย) บิดา อา และน้องหญิงของผู้ตายในกรณีที่มีพร้อมกับบุตรหญิง ของผู้ตาย หรือหมายถึง ทายาทที่มาจากเชื้อสายและเครือญาติฝ่ายบิดาของผู้ตาย พวกเขามีสิทธิได้รับมรดกในส่วนที่เหลือ ทายาทผู้รับส่วนเหลือหรือภาคอะเศาะบะฮฺนี้มี 3 ประเภทดังนี้

1. ผู้รับส่วนเหลือโดยตัวเอง (العصبة بالنفس)

ผู้รับส่วนเหลือโดยตัวเองคือเครือญาติฝ่ายผู้ชายที่มีความใกล้ชิดกับผู้ตายโดยตรงโดยที่ไม่มีฝ่ายผู้หญิงมากระหว่างเขากับผู้ตาย ซึ่งมีอยู่ 4 ประเภทด้วยกันคือ

- ก. ทายาทของผู้ตายจากด้านบุตร เช่นบุตรชาย หลานชาย(บุตรชายของบุตรชายของผู้ตาย) หลานชายหรือผู้สืบสันดานสายชายที่เป็นเพศชาย
- ข. ต้นตระกูลของผู้ตายหรือทายาททางด้านฝ่ายบิดา เช่นบิดา ปู่ หรือผู้ที่อยู่สูงขึ้นไปจนสุดสาย
- ค. ทายาทของผู้ตายจากฝ่ายบิดาของผู้ตาย เช่นพี่ชายหรือน้องชายร่วมบิดามารดากับผู้ตาย หรือร่วมแต่บิดากับผู้ตาย และบรรดาบุตรของพวกเขาถึงแม้จะลงต่ำไปจนสุดสาย
- ง. ทายาทของปู่ของผู้ตาย และบรรดาบุตรของพวกเขา เช่นลุง อาและบุตรของลุงอา

ซึ่งทายาททั้งสี่ประเภทนี้สามารถเรียงลำดับได้ดังนี้

1. บุตรชาย หรือหลานชาย หรือเหลนชายหรือชายที่มีตำแหน่งที่ต่ำลงไปเรื่อยๆ
2. บิดา
3. ปู่
4. พี่ชาย น้องชาย ร่วมบิดามารดา
5. พี่ชาย น้องชาย ร่วมแต่บิดา
6. บุตรชายของข้อที่ 4
7. บุตรชายของข้อที่ 5
8. บุตรชายของข้อที่ 6
9. บุตรชายของข้อที่ 7

10. ชายที่มีตำแหน่งต่ำลง ไปจากลำดับที่ 6 และ 7 โดยสลับกัน
11. พี่ชายหรือน้องชายของบิดา ร่วมบิดามารดา
12. พี่ชายหรือน้องชาย ของบิดาร่วมแต่บิดา
13. บุตรชายของข้อที่ 11
14. บุตรชายของข้อที่ 12
15. ชายที่มีตำแหน่งต่ำลง ไปจากลำดับที่ 11 และ 12 โดยสลับกัน
16. พี่ชายหรือน้องชายของปู่ ร่วมบิดามารดา
17. พี่ชายหรือน้องชายของปู่ ร่วมแต่บิดา
18. บุตรชายของลำดับที่ 16
19. บุตรชายของลำดับที่ 17
20. ผู้ชายที่มีตำแหน่งที่ต่ำลง ไปจากลำดับที่ 16 และ 17

หลักการ ในการรับมรดกของทายาทประเภทนี้จะต้องเรียงตามลำดับคือ ถ้าทายาทลำดับที่หนึ่งมีอยู่ ทายาทลำดับที่หนึ่งเป็นผู้มีสิทธิรับมรดก ทายาทลำดับที่สองไม่มีสิทธิ แต่หากทายาทลำดับที่หนึ่งไม่มี สิทธิในการรับมรดกก็ตกเป็นของทายาทลำดับที่สองไป โดยที่ทายาทลำดับอื่นไม่มีสิทธิ หรือถ้าทายาทประเภทนี้มีคนเดียวก็จะรับมรดกทั้งหมด ถ้ามีผู้รับมรดกภาคีร่วมน้อยด้วย ทายาทประเภทนี้ก็รับส่วนที่เหลือ แต่หากไม่มีส่วนที่เหลือพวกเขาก็หมดสิทธิไม่ได้รับมรดกเลย

2. ผู้รับส่วนเหลือโดยอาศัยผู้อื่น(العصبة بالغير) ผู้รับส่วนเหลือโดยอาศัยผู้อื่น หมายถึงทายาทฝ่ายผู้หญิงที่มีส่วนกำหนดแน่นอนอยู่แล้ว แต่หาก พวกเขาอยู่พร้อมกับผู้รับส่วนเหลือด้วยตนเองที่เป็นผู้ชายที่อยู่ในระดับเดียวกับเขา ก็จะทำให้พวกเขากลับมารับมรดกในรูปแบบร่วมกันรับส่วนเหลือพร้อมกันกับผู้รับส่วนเหลือด้วยตนเองที่เป็นผู้ชายที่อยู่ในระดับเดียวกันกับเขา โดยแบ่งให้ฝ่ายผู้ชาย 2 ส่วนต่อฝ่ายผู้หญิง 1 ส่วน และทายาทกลุ่มนี้คือผู้รับมรดกอัตรา $\frac{1}{2}$ หากมีคนเดียว และรับอัตรา $\frac{2}{3}$ หากมีหลายคน ซึ่งมีดังนี้

- ก. บุตรหญิง
 - ข. หลานหญิง(บุตรหญิงของบุตรชายของผู้ตาย)
 - ค. พี่หญิงหรือน้องหญิงร่วมบิดามารดา
 - ง. พี่หญิงหรือน้องหญิงร่วมแต่บิดา
3. ผู้รับส่วนเหลือพร้อมกับผู้อื่น(العصبة مع الغير)หมายถึง ทายาทฝ่ายผู้หญิงที่มี

ส่วนกำหนดอยู่แล้วในตอนแรก แต่เมื่อมีบุตรหญิง หรือหลานหญิง(บุตรหญิงของบุตรชายของผู้ตาย) หรือผู้สืบสันดานสายชายอื่นที่เป็นหญิงอยู่ด้วย พวกนางก็จะกลายมารับอะเศาะบะฮ์ทันที ซึ่งทายาทประเภทนี้มีแค่ 2 คนคือ

1. พี่หญิงหรือน้องหญิงร่วมบิดามารดากับผู้ตาย
2. พี่หญิงหรือน้องหญิงร่วมแต่บิดา

ดังตัวอย่างที่ 1. ผู้ตายทิ้งบุตรหญิงหนึ่งคนและน้องหญิงร่วมบิดามารดาหนึ่งคน พร้อมกับเงินมรดก 1,000,000 บาท ในกรณีนี้บุตรหญิงได้รับ $\frac{1}{2}$ ของกองมรดก คิดเป็นเงิน 500,000 ส่วนน้องสาวร่วมบิดามารดาได้รับส่วนที่เหลือคือ 500,000 บาท ตามตารางต่อไปนี้

ลำดับที่	ทายาท	อัตราส่วนที่ได้รับ	ส่วนที่ได้รับ/กองมรดก	จำนวนที่ได้รับ
1	บุตรหญิง	$\frac{1}{2}$	1	500,000
2	น้องหญิงร่วมบิดามารดา	ส่วนเหลือคือ $\frac{1}{2}$	1	500,000

ตัวอย่างที่ 2. ผู้หญิงคนหนึ่งเสียชีวิตทิ้งมารดา หลานหญิง (บุตรหญิงของบุตรชายของผู้ตาย) 1 คน และพี่หญิงร่วมแต่บิดา 1 คน พร้อมเงินมรดก 600,000 บาท ในกรณีนี้มารดาได้รับมรดก $\frac{1}{6}$ ของกองมรดก หลานหญิงได้รับ $\frac{1}{2}$ ของกองมรดก และพี่หญิงร่วมแต่บิดา ได้กลายมารับมรดกแบบอะเศาะบะฮ์หรือส่วนเหลือ ซึ่งในปัญหานี้อะเศาะบะฮ์หรือส่วนเหลือคือ $\frac{1}{3}$ ของกองมรดกตามตารางต่อไปนี้

ลำดับที่	ทายาท	อัตราส่วนที่ได้รับ	ส่วนที่ได้รับ	จำนวนที่ได้รับ
1	มารดา	$\frac{1}{6}$	1	100,000
2	หลานหญิง(บุตรของบุตรชาย)	$\frac{1}{2}$	3	300,000
3	น้องหญิงร่วมแต่บิดากับผู้ตาย	ส่วนเหลือ	2	200,000

(Arif Khalil Abu eid, 1992:81-85)

3. อัลอะเศาะบะฮฺ อัลสะบาบียะฮฺ (العصبة السببية) คือบุคคลที่มีความเป็นญาติกับผู้ตาย โดยไม่ได้เป็นญาติทางสายเลือดกับผู้ตายโดยตรง เพียงแต่เพราะสาเหตุแห่งการไถ่ทาสให้เป็นไทเท่านั้น

4. ชะวุลอัรฮาม (ذوي الأرحام) คือญาติของผู้ตายที่ไม่อยู่ในกลุ่มที่รับส่วนกำหนด (أصحاب الفروض) และไม่อยู่ในกลุ่มที่รับส่วนเหลือ (العصبة) เช่น บรรดาบุตร (ทั้งชายและหญิง) ของบุตรหญิงของผู้ตาย บรรดาบุตร (ทั้งชายและหญิง) ของบุตรหญิงของบุตรชายของผู้ตาย น้องชายของแม่ของผู้ตาย น้องหญิงของแม่ของผู้ตาย บุตรหญิงของพี่หญิงหรือน้องหญิงของผู้ตาย ซึ่งพวกเขาจะมีสิทธิได้รับมรดกของผู้ตายก็ต่อเมื่อไม่มีทายาทของผู้ตายกลุ่มที่รับส่วนกำหนด (أصحاب الفروض) และกลุ่มที่รับส่วนเหลือ (العصبة) อยู่เลย (Arif Khalil Abu Eid, 1992:51,52)

ซึ่งสามารถแยกทายาทภาคชะวุลอัรฮาม (ذوي الأرحام) มีดังต่อไปนี้

1. ตา
2. มารดาของตา หรือหญิงของผู้สืบสายโลหิตของมารดาของตาโดยตรงขึ้นไป
3. พี่น้องของมารดา
4. หลานที่เกิดจากบุตรหญิง
5. หลานที่เกิดจากหลานหญิงที่เกิดจากบุตรชาย
6. หลานหญิงที่เกิดจากพี่ชายหรือน้องชายร่วมบิดามารดา และหลานที่เกิดจากพี่หญิงหรือน้องหญิงร่วมบิดามารดา
7. หลานหญิงที่เกิดจากพี่ชายหรือน้องชายร่วมแต่บิดา
8. หลานที่เกิดจากพี่หญิงหรือน้องหญิงร่วมแต่บิดา
9. หลานที่เกิดจากพี่น้องร่วมแต่มารดา
10. พี่ชายหรือน้องชายของบิดาที่ร่วมแต่มารดา
11. พี่หญิงหรือน้องหญิงของบิดาร่วมบิดามารดาหรือร่วมแต่บิดาหรือ ร่วมแต่มารดา

การแบ่งมรดกแก่ทายาทประเภทนี้ให้แบ่งตามเกณฑ์และส่วนของบุคคลซึ่งทายาทนั้นสืบสิทธิมาเป็นประมาณ กล่าวคือ ทายาทใดสืบสิทธิจากบุคคล ที่มีสิทธิในภาคฟิรฎู หรือภาคอะเศาะบะฮฺก็แบ่งส่วนให้ทายาทนั้นตามเกณฑ์ของบุคคลผู้มีสิทธินั้น (มุณีร มุหะหมัด, 2534:36-37)

ท่านอิหม่ามชาฟีอีญ์ ถือว่าทายาทในประเภทนี้ไม่มีสิทธิในกองมรดกของผู้ตาย ส่วนท่านอิหม่ามหะนะฟีญ์ ถือว่า ทายาทประเภทนี้มีสิทธิในกองมรดกของผู้ตายหากเหลือจากการแบ่งให้ทายาทประเภทฟิรฎูแล้ว (Musthafa Khin, Musthafa Bukha, Ali al Sharbaji, 1992: 190-191)

3.6 การกัณสิทธิ (الحجب)

การกัณสิทธิ หมายถึง การกัณสิทธิทายาทของผู้ตายบางคนไม่ให้รับมรดกของผู้ตายเลย หรือให้ได้รับมรดกน้อยลง เนื่องจากมีบุคคลอื่นอยู่ หรือการกัณผู้ที่มีสิทธิที่จะได้รับมรดกไม่ให้ได้รับมรดกเลย หรือกัณไม่ให้ได้รับส่วนแบ่งที่มากที่สุดจากกองมรดก (Yasin Ahmad Ibrahim, 1998:220)

การกัณสิทธิมีอยู่ 2 ลักษณะดังนี้

1. การกัณสิทธิด้วยลักษณะบุคคล หมายถึง การกัณบุคคลที่มีสาเหตุจะได้รับมรดกไม่ให้เขาได้รับมรดกเลย เพราะเขามีลักษณะเป็นบุคคลต้องห้ามในการรับมรดก ซึ่งลักษณะต่างๆที่ทำให้บุคคลกลายเป็นบุคคลต้องห้ามในการรับมรดกได้แก่ การเป็นทาส การเป็นฆาตกร เป็นบุคคลที่นับถือศาสนาต่างกับกับผู้ตาย ซึ่งผู้ที่ถูกกัณสิทธิลักษณะนี้เรียกว่ามะฮูรุม (المحروم)

2. การกัณสิทธิด้วยตัวบุคคล หมายถึง การกัณสิทธิบุคคลไม่ให้ได้รับมรดกเลย เรียกว่า (حجب حرمان) เช่นบุตรชายของผู้ตายจะกัณสิทธิหลานชายไม่ให้ได้รับมรดกเลย (หากทั้งสองยังมีชีวิตอยู่) และบิดาจะกัณสิทธิปู่ไม่ให้ได้รับมรดกเลยหากทั้งสองมีชีวิตอยู่พร้อมกัน หรือกัณทายาทให้มีสิทธิได้รับมรดกน้อยลง หรือเปลี่ยนสิทธิของทายาทจากประเภทหนึ่งไปเป็นอีกประเภทหนึ่ง เรียกว่า (حجب نقصان) เช่นบุตรของผู้ตายที่เป็นภรรยาจะกัณสิทธิของสามีจาก $\frac{1}{2}$ เป็น $\frac{1}{4}$ เพราะหากผู้ตายไม่มีบุตร สามีจะได้รับมรดก $\frac{1}{2}$ หรือบุตรของผู้ตายที่เป็นสามีจะกัณสิทธิภรรยาจาก $\frac{1}{4}$ เป็น $\frac{1}{8}$ เพราะหากผู้ตายไม่มีบุตร ภรรยาของผู้ตายจะได้รับมรดก $\frac{1}{4}$ ซึ่งเป็นส่วนรับที่มากกว่า เป็นต้น (Musthafa Khin, Musthafa Bukha, Ali al Sharbaji, 1992: 5/105-106)

อารีฟ คอลีล อาบูอีด (1992:88-89) กล่าวว่า “การกัณสิทธิในการรับมรดกนั้นมี 2 ประเภทดังนี้คือ

1. การกัณสิทธิในรูปแบบที่ทำให้ผู้ที่มีสิทธิได้รับมรดกในสัดส่วนที่น้อยลง หรือ

เรียกว่า(حجب الفصان) ซึ่งหมายถึง การที่ทายาทบางรายได้ถูกเปลี่ยนแปลงสิทธิจากเดิมที่มีสิทธิได้รับมรดกมากไปเป็นสิทธิที่จะได้รับมรดกน้อยลงไป เนื่องจากสาเหตุที่มีทายาทของผู้ตายบางคนปรากฏมีชีวิตอยู่ เช่น สามีเปลี่ยนจาก $\frac{1}{2}$ ไปเป็น $\frac{1}{4}$ เนื่องจากปรากฏว่าผู้ตายมีบุตรหรือหลาน (บุตรของบุตรชายผู้ตาย), ภรรยาเปลี่ยนจาก $\frac{1}{4}$ ไปเป็น $\frac{1}{8}$ เนื่องจากปรากฏว่าสามีที่เป็นผู้ตายมีบุตรหรือมีหลาน (บุตรของบุตรชายผู้ตาย), และหลานหญิง (บุตรหญิงของบุตรชายของผู้ตาย) เปลี่ยนจาก $\frac{1}{2}$ ไปเป็น $\frac{1}{6}$ เมื่อปรากฏว่าผู้ตายมีบุตรหญิง

และสำหรับประเภทนี้จะปรากฏเฉพาะในกรณีของทายาทประเภทอัสฮานุลฟูรูก (أصحاب الفروض) หรือผู้รับมรดกแบบเศษส่วนที่มี 2 สภาจากส่วนรับที่มากไปยังส่วนรับที่น้อยกว่าเท่านั้น ซึ่งมีอยู่ 5 คนด้วยกันคือ

- 1) สามี
- 2) ภรรยา
- 3) หลานหญิง (บุตรหญิงของบุตรชายของผู้ตาย)
- 4) พี่หญิงหรือน้องหญิงร่วมแต่บิดากับผู้ตายและ
- 5) มารดา

2. การกันสิทธิที่ทำให้ทายาทบางคนหมดสิทธิในการรับมรดกไปเลยเมื่อใดที่มีผู้กันสิทธิอยู่ซึ่ง เรียกว่า (حجب الحرمان) เช่นการตัดสิทธิปู่ของผู้ตายไม่ให้ได้รับมรดกเนื่องจากบิดาของผู้ตายยังมีชีวิตอยู่ และตัดสิทธิพี่ชายหรือน้องชายร่วมแต่บิดาไม่ให้รับมรดกเนื่องจากผู้ตายมีพี่ชายหรือน้องชายร่วมบิดามารดาเดียวกันกับผู้ตาย ยังมีชีวิตอยู่ ตัดสิทธิหลานหญิง (บุตรหญิงของบุตรชายของผู้ตาย) ไม่ให้รับมรดกเนื่องจากผู้ตายมีบุตรชายอยู่” (Arif Khalil Abu Eid, 1992: 88-89)

ตารางแสดงรายละเอียดของผู้กันสิทธิและผู้เสียสิทธิ

ลำดับที่	ผู้เสียสิทธิ	ผู้กันสิทธิ
1	บุตรชาย	ไม่มีผู้กันสิทธิ
2	บุตรหญิง	ไม่มีผู้กันสิทธิ
3	บิดา	ไม่มีผู้กันสิทธิ
4	มารดา	ไม่มีผู้กันสิทธิ

5	สามี	ไม่มีผู้กันสิทธิ์
6	ภรรยา	ไม่มีผู้กันสิทธิ์
7	หลานชาย	บุตรชายของผู้ตาย
8	หลานหญิง	บุตรชายของผู้ตาย,บุตรหญิงของผู้ตายตั้งแต่สองคนขึ้นไป ถ้าไม่มีหลานชายร่วมกับหลานหญิงในการรับมรดก
9	ปู่	บิดาของผู้ตาย
10	ย่า	บิดาของผู้ตาย มารดาของผู้ตาย
11	ยาย	มารดาของผู้ตาย
12	พี่ชายหรือน้องชาย ร่วมบิดามารดา	บิดา บุตรชาย หลานชาย
13	พี่ชายหรือน้องชายร่วม บิดา	บิดา บุตรชาย พี่ชายหรือน้องชายร่วมบิดามารดา พี่หญิงหรือน้อง หญิงร่วมบิดามารดาในเมื่อนางรับมรดกส่วนเหลือร่วมกับผู้อื่น
14	พี่ชายหรือน้องชายร่วม แต่่มารดา	บิดา ปู่ บุตรชาย หลานชาย บุตรหญิง หลานหญิง
15	พี่หญิงหรือน้องหญิง ร่วมบิดามารดา	บิดา บุตรชาย หลานชาย(บุตรชายของบุตรชายของผู้ตาย)
16	พี่หญิงหรือน้องหญิง ร่วมบิดา	บิดา บุตรชาย หลานชาย พี่น้องชายร่วมบิดามารดา พี่น้องหญิง ร่วมบิดามารดา
17	พี่หญิงหรือน้องหญิง ร่วมแต่่มารดา	บุตรชาย หลานชาย บุตรหญิง หลานหญิง บิดา ปู่
18	บุตรชายของพี่น้องชาย ร่วมบิดามารดาเดียวกัน	บิดา ปู่ บุตรชาย หลานชาย พี่ชายหรือน้องชายร่วมบิดามารดา พี่ชายหรือน้องชายร่วมแต่่มบิดา
19	บุตรชายของพี่ชายหรือ น้องชายร่วมแต่่มบิดา	บิดา ปู่ บุตรชาย หลานชาย พี่ชายหรือน้องชายร่วมบิดามารดา พี่ชายหรือน้องชายร่วมบิดา บุตรชายของพี่ชายหรือน้องชายร่วม บิดามารดา
20	ลูก อา บิดามารดา เดียวกันกับบิดาของ ผู้ตาย	บิดา ปู่ บุตรชาย หลานชาย พี่น้องร่วมบิดามารดา พี่น้องร่วมแต่่ม บิดา พี่หญิงหรือน้องหญิงร่วมบิดามารดา พี่หญิงหรือน้องหญิง ร่วมแต่่มบิดา บุตรชายของพี่ชายหรือน้องชายร่วมบิดามารดา

		บุตรชายของพี่ชายหรือน้องชายร่วมแต่บิดา
21	ลูก อา บิดาเดียวกันกับ บิดาของผู้ตาย	บิดา ปู่ บุตรชาย หลานชาย พี่ชายหรือน้องชายร่วมบิดามารดา พี่ชายหรือน้องชายร่วมแต่บิดา บุตรชายของพี่ชายหรือน้องชายร่วมบิดามารดา บุตรชายของพี่ชายหรือน้องชายร่วมบิดา ลูก อา บิดามารดาเดียวกัน
22	บุตรชายของลูก อา ร่วม บิดามารดาเดียวกันกับ ผู้ตาย	บิดา ปู่ บุตรชาย หลานชาย พี่ชายหรือน้องชายร่วมบิดามารดา พี่ชายหรือน้องชายร่วมแต่บิดา บุตรชายของพี่ชายหรือน้องชายร่วมบิดามารดา บุตรชายของพี่ชายหรือน้องชายร่วมแต่บิดา ลูกอา ร่วมบิดามารดา ลูกอา ร่วมแต่บิดา
23	บุตรชายของลูกอา ร่วม แต่บิดา	บิดา ปู่ บุตรชาย หลานชาย พี่ชายหรือน้องชายร่วมบิดามารดา พี่ชายหรือน้องชายร่วมแต่บิดา บุตรชายของพี่ชายหรือน้องชายร่วมบิดามารดา บุตรชายของพี่ชายหรือน้องชายร่วมแต่บิดา ลูกอา ร่วมบิดามารดา ลูกอา ร่วมแต่บิดา บุตรชายของลูกอา ร่วมบิดามารดา

หลังจากที่ได้ทำความเข้าใจในสาระสำคัญของสิทธิที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินมรดกของผู้ตายแล้ว และได้ทราบถึงสิทธิของทายาทแต่ละคนที่มีสิทธิหรือไม่มีสิทธิแล้ว ประเด็นต่อไปที่มีความสำคัญมากที่สุดอีกประเด็นหนึ่งคือรายละเอียดของวิธีการกระจายหรือการแบ่งมรดกของผู้ตายที่มีเหลืออยู่ให้กับทายาทของเขาหลังจากได้ปฏิบัติตามขั้นตอนครบถ้วนทุกประการแล้ว ซึ่งในประเด็นนี้ผู้วิจัยเห็นว่ามีความสำคัญและละเอียดอ่อนมากจึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจเป็นอย่างดี เนื่องจากมีเงื่อนไขและหลักเกณฑ์ของทายาทแต่ละรายแตกต่างกันออกไป และยังมีตัวเลขเศษส่วนและการบวกเลขเศษส่วนเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.7 ขั้นตอนและวิธีการแบ่งมรดกให้แก่ทายาท

สำหรับขั้นตอนการแบ่งมรดกให้แก่ทายาทนั้น เบื้องต้นให้พิจารณาว่าผู้ตายมีทายาทกี่คน เป็นใครบ้าง แต่ละคนมีความสัมพันธ์กับผู้ตายในระดับใด และกลุ่มทายาทเหล่านั้นมีการกันสิทธิกันบ้างหรือไม่อย่างไร

ถ้าหากผู้ตายมีทายาทที่จะรับมรดกเพียงคนเดียว ไม่ว่าจะเขาจะถูกจัดอยู่ในกลุ่มผู้ได้รับส่วนกำหนด หรือผู้รับส่วนเหลือ หรือชะวุธอรัฮาม(ญาติห่างๆ) ก็ให้ทายาทผู้นั้นรับมรดกของผู้ตายไปทั้งหมดได้เลย แต่ถ้าหากว่าผู้ตายมีทายาทที่จะรับมรดกจำนวนหลายคน ก็จำเป็นที่จะต้องแบ่งมรดกของผู้ตายให้กับบรรดาทายาทเหล่านั้นโดยอาศัยระเบียบขั้นตอนนี้ต่อไป

1. พิจารณาจำนวนทายาทของผู้ตาย และแยกแยะไปตามกลุ่มของเขาไม่ว่าจะเป็นผู้รับส่วนกำหนด(อศฮานุลฟุรฎุ),ผู้รับส่วนเหลือ(อะเศาะบะฮฺ)หรือชะวิลอรัฮาม
2. แยกผู้ที่ไม่มิลิทธิรับมรดกออกจากผู้ที่มีสิทธิ
3. กำหนดสัดส่วนให้แก่ผู้ที่มีสิทธิจากผู้ที่อยู่ในกลุ่มผู้รับส่วนกำหนด(อศฮานุลฟุรฎุ) ว่าใครถูกกำหนดไว้ว่าได้รับเท่าไร เช่น $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$, $\frac{2}{3}$, $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{6}$ และ $\frac{1}{8}$
4. นำส่วนกำหนดที่ทายาทแต่ละคนได้รับมาบวกกันเพื่อที่จะหาส่วนร่วม หรือหาครน⁽¹⁾ หรือหาส่วนเต็มหรืออาจจะเรียกว่าการหาฐานโจทย์ดังรายละเอียดที่ได้กล่าวต่อไป
5. หาส่วนที่ทายาทแต่ละคนจะได้รับ โดยการนำเอาส่วน(จากอัตราส่วน)เช่น นำ 4 จาก $\frac{1}{4}$ และนำ 6 จาก $\frac{1}{6}$ มาหารกับส่วนเต็มหรือ ครน.หรือฐานโจทย์ ซึ่งในกรณีนี้ ($\frac{1}{4}$ กับ $\frac{1}{6}$) คือ 12 ได้ผลลัพธ์เท่าไรก็นำมาคูณกับเศษของอัตรากำหนดเดิมคือ 1 ทั้งสองกรณี ผลลัพธ์ออกมา ก็จะเป็นส่วนที่ต้องการเช่น 4 หารกับ 12 ได้เท่ากับ 3 แล้วนำไปคูณกับ 1 ซึ่งจะได้ผลลัพธ์เท่ากับ 3 หรือนำ 6 หารกับ 12 ก็จะได้ 2 แล้วนำไปคูณกับ 1 ก็จะได้ผลลัพธ์เท่ากับ 2 เพราะฉะนั้นส่วนที่ทายาทจะได้รับในกรณีนี้คือ 3 และ 2
6. นำส่วนเต็ม หรือฐานโจทย์ หรือ ครน.ไปหารกับจำนวนกองมรดก เช่นกองมรดกเป็นเงินจำนวน 1,200,000 บาท (ให้นำ 12 ไปหารกับ 1,200,000 ก็จะได้ 100,000)
7. หาจำนวนที่ทายาทแต่ละรายจะได้รับ โดยการนำผลลัพธ์จากข้อที่ 5 (คือ 3 หรือ 2) มาคูณกับผลลัพธ์ของข้อที่ 6 คือ 100,000 ก็จะได้ทราบว่าทายาทแต่ละรายจะได้รับมรดกของผู้ตายคนละเท่าไรดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1 ผู้หญิงคนหนึ่งเสียชีวิต โดยที่ทั้งสามี มารดา และพี่ชายร่วมแต่มารดาพร้อมกับกองมรดกเป็นเงิน 600,000 บาท

(1) ครน. บางครั้งเรียกว่า คูณร่วมน้อย หมายถึง ตัวคูณร่วมที่มีค่าน้อยที่สุด ครน. จะเกิดขึ้นเมื่อมีจำนวนนับตั้งแต่ 2 จำนวนขึ้นไปหารหารครน. สามารถหาได้หลายวิธี

ลำดับที่	ทายาท	อัตราส่วน กำหนด	ฐานโจทก์ หรือส่วนเต็ม	ส่วน ที่ ทายาท ได้รับ	จำนวนที่ ทายาท ได้รับ
1	สามี	$\frac{1}{2}$	6	3	300,000 บาท
2	มารดา	$\frac{1}{3}$		2	200,000 บาท
3	พี่ชายร่วมแต่ มารดา	$\frac{1}{6}$		1	100,000 บาท

จากตัวอย่างข้างต้นสามีของผู้ตายได้รับ $\frac{1}{2}$ ของกองมรดกเพราะว่าผู้ตายไม่มีบุตร คิดเป็นเงิน 300,000 บาท มารดาของผู้ตายได้รับ $\frac{1}{3}$ ของกองมรดก เพราะผู้ตายไม่มีบุตรเช่นกัน คิดเป็นเงิน 200,000 บาท ส่วนพี่ชายร่วมมารดาได้รับ $\frac{1}{6}$ ของกองมรดกเพราะผู้ตายไม่มีบุตรและเขามีคนเดียวในระดับชั้นพี่น้อง คิดเป็นเงิน 100,000 บาท

ตัวอย่างที่ 2 ชายผู้หนึ่งเสียชีวิตทิ้งมารดา บุตรหญิง 1 คน หลานหญิง (บุตรหญิงของบุตรชายของผู้ตาย) 1 คน บิดา และน้องหญิงร่วมบิดามารดา 1 คนพร้อมกับกองมรดก 180,000 บาท

ลำดับที่	ทายาท	อัตราส่วน กำหนด	ฐานโจทก์ หรือส่วนเต็ม	ส่วนที่ทายาท ได้รับ	จำนวนที่ ทายาท ได้รับ
1	มารดา	$\frac{1}{6}$	6	1	30,000 บาท
2	บุตรหญิง	$\frac{1}{2}$		3	90,000 บาท
3	หลานหญิง	$\frac{1}{6}$		1	30,000 บาท
4	บิดา	$\frac{1}{6}$		1	30,000 บาท
5	น้องหญิงร่วมบิดา มารดา	ถูกกั้นสิทธิโดย บิดา		-	-

จากตัวอย่างข้างต้นมารดาของผู้ตายได้รับ $\frac{1}{6}$ ของกองมรดก เพราะผู้ตายมีบุตร คิดเป็นเงินจำนวน 30,000 บาท, บุตรหญิงของผู้ตายได้รับ $\frac{1}{2}$ ของกองมรดก เพราะมีคนเดียว คิดเป็นเงินจำนวน 90,000 บาท, หลานหญิงได้รับ $\frac{1}{6}$ ของกองมรดก เพราะผู้ตายมีบุตรหญิง เพียงคนเดียวและผู้ตายไม่มีหลานชายที่อยู่ในลำดับเดียวกันกับหลานหญิง คิดเป็นเงินจำนวน 30,000 บาท บิดาของผู้ตายได้รับและส่วนเหลือ(แต่กรณีปัญหานี้ไม่ปรากฏว่ามีส่วนเหลืออยู่เลยจึงรับเฉพาะ $\frac{1}{6}$ อย่างเดียว) เพราะผู้ตายมีบุตรหญิงและผู้สืบสันดานสายชายที่เป็นเพศหญิง คิดเป็นเงินจำนวน 30,000 บาท ส่วนน้องหญิงร่วมบิดามารดาถูกกั้นสิทธิโดยบิดาของผู้ตาย จึงไม่ได้รับส่วนแบ่งจากกองมรดกเลย

3.7.1 รูปแบบปัญหาการแบ่งมรดกมี 3 รูปแบบ

1. ปัญหาอาดีละฮฺ(مدعى مسئلة) หมายถึงปัญหาปกติที่ส่วนของบรรดาทายาทได้รับเท่ากับฐานโจทก์หรือส่วนเต็มพอดี

2. ปัญหาอาอีละฮฺ(مدعى مسئلة) หมายถึงปัญหาที่จำนวนส่วนที่บรรดาทายาทได้รับมากกว่าฐานโจทก์หรือเรียกว่า(عول)หรือปัญหาเศษเกินนั่นเอง ในกรณีอย่างนี้ให้ยึดเอาเศษเกินนั้นเป็นส่วนเต็มหรือฐานโจทก์ได้ทันที และส่วนเพิ่มที่เกิดขึ้นได้ในส่วนเต็มหรือฐานโจทก์มีดังต่อไปนี้

1. ส่วนร่วมที่เป็น 6 สามารถเพิ่มตามเศษเกินได้เป็น 7, 8, 9, 10
2. ส่วนร่วมที่เป็น 12 สามารถเพิ่มตามเศษเกินได้เป็น 13, 15, 17
3. ส่วนร่วมที่เป็น 24 สามารถเพิ่มตามเศษเกินได้เป็น 27 ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1 ผู้หญิงคนหนึ่งเสียชีวิต โดยทิ้งสามี และน้องหญิง 2 คนพร้อมกับมรดกเป็นเงินจำนวน 238,000 บาท

ลำดับที่	ทายาท	อัตราส่วนกำหนด	ฐานโจทก์เดิม	ฐานโจทก์ใหม่	ส่วนที่ทายาทได้รับ	จำนวนที่ทายาทได้รับ
1	สามี	$\frac{1}{2}$	6	7	3	102,000 บาท
2	น้องหญิง 2 คน	$\frac{2}{3}$			4	136,000 บาท

จากตัวอย่างนี้ ผู้ตายมีทายาทเพียงสามีกับน้องหญิง 2 คน ซึ่งทั้ง 2 คนเป็นทายาทผู้รับส่วนกำหนด (อัสฮาบุลฟุรฎุ) โดยสามีได้รับ $\frac{1}{2}$ เพราะเป็นผู้ตายไม่มีบุตร และน้องหญิง 2 คนได้รับ $\frac{2}{3}$ เพราะพวกเขา (ทายาทในชั้นนี้) มี 2 คนเมื่อนำตัวเลขเศษส่วนทั้งสองตัวมาหา ครน . หรือหาฐานโจทย์แล้วจะได้ 6 แต่เมื่อหาส่วนที่ทายาทแต่ละคนจะได้รับแล้วปรากฏว่าส่วนที่ทายาทจะได้รับรวมกันแล้วมากกว่าฐานโจทย์คือ 7 ส่วน เพราะฉะนั้นในกรณีนี้จำเป็นต้องเพิ่มฐานโจทย์จาก 6 เป็น 7

เมื่อได้ฐานโจทย์ใหม่แล้วก็ให้นำไปหารกับกองมรดก ($238,000 \div 7 = 34,000$) จะได้ส่วนของกองมรดกที่แยกออกเท่ากับจำนวนของฐานโจทย์ และหลังจากนั้นก็นำไปคูณกับส่วนที่ทายาทแต่ละคนได้รับ เช่นสามีได้รับ 3 ส่วน คูณกับ 34,000 ก็จะได้รับมรดกเท่ากับ 102,000 บาท และน้องหญิง 2 คนก็นำ 4 ไปคูณกับ 34,000 ก็จะได้รับมรดก 136,000 บาท โดยแบ่งกันคนละครึ่งก็ได้อันละ 160,000 บาทพอดี

ตัวอย่างที่ 2 ผู้ชายคนหนึ่งเสียชีวิต โดยทิ้งภรรยาไว้ 1 คน น้องหญิงร่วมบิดา 2 คน และพี่หญิงร่วมมารดา 2 คนพร้อมกองมรดกเป็นเงินจำนวน 680,000 บาท

ลำดับที่	ทายาท	อัตราส่วนกำหนด	ฐานโจทย์เดิม	ฐานโจทย์ใหม่	ส่วนที่ทายาทได้รับ	จำนวนที่ทายาทได้รับ
1	ภรรยา 1 คน	$\frac{1}{4}$	ฐานโจทย์เดิมคือ 12 แต่เพิ่มฐานโจทย์ใหม่เป็น 17		3	120,000 บาท
2	น้องหญิงร่วมบิดา 2 คน	$\frac{2}{3}$			8	320,000 บาท
3	พี่หญิงร่วมมารดา 2 คน	$\frac{1}{3}$			4	160,000 บาท
4	มารดา	$\frac{1}{6}$			2	80,000 บาท

จากกรณีปัญหานี้ผู้ตายมีทายาท 4 คน ซึ่งแต่ละคนอยู่ในกลุ่มผู้รับส่วนกำหนดทั้งนั้น ($\frac{1}{4}, \frac{2}{3}, \frac{1}{3}, \frac{1}{6}$) จึงมีความจำเป็นจะต้องหาส่วนเต็มหรือหาฐานโจทย์หรือ ครน . นั้นเอง เมื่อหาฐานโจทย์แล้วจะได้ 12 แต่เมื่อมาหาส่วนที่ทายาทแต่ละคนได้รับจะเห็นว่ามากกว่าฐานโจทย์คือ 17 จึงจำเป็นต้องเพิ่มฐานโจทย์จาก 12 เป็น 17 หลังจากนั้นก็นำฐานโจทย์ไปหารกับกองมรดก ($17 \div 680,000$) ก็

จะได้ 40,000) แล้วนำส่วนที่ทายาทแต่ละคนได้รับมาคูณกับ 40,000 ก็จะรู้ว่าทายาทแต่ละคนจะได้รับมรดกคนละเท่าไร เช่นภรรยา (3 คูณกับ40000 = 120,000 บาท) น้องหญิงร่วมบิดา 2 คน (8 คูณกับ40,000=320,000 บาท แล้วหาร 2 เพื่อแบ่งกันคนละครึ่ง) พี่หญิงร่วมมารดา 2 คน (4 x 40,000 =160,000บาทแล้วหาร 2 เพื่อแบ่งกันคนละครึ่ง) และมารดา(2 x 40,000=80,000 บาท) ทุกคนก็จะได้รับมรดกไปตามสิทธิที่ตนมีอยู่ทุกรายอย่างเป็นธรรม

3. ปัญหาอศิเราะฮฺ(أرض المسامحة)หมายถึงปัญหาจำนวนส่วนที่บรรดาทายาทได้รับน้อยกว่าฐาน โฉมทรัพย์ ซึ่งตรงกันข้ามกับปัญหาอิลละฮฺ กล่าวคือเมื่อทายาทกลุ่มผู้รับส่วนกำหนดได้รับมรดกกันครบถ้วนแล้ว แต่ยังคงมีส่วนแบ่ง (มรดก)เหลืออยู่อีกโดยไม่มีผู้รับส่วนเหลือ ให้ปิด (รอดุด)มรดกที่เหลือนั้นไปให้แก่ทายาทผู้ที่มีส่วนกำหนดที่แน่นอนในกองมรดกเหล่านั้น (อัสฮาบุลฟุรูก)ตามสัดส่วนที่แต่ละคน มีสิทธิ ยกเว้นสามีและภรรยา บิดา ปู่ ที่ไม่มีสิทธิได้รับการปิดมรดกที่ เหลือนี้ เนื่องจากว่าสามีและภรรยาทั้งสองคนสืบมรดกโดยทางกรรมสวส ส่วนบิดาและปู่ไม่ได้รับการปิดส่วนเหลือนี้ เนื่องจากว่าบุคคลทั้งสองเป็นผู้ที่มีสิทธิรับมรดกในรูปแบบส่วนเหลือ(อะเศาะบะฮฺ) ตามปกติอยู่แล้ว แต่หากมีคนใดคนหนึ่งอยู่ก็จะไม่มีส่วนเหลือให้ปิดอีกเลย เพราะฉะนั้นปัญหาเรื่องรอดุด (การปิดส่วนเหลือ)จะเกิดขึ้น ไม่ได้ยกเว้นจะต้องมีเงื่อนไขดังต่อไปนี้

1. จะต้องมียาทผู้รับมรดกส่วนกำหนด(อัสฮาบุลฟุรูก)
2. มีทรัพย์มรดกเหลือหลังจากที่จัดแบ่งให้แก่ผู้รับส่วนกำหนดครบทุกรายแล้ว
3. จะต้องไม่มีทายาทผู้รับมรดกในภาคอะศอบะฮฺ (ส่วนเหลือ) อยู่ เพราะถ้าหากว่ามีพวกเขาอยู่ก็จะไม่ปรากฏให้มีมรดกเหลือมาให้ปิดได้อีก (Arif Khalil Abu eid, 1992:100)

ผู้ที่มีสิทธิได้รับการปิดส่วนเหลือทั้งหมดมี 8 คนดังนี้

1. บุตรหญิง
2. หลานหญิง(บุตรหญิงของบุตรชายของผู้ตาย)
3. พี่หญิงหรือน้องหญิงร่วมบิดามารดา
4. พี่หญิงหรือน้องหญิงร่วมแต่บิดา
5. มารดา
6. ย่า ยาย
7. พี่ชายหรือน้องชายร่วมแต่มารดา
8. พี่หญิงหรือน้องหญิงร่วมแต่มารดา (มุณีร มุหะหมัด,2534:35)

ทั้งนี้หากไม่มีบัณฑุกมลา(กองคลังตามหลักศาสนา) หรือมีแต่ไม่มีระบบการจัดเก็บที่ดี แต่หากมีบัณฑุกมลาและมีระบบการจัดเก็บที่ดี ก็จะมีบัณฑุกมลา(รอดดุ)มรดกที่เหลือไปให้ทายาทดังกล่าวข้างต้นไม่ได้ จะต้องนำทรัพย์สินที่เหลือเหล่านั้นไปมอบแก่บัณฑุกมลา ทั้งนี้เนื่องจากมีหะดีษของท่านเราะสูล ﷺ ที่บัญญัติเรื่องนี้ไว้ว่า

((من ترك كلا فالي ومن ترك مالا فلورثته وأنا وارث من لا وارث له أعقل عنه وأرثه))
(أخرجه أبو داود)

ความว่า “ผู้ใดทิ้งครอบครัวไว้ มันเป็นภาระของฉัน ผู้ใดทิ้งทรัพย์สินไว้ มันตกเป็นของทายาทของเขา ฉันเป็นทายาทของผู้ที่ไม่มีทายาท ฉันจ่ายค่าชดเชยให้เขาในกรณีที่เขาฆ่าคนตายโดยไม่มีเจตนา และฉันจะรับมรดกของเขา” (บันทึกโดยอับูดาวูด)

ตัวอย่างของปัญหาการปิดส่วนเหลือ(รอดดุ) เช่นชายคนหนึ่งเสียชีวิตทิ้งมรดก น้องหญิงร่วมบิดา 1 คน และน้องหญิงร่วมมารดา 1 คน พร้อมกับมรดกเป็นเงินจำนวน 600,000 บาท ดังรายละเอียดในตารางต่อไปนี้

ลำดับที่	ทายาท	อัตราส่วนกำหนด	ฐานโจทย	ส่วนที่ทายาทได้รับ	กองมรดกหารด้วยส่วนที่ทายาทได้รับ $600,000 \div 5 = 120,000$	จำนวนที่ทายาทได้รับ
1	มารดา	$\frac{1}{6}$	6	1	$120,000 \times 1$	120,000
2	น้องหญิงร่วมบิดา	$\frac{1}{2}$		3	$120,000 \times 3$	360,000
3	น้องหญิงร่วมมารดา	$\frac{1}{6}$		1	$120,000 \times 1$	120,000

จากตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่า เมื่อนำส่วนที่ทายาทแต่ละคนได้รับมารวมกันแล้วจะมีเพียง 5 ส่วนเท่านั้น ในขณะที่ฐานโจทย หรือส่วนกำหนด หรือส่วนเต็มมี 6 ส่วน ดังนั้นวิธีการปิดส่วนที่เหลือให้แก่ทายาทผู้ที่มีสิทธิรับส่วนที่จะปิด ก็เพียงให้นำจำนวนกองมรดกไปหารกับส่วนที่ทายาทจะได้รับ (เช่น $5 \div 600000 = 120,000$) ได้เท่าไรก็ให้นำผลลัพธ์ไปคูณกับส่วนที่ทายาทแต่ละคนได้รับ เช่น (1, 3, 1)

3.7.2 ฐานโงทย์หรือส่วนเต็ม หรือส่วนร่วม

ความหมายของฐาน โงทย์ ตามหลักวิชาการคือ ตัวเลขจำนวนที่น้อยที่สุดที่สามารถหารได้ลงตัวกับส่วนแบ่งที่ถูกลงกำหนดไว้โดยไม่มีเศษ การหาฐาน โงทย์มีความจำเป็นอย่างมากในการแบ่งมรดกให้แก่ทายาท หากว่าทายาทผู้รับมรดกในประเภทพริฎมีมากกว่าหนึ่งพริฎ ไม่ว่าจะมียี่สองพริฎ หรือสามพริฎ หรือมากกว่านั้น แต่หากทายาทที่รับพริฎมีเพียงคนเดียวก็ไม่จำเป็นที่จะต้องหาฐาน โงทย์ เพราะว่ามีผู้อื่นที่มาเป็นหุ้นส่วนในการร่วมรับมรดกกับเขาด้วย

เป็นที่ทราบกันอยู่ว่าในจำนวนทายาทของผู้ตายนั้นบางครั้งมีเฉพาะกลุ่มผู้รับส่วน กำหนด บางครั้งมีเฉพาะกลุ่มผู้รับส่วนเหลือ หรือบางครั้งมีทั้งสองกลุ่ม หรือบางครั้งมีกลุ่มชะวิลอธรรม ถ้าหากทายาทของผู้ตายมีเฉพาะผู้รับส่วนเหลือเท่านั้น ฐาน โงทย์ในกรณีนี้คือจำนวนของพวกเขาโดยให้นับผู้ชายเท่ากับผู้หญิงสองคนตัวอย่างเช่น ชายผู้หนึ่งเสียชีวิตทิ้งบุตรชายไว้ 4 คน ฐาน โงทย์ในกรณีนี้เท่ากับจำนวนบุตรชายเหล่านั้นคือ 4 หรือ เช่นผู้หญิงคนหนึ่งเสียชีวิตโดยทิ้งบุตรหญิง 2 คน บุตรชาย 4 คน ฐาน โงทย์ในกรณีนี้คือ 10 สำหรับในกรณีที่ มีทายาทภาคพริฎมากกว่าหนึ่งคน ไม่ว่าจะมียี่ทายาทผู้รับส่วนเหลือร่วมกับพวกเขาหรือไม่ ฐาน โงทย์ในกรณีนี้คือผลที่ได้จากการหาส่วนเต็มหรือที่ได้จากการหา คร น.

ฐาน โงทย์ทั้งหมดในหลักวิชาการแบ่งมรดกมี 7 ตัวด้วยกันคือ 2,3,4,6,8,12, และ 24 โดยจะไม่มีนอกเหนือไปจากนี้อีก ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างฐาน โงทย์ที่เป็น 2

ลำดับที่	ทายาท	ส่วนที่ทายาทจะได้รับ
1	บุตรหญิง	$\frac{1}{2}$
2	พี่ชายร่วมบิดามารดา 1 คน	ได้รับส่วนเหลือ

จากตัวอย่างนี้ฐาน โงทย์คือ 2 เพราะว่ามีผู้ตายมีทายาทเพียง 2 คนจาก 2 กลุ่ม คือจากกลุ่มที่ 1 หรืออัสฮาบุลพริฎ (ผู้รับส่วนกำหนด) 1 คน และจากกลุ่มที่ 2 หรืออะศอบะฮฺ (ผู้รับส่วนเหลือ) 1 คน เพราะฉะนั้นในกรณีที่ มีทายาทผู้รับมรดกแบบส่วนกำหนดเพียงคนเดียว ก็สามารถกำหนดฐาน โงทย์ได้จากตัวเลขอัตราส่วนที่ทายาทผู้นั้นได้รับไป

ตัวอย่างฐาน โทษที่เป็น 3

ลำดับที่	ทายาท	ส่วนที่ได้รับ	ฐานโทษ
1	บุตรหญิง 2 คน	$\frac{2}{3}$	3
2	อาชาย 1 คน	ส่วนเหลือ	

ลำดับที่	ทายาท	ส่วนที่ได้รับ	ฐานโทษ
1	มารดา	$\frac{1}{3}$	3
2	พี่ชายร่วมบิดามารดา 1 คน	ส่วนเหลือ	

ตัวอย่างฐาน โทษที่เป็นเลข 4

ลำดับที่	ทายาท	ส่วนที่ได้รับ	ฐานโทษ
1	น้องหญิงร่วมบิดามารดา 1 คน	$\frac{1}{2}$	4
2	ภรรยา 1 คน	$\frac{1}{4}$	

ในกรณีที่มีทายาทผู้รับส่วนกำหนดเพียงคนเดียว หรือมากกว่า 1 คน แต่มีส่วนที่ได้รับเหมือนกันการกำหนดฐานโทษก็สามารถกำหนดได้ง่ายๆ โดยดูที่อัตราส่วนพวกเขาได้รับดังตัวอย่างที่มีฐานโทษที่เป็น 3 และ 4 ข้างต้น

ตัวอย่างฐาน โทษที่เป็นเลข 6

ลำดับที่	ทายาท	ส่วนที่ได้รับ	ฐานโทษ
1	สามี	$\frac{1}{2}$	6
2	พี่หญิงร่วมแต่บิดา 2 คน	$\frac{2}{3}$	

ลำดับที่	ทายาท	ส่วนที่ได้รับ	ฐานโจทก์
1	สามี	$\frac{1}{2}$	6
2	มารดา	$\frac{1}{6}$	
3	พี่น้องร่วมแต่บิดา 2 คน	$\frac{2}{3}$	
4	พี่น้องร่วมแต่มารดา 2 คน	$\frac{1}{3}$	

ตัวอย่างฐานโจทก์ที่เป็นเลข 8

ลำดับที่	ทายาท	ส่วนที่ได้รับ	ฐานโจทก์
1	บุตรหญิง 1 คน	$\frac{1}{2}$	8
2	ภรรยา 1 คน	$\frac{1}{8}$	

ลำดับที่	ทายาท	ส่วนที่ได้รับ	ฐานโจทก์
1	ภรรยา 1 คน	$\frac{1}{8}$	8
2	บุตรชาย 1 คน	ส่วนเหลือ	

ตัวอย่างฐานโจทก์ที่เป็นเลข 12

ลำดับที่	ทายาท	ส่วนที่ได้รับ	ฐานโจทก์
1	ภรรยา 1 คน	$\frac{1}{4}$	12
2	มารดา	$\frac{1}{3}$	

ลำดับที่	ทายาท	ส่วนที่ได้รับ	ฐานโจทก์
1	ภรรยา 1 คน	$\frac{1}{4}$	12
2	พี่น้องร่วมบิดามารดา 2 คน	$\frac{2}{3}$	
3	พี่น้องร่วมแต่มารดา 2 คน	$\frac{1}{3}$	

ตัวอย่างฐานโจทก์ที่เป็นเลข 24

ลำดับที่	ทายาท	ส่วนที่ได้รับ	ฐานโจทก์
1	ภรรยา 1 คน	$\frac{1}{8}$	24
2	บุตรหญิง 2 คน	$\frac{2}{3}$	
3	มารดา	$\frac{1}{6}$	

ลำดับที่	ทายาท	ส่วนที่ได้รับ	ฐานโจทก์
1	ภรรยา 1 คน	$\frac{1}{8}$	24
2	มารดา	$\frac{1}{6}$	
3	บุตรชาย	ได้รับส่วนเหลือ	

3.7.3 การปรับฐานโจทก์ และวิธีการปรับฐานโจทก์

3.7.3.1 ความหมายของการปรับฐานโจทก์

การปรับฐานโจทก์ หรือการปรับส่วนเต็ม หรือการปรับส่วนร่วม หมายถึง การปรับตัวเลขที่เป็นฐานโจทก์ หรือที่เป็นส่วนเต็ม โดยการปรับไปหาตัวเลขอีกจำนวนหนึ่งที่เป็นตัวเลขที่น้อยที่สุด ที่สามารถแบ่งได้ลงตัวกับส่วนได้ของทายาทแต่ละคนที่ได้รับ โดยไม่มีเศษ แต่ถ้าหาก

ว่าในกรณีที่สามารถแบ่งได้ลงตัวพอดีกับจำนวน “หัว” ของทายาทแต่ละรายที่เป็นผู้มีสิทธิในปัญหานี้
ก็ไม่จำเป็นที่จะต้องปรับฐานโจทก์

ดังตัวอย่างที่ 1 ผู้ตายทิ้งสามี พี่น้องร่วมแต่มารดา 2 คน และลูกฝ่ายบิดา พร้อมมรดก
เป็นเงินจำนวน 600,000 บาท

ทายาท	อัตราส่วนที่ได้	ส่วนเต็ม	ส่วนที่ได้รับ	จำนวนที่ได้รับ
สามี	$\frac{1}{2}$	6	3	300,000 บาท
พี่น้องร่วมแต่ มารดา 2 คน	$\frac{1}{3}$		2	200,000 บาท
ลูกฝ่ายบิดา	ส่วนเหลือ		1	100,000 บาท

จากกรณีปัญหาตัวอย่างข้างต้นจะเห็นว่าสามีได้รับ $\frac{1}{2}$ เพราะผู้ตายมีบุตร พี่น้องร่วมแต่
มารดา 2 คน ได้รับ $\frac{1}{3}$ เพราะมีมากกว่า 1 คน ส่วนลูกฝ่ายบิดาได้รับส่วนเหลือ ดังนั้นฐานโจทก์หรือส่วน
เต็ม หรือส่วนร่วมของกรณีนี้ คือ 6 ซึ่งสามารถแบ่งมรดกให้แก่ทายาททุกคนได้ลงตัวพอดี โดยแบ่งให้
สามี 3 ส่วน เป็นเงิน 300,000 บาท แบ่งให้พี่น้องร่วมแต่มารดา 2 ส่วน เป็นเงิน 200,000 บาท และเหลือ
อีก 1 ส่วนเป็นเงิน 100,000 บาท ตกเป็นของลูกฝ่ายบิดา ซึ่งจะเห็นได้ว่าลงตัวพอดี ไม่จำเป็นต้อง มีการ
ปรับส่วนเต็มแต่อย่างใด

ตัวอย่างที่ 2 ผู้ตายมีภรรยา 3 คน มารดา และลูก 5 คนพร้อมกับกองมรดก 1,200,000
บาท

ทายาท	อัตราส่วน/แบบที่ รับ	ฐานโจทก์	ส่วนที่ได้รับ	จำนวนที่ได้รับ
ภรรยา 3 คน	$\frac{1}{4}$	12	3	300,000 บาท โดยแบ่ง กันคนละ 100,000 บาท
มารดา	$\frac{1}{3}$		4	400,000
ลูก 5 คน	ส่วนเหลือ		5	500,000 บาท โดยแบ่ง กันคนละ 100,000 บาท

จากกรณีตัวอย่างโจทก์ข้างต้น จะเห็นได้ว่า ภรรยา 3 คน ได้รับ $\frac{1}{4}$ ของกองมรดก เพราะ
ผู้ตายไม่มีบุตร มารดาได้รับ $\frac{1}{3}$ ของกองมรดก เพราะผู้ตายไม่มีบุตร ไม่มีผู้สืบสันดานสายชาย และไม่มีที่

นื่อง เพราะฉะนั้นกรณีนี้ฐานโจทก์คือ 12 ที่ได้มาจากการนำ 4 คูณกับ 3 เพราะเป็นตะบายุน ซึ่งกองมรดกสามารถแบ่งแยกให้แก่ผู้ที่มีสิทธิได้ลงตัวพอดี โดยภรรยา 3 คน ได้รับ 3 ส่วน โดยแบ่งกันคนละ 1 ส่วน มารดาได้รับ 4 ส่วน ได้รับไปคนเดียว ลูก 5 คน ได้รับไป 5 ส่วน โดยแบ่งกันคนละ 1 ส่วน ดังนั้นในกรณีนี้ฐานโจทก์ลงตัวพอดีกับจำนวนหัวของผู้รับมรดก ก็ไม่จำเป็นต้องมีการปรับฐานโจทก์หรือปรับส่วนเพิ่มแต่อย่างใด

และเช่นเดียวกันกับกรณีที่มีการเพิ่มฐานโจทก์ หรือเรียกว่าการเอาต์ และสามารถแบ่งให้แก่ทายาทได้ลงตัวพอดี ก็ไม่จำเป็นต้องมีการปรับฐานโจทก์แต่อย่างใด (การเพิ่มฐานโจทก์กับการปรับฐานโจทก์มีความแตกต่างกัน) ดังตัวอย่างเช่น ผู้ตายมีทายาทเป็นย่าและยาย 2 คน ภรรยา 3 คน พี่น้องหญิงร่วมแต่มารดา 4 คน และพี่น้องหญิงร่วมแต่บิดาอีก 8 คน พร้อมกับมรดกเป็นเงิน 170,000 บาท

ทายาท	อัตราส่วนที่ได้รับ	ฐานโจทก์	ส่วนที่ได้รับ	จำนวนเงินที่ได้รับ
ย่าและยาย 2 คน	$\frac{1}{6}$	12 แต่เพิ่มเป็น 17	2	20,000 บาท
ภรรยา 3 คน	$\frac{1}{4}$		3	30,000 บาท
พี่น้องหญิงร่วมแต่มารดา 4 คน	$\frac{1}{3}$		4	40,000 บาท
พี่น้องหญิงร่วมแต่บิดา 8 คน	$\frac{2}{3}$		8	80,000 บาท

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่าย่าและยาย 2 คนได้รับ $\frac{1}{6}$ ของกองมรดก ภรรยา 3 คนได้รับ $\frac{1}{4}$ ของกองมรดก เพราะผู้ตายไม่มีบุตร พี่น้องหญิงร่วมแต่มารดา 4 คนได้รับ $\frac{1}{3}$ ของกองมรดก เพราะมีหลายคน และพี่น้องหญิงร่วมแต่บิดา 8 คนได้รับ $\frac{2}{3}$ ของกองมรดก เพราะมีหลายคน ดังนั้นฐานโจทก์ในตอนแรกคือ 12 ซึ่งได้มาจาก (2 x 6) หรือได้มาจาก (3 x 4) เพราะจากตัวเลขเศษส่วนในโจทก์นี้เป็น“ตะวาฟุก” แต่เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่าส่วนที่ทายาทได้รับนั้นมากกว่าเศษ (เศษ 17 ส่วน 12) หรือเรียกว่าเศษเกิน ในกรณีอย่างนี้ให้ปรับเศษเป็นส่วนได้เลย หรือคิดได้อีกรูปแบบหนึ่งก็คือการเพิ่มส่วนจาก 12 เป็น 17 โดยย่าและยาย 2 คนได้รับ 2 ส่วน โดยแบ่งกันคนละ 1 ส่วน ภรรยาของผู้ตาย 3 คนได้รับ 3 ส่วน โดยแบ่งกันคนละ 1 ส่วน พี่น้องหญิงร่วมแต่มารดา 4 คน ได้รับ 4 ส่วน โดยแบ่งกันคนละ 1 ส่วน และพี่น้องหญิงร่วมแต่บิดา 8 คนได้รับ 8 ส่วน โดยแบ่งกันคนละ 1 ส่วน สรุปแล้วทายาทของ

ผู้ตายทั้งหมดมี 17 คนได้รับมรดกไปคนละ 1 ส่วน ซึ่งแต่ละส่วนเป็นเงินจำนวน 10,000 บาท ก็แต่ละคนได้รับมรดกของผู้ตายไปคนละ 10,000 บาท (Musthafa Khin, Musthafa Bukha, Ali al Sharbaji, 1992: 5/156-158)

3.7.3.2 วิธีการ และขั้นตอนการปรับฐานโจทก์หรือปรับส่วนเต็ม

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ในกรณีที่ไม่สามารถแบ่งมรดกให้แก่ทายาทได้ลงตัว เนื่องจากจำนวนส่วนที่ทายาทกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งได้รับนั้นไม่เท่ากับจำนวนหัวของทายาทเหล่านั้น ก็จำเป็นต้องปรับส่วน ซึ่งมีวิธีการดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1 ผู้ตายทิ้งมรดก พี่น้องหญิงร่วมแต่มารดา 5 คน และลูก 5 คนพร้อมกับกองมรดกเป็นเงินจำนวน 300,000 บาท

ทายาท	อัตราส่วนที่รับ	ฐานโจทก์	ส่วนที่ได้รับ	ฐานโจทก์ที่ปรับแล้ว	ส่วนที่ได้รับใหม่	จำนวนเงินที่ได้รับ
มารดา	$\frac{1}{6}$	6	1	30	5	50,000 บาท
พี่น้องร่วมแต่มารดา 5 คน	$\frac{1}{3}$		2		10	100,000 บาท
ลูก 5 คน	ส่วนเหลือ		3		15	150,000 บาท

ในกรณีตัวอย่างนี้ ฐานโจทก์เดิมคือ 6 ซึ่งได้มาจากการหาส่วนร่วมระหว่าง $\frac{1}{3}$ กับ $\frac{1}{6}$ เพราะฉะนั้นส่วนแบ่งที่ทายาทได้รับมีดังนี้ มารดาได้รับ 1 ส่วน (จาก 6 ส่วน) พี่น้องร่วมแต่มารดาได้รับ 2 ส่วน (จาก 6 ส่วน) และลูกได้รับส่วนที่เหลือคือ 2 ส่วน (จาก 6 ส่วนเช่นกัน) ซึ่งในโจทก์นี้มีทายาท 2 กลุ่มคือพี่น้องหญิงร่วมแต่มารดาและลูกที่ไม่สามารถแบ่งส่วนรับมรดกให้แก่พวกเขาได้ลงตัว และเป็นสาเหตุของการปรับส่วน โดยการนำจำนวนหัวของพี่น้องหญิง หรือจำนวนหัวของลูกก็ได้ (อย่างใดอย่างหนึ่ง เพราะมีจำนวนเท่ากัน (และเป็นตะมาซูล) คือ 5 (ซึ่งอาจจะเรียกว่าตัวคูณ)) นำไปคูณกับฐานโจทก์เดิมคือ 6 ก็จะได้ฐานโจทก์ใหม่คือ 30 ต่อมาก็ให้นำตัวคูณไปคูณกับส่วนได้ของทายาทแต่ละคนที่ได้รับส่วนได้ไปแล้วในตอนแรก เช่นมารดาได้ 1 ส่วนคูณกับ 5 ก็จะได้ 5 ส่วนจากฐานโจทก์ใหม่, พี่น้องหญิงร่วมแต่มารดาได้ 2 ส่วนคูณกับ 5 ก็จะได้ 10 จากฐานโจทก์ใหม่ โดยแบ่งกันคนละ 5 ส่วน และลูกได้รับไปตอนแรก 3 ส่วนไปคูณกับ 5 ก็จะได้ 15 ส่วนจากฐานโจทก์ใหม่ โดยแบ่งกันคนละ 5 ส่วนเช่นกัน

สำหรับจำนวนเงินมรดกที่ทายาทแต่ละคนจะได้รับจะไม่มีเปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด ไม่ว่าจะคำนวณจากส่วนได้จากฐานโจทย์เดิมหรือจากฐานโจทย์ใหม่ก็ตาม เช่นมรดกได้ 1 ส่วนจาก 6 ก็เป็นเงิน 50,000 บาท (เพราะนำกองมรดก 300,000 ไปหารกับฐานโจทย์เดิม 6 ก็ตกส่วนละ 50,000 บาท) สำหรับคนอื่นๆก็เช่นเดียวกัน เพราะการปรับฐานโจทย์นั้นเป็นการปรับเพื่อหาตัวเลขที่สามารถเฉลี่ยส่วนได้ให้แก่ทายาทให้ลงตัวพอดี โดยไม่ให้เป็นเศษ เพราะโดยหลักแล้วจะไม่มีการแบ่งส่วนให้ทายาทคนละส่วนครึ่ง หรือสองส่วนครึ่งเป็นต้น

ตัวอย่างที่ 2 ผู้ตายทิ้งมรดก พี่น้องร่วมแต่่มรดก 4 คน และลูก 4 คนพร้อมกับกองมรดกเป็นเงินจำนวน 240,000 บาท

ทายาท	อัตราส่วนที่รับ	ฐานโจทย์	ส่วนที่ได้รับ	ฐานโจทย์ที่ปรับแล้ว	ส่วนที่ได้รับใหม่	จำนวนเงินที่ได้รับ
มรดก	$\frac{1}{6}$	6	1	24(6x4)	4	40,000 บาท
พี่น้องร่วมแต่่มรดก 4 คน	$\frac{1}{3}$		2		8	80,000 บาท
ลูก 4 คน	ส่วนเหลือ		3		12	120,000 บาท

จากตัวอย่างที่ 2 ก็เช่นเดียวกันฐานโจทย์หรือส่วนร่วมคือ 6 (โดยได้มาจากการหาส่วนร่วมระหว่าง $\frac{1}{6}$ กับ $\frac{1}{3}$ ซึ่งเป็นตะคาคูล) เพราะฉะนั้นมรดกได้รับไป 1 ส่วนจาก 6 ส่วน พี่น้องร่วมแต่่มรดก 4 คนได้รับไป 2 ส่วนจาก 6 ส่วน, และลูก 4 คนได้รับไป 3 ส่วน ซึ่งจะเห็นได้ว่ามีทายาท 2 กลุ่มที่ไม่สามารถแบ่งส่วนที่พวกเขาได้รับให้ลงตัว เพราะว่าจำนวนหัวของพวกเขา กับส่วนที่พวกเขาได้รับไม่เท่ากัน จึงจำเป็นต้องปรับส่วน หรือเรียกว่าปรับฐานโจทย์ โดยการนำจำนวนหัวของพี่น้อง หรือจำนวนหัวของลูกก็ได้ เพราะมีจำนวนเท่ากันคือ 4 (เรียกว่าตัวคูณ) ไปคูณกับฐานโจทย์เดิมหรือส่วนเต็มเดิมคือ 6 ก็จะได้ 24 เป็นฐานโจทย์ใหม่ ต่อมาก็นำส่วนได้ของทายาทแต่ละคนไปคูณกับตัวคูณก็จะได้ส่วนได้ใหม่ของทายาทแต่ละกลุ่ม เช่น มรดกตอนแรกได้ไป 1 ส่วนก็นำไปคูณกับ 4 ก็ได้ 4 ส่วนจาก 24 พี่น้อง 4 คน ได้ 2 ส่วนนำไปคูณกับตัวคูณคือ 4 ก็เป็น 8 ส่วนจาก 24 โดยแบ่งกันคนละ 2 ส่วน ลูก 4 คน ได้ 3 ส่วนในตอนแรกก็ไปคูณกับตัวคูณ คือ 4 ก็เป็น 12 ส่วนจาก 24 ส่วน โดยแบ่งกันคนละ 3 ส่วน สำหรับจำนวนเงินที่แต่ละกลุ่มได้รับนั้นจะไม่เปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด (Musthafa Khin, Musthafa Bukha, Ali al Sharbaji, 1992: 5/161-162)

3.8 การแบ่งมรดกในกรณียกเว้น

การแบ่งมรดกของผู้ตายให้แก่ทายาทนั้น นอกเหนือจากกรณีปกติต่างๆที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น อาจจะมีกรณีพิเศษที่มีความสลับซับซ้อน และมีความแตกต่างไปจากกรณีปกติ ซึ่งกรณีนี้เป็นปัญหาเฉพาะที่มีวิธีการแบ่งที่แตกต่างออกไปจากกรณีปกติ เช่น

3.8.1 ปัญหาที่มีผู้รับมรดกเฉพาะคู่สมรส บิดา และมารดาเท่านั้น เรียกปัญหานี้ว่า อัลฆุรอวายน์ (الغروان) ดังตัวอย่างที่มีผู้ตายทิ้งสามี, บิดา และมารดา พร้อมกับกองมรดกเป็นเงิน 600,000 บาท

ลำดับที่	ทายาท	อัตราส่วน	ฐานโจทย์/คร.น.	จำนวนที่ได้รับ
1	สามี	$\frac{1}{2}$	6	300,000
2	มารดา	$\frac{1}{3}$ ที่เหลือ (หลังจากหักให้สามีแล้ว)		100,000
3	บิดา	ได้รับส่วนเหลือ		200,000

จากกรณีตัวอย่าง สามีได้รับ $\frac{1}{2}$ ของกองมรดก เพราะผู้ตายไม่มีบุตรคิดเป็นเงินจำนวน 300,000 บาท ส่วนมารดาได้รับ $\frac{1}{3}$ หลังจากหักส่วนที่มอบให้แก่สามีแล้ว เพราะผู้ตายมีทายาทที่เป็นบิดาและคู่สมรสเท่านั้น คิดเป็นเงินจำนวน 100,000 บาท ส่วนบิดาได้รับส่วนเหลือ เพราะผู้ตายไม่มีบุตร ซึ่งคิดเป็นเงินจำนวน 200,000 บาท

3.8.2 ปัญหาการร่วมกันรับมรดกระหว่างพี่น้องร่วมมารดากับพี่น้องร่วมบิดามารดา เรียก ปัญหานี้ว่า อัลมุชตะรอกะฮ์ (المشركة) หรือ อัลมุซัรรอกะฮ์ (المشركة) หรือ อัลฮิมารียะฮ์ (المحملة) หรือ อัลญะรียะฮ์ (الجهل) หรือ อัลอุมารียะฮ์ (العمرية) เพราะท่านอุมร์ อิบน์ อัลคอกฏอบเป็นผู้พิพากษาในเรื่องนี้ โดยให้พี่น้องร่วมบิดามารดาได้รับมรดกเศษหนึ่งส่วนสามร่วมกับพี่น้องร่วมแม่มารดาโดยให้แบ่งเท่าๆกัน ดังตัวอย่างเช่น ผู้ตายทิ้งสามี มารดา พี่น้องร่วมมารดาสองคน และพี่น้องร่วมบิดามารดา พร้อมกับมรดกเป็นเงิน 600,000 บาท

ลำดับที่	ทายาท	อัตราส่วนกำหนด	ฐานโจทย์	ส่วนที่ทายาทได้รับ	จำนวนที่ทายาทได้รับ
1	สามี	$\frac{1}{2}$		3	300,000 บาท

2	มารดา	$\frac{1}{6}$	6	1	100,000 บาท
3	พี่น้องร่วมมารดา 2 คน	$\frac{1}{3}$		2	ให้ร่วมกันรับ
4	พี่น้องร่วมบิดามารดา	ส่วนเหลือ		ไม่มีส่วนเหลือ	$\frac{1}{3}$ (200,000 บาท)

สำหรับปัญหาในกรณีนี้เป็นปัญหาพิเศษอีกปัญหาหนึ่ง เนื่องจากเป็นปัญหาที่มีความแปลกแตกต่างไปจากปัญหาปกติ โดยที่สามีได้รับมรดก $\frac{1}{2}$ ของกองมรดก เพราะที่ผู้ตายไม่มีบุตรคิดเป็นเงินจำนวน 300,000 บาท มารดาได้รับ $\frac{1}{6}$ เพราะที่ผู้ตายมีพี่น้องหลายคน คิดเป็นเงินจำนวน 100,000 บาท พี่น้องร่วมมารดาได้รับ $\frac{1}{3}$ เพราะมี 2 คน และไม่มีผู้กั้นสิทธิ (บุตร หลาน บิดา ปู่) คิดเป็นเงินจำนวน 200,000 บาท ส่วนพี่น้องร่วมบิดามารดาได้รับส่วนเหลือ ปรากฏว่าไม่มีส่วนเหลืออยู่เลย ด้วยเหตุนี้ท่านอุมร์อิบน์อัลกอฎออบได้พบว่า ให้พี่น้องร่วมบิดามารดาได้รับมรดก $\frac{1}{3}$ ร่วมกับพี่น้องร่วมแต่มารดา โดยให้แบ่งคนละเท่าๆกัน (Musthafa Khin, Musthafa Bukha, Ali al Sharbaji, 1992: 5/201)

3.8.3 ปัญหาผู้รับมรดกมีสามี มารดา ปู่ และพี่น้องหญิงร่วมบิดามารดา เรียกปัญหานี้ว่า อัลอักคะรียะฮฺ (عقار) ดังตัวอย่างที่ผู้ตายทิ้งมรดกไว้ 270,000 บาท พร้อมกับทายาทดังกล่าว

ลำดับที่	ทายาท	อัตราส่วน	ฐาน โจทย์	ส่วนที่ทายาทได้รับ	จำนวนที่ทายาทได้รับ
1	สามี	$\frac{1}{2}$	เดิมคือ 6 แต่	3	90,000 บาท
2	มารดา	$\frac{1}{3}$	เพิ่มส่วนเป็น	2	60,000 บาท
3	ปู่	$\frac{1}{6}$	9 และปรับ	ปู่ 1 ส่วนเป็นเงิน 30,000 บาท	
4	พี่น้องร่วมบิดามารดา	$\frac{1}{2}$	ส่วนเป็น 27	พี่น้อง 3 ส่วนเป็นเงิน 90,000 บาท แต่ปรับใหม่ให้ปู่ 80,000 บาท พี่น้อง 40,000 บาท	

ในกรณีนี้ สามีได้รับ $\frac{1}{2}$ ของกองมรดก เพราะผู้ตายไม่มีบุตรและไม่มีผู้สืบสันดาน มารดาได้รับ $\frac{1}{3}$ เพราะผู้ตายไม่มีบุตร ไม่มีผู้สืบสันดานสายชาย และไม่มีพี่น้องมากกว่า 1 คน ปู่ได้รับ $\frac{1}{6}$ และพี่น้องหญิงร่วมบิดามารดา 1 คน ได้รับ $\frac{1}{2}$ เมื่อนำส่วนกำหนดของผู้ได้รับมรดกมารวมกันแล้วจะได้เศษ 9 ส่วน 6 และจะเห็นได้ว่าเศษมากกว่าส่วน ก็ให้อาเสวนั้นเป็นส่วนเต็ม (ฐาน โจทย์ หรือส่วนร่วม) ได้เลย โดยแบ่งให้สามี 3 ส่วน มารดา 2 ส่วน ปู่ 1 ส่วน และพี่น้องหญิง 3 ส่วน ตามส่วนกำหนดจะเห็น

ได้ว่า ปู่ได้น้อยกว่าพี่น้องหญิง ด้วยเหตุนี้นักวิชาการทางด้านมรดกได้ทำให้ปู่และพี่น้องหญิงร่วมกันรับส่วนเหลือ โดยให้ปู่ 2 ส่วนและพี่น้องหญิง 1 ส่วนและเมื่อคำนวณส่วนที่ได้มอบให้สามมีและมารดาแล้ว เป็น 15 ส่วน จะมีส่วนเหลืออยู่ 12 ส่วนจะแบ่งให้ปู่และพี่น้องไม่ลงตัว จำเป็นจะต้องมีการปรับส่วน โดยการเอา 3 (ของปู่ 2 และของพี่น้อง 1 ส่วน)คูณกับ 9 (ส่วนเต็มหรือฐานโจทย) ก็จะได้ 27 (คือส่วนเต็มหรือฐานโจทยใหม่) หลังจากนั้นก็ให้เฉลี่ยให้ทายาทครั้งใหม่ โดยให้สามมี 9 ส่วน ($3 \times 3=9$) คิดเป็นเงินจำนวน 90,000 บาท มารดา 6 ส่วน ($3 \times 2=6$) คิดเป็นเงินจำนวน 60,000 บาทเหลืออีก 12 ส่วน ก็เอา 3 (ของปู่ 2 ส่วนและของพี่น้อง 1 ส่วน)ไปหารจะได้เท่ากับ 4 ($3 \div 12 = 4$) จึงมอบให้ปู่สองเท่าคือ 8 ส่วน ($4 \times 2 = 8$) คิดเป็นเงินจำนวน 80,000 บาท และมอบให้พี่น้องหญิง 1 ส่วน ($4 \times 1=4$)คิดเป็นเงินจำนวน 40,000 บาท ก็สามารถมอบให้ทายาทได้ทุกคนลงตัวพอดี (Musthafa Khin, Musthafa Bukha, Ali al Sharbaji, 1992: 5/205)

3.8.4 ปัญหาปู่ร่วมรับมรดกกับพี่น้อง(พี่น้องร่วมบิดามารดาหรือร่วมแต่บิดาทั้งชายและหญิง)ปัญหาปู่ร่วมรับมรดก กับพี่น้องร่วมบิดามารดาหรือร่วมแต่บิดาทั้งชายและหญิง ในทัศนะของมัชฮับอิหม่ามชาฟีอี้นั้นปู่จะไม่ไปกั้นสิทธิของบรรดาพี่น้องดังกล่าวในการรับมรดก หากแต่มารับมรดกร่วมกัน โดยปู่จะต้องได้ส่วนแบ่งที่เป็นประโยชน์แก่ปู่มากที่สุดหรือเท่ากับพี่น้อง สำหรับพี่น้องร่วมแต่มาดาทั้งชายและหญิงนั้นจะไม่มีโอกาสรับมรดกพร้อมกับปู่ เพราะปู่จะกั้นสิทธิพวกเขาทันทีที่มีอยู่พร้อมกัน

ปัญหาปู่อยู่ร่วมกับพี่น้องร่วมบิดามารดา หรือพี่น้องร่วมแต่บิดาทั้งชายและหญิงแบ่งออกเป็น 3 ประเภทคือ

1. ปู่อยู่ร่วมกับพี่น้องร่วมบิดามารดาหรือพี่น้องร่วมแต่บิดาทั้งผู้ชายและผู้หญิงโดยไม่มีทายาทผู้รับมรดก ในรูปแบบส่วนกำหนด (อศฮานุลฟุรฎู)รวมอยู่ด้วย เลย ไม่ว่าจะ เป็น สามมี หรือ ภรรยา หรือบุตรหญิง หรือคนอื่นๆ เป็นต้น
2. ปู่อยู่ร่วมกับพี่น้องร่วมบิดามารดาหรือพี่น้องร่วมแต่บิดาทั้งผู้ชายและผู้หญิงโดยมีทายาทผู้รับมรดกในรูปแบบส่วนกำหนด(อศฮานุลฟุรฎู)รวมอยู่ด้วย เช่น สามมี หรือภรรยา หรือบุตรสาว หรือคนอื่นๆ เป็นต้น
3. ปู่อยู่ร่วมกับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันและพี่น้องร่วมแต่บิดา
ส่วนรายละเอียดของแต่ละประเภทนั้นผู้วิจัยจะอธิบายถึงรูปแบบต่างๆที่เป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับแต่ละประเภทไป ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ในกรณีที่ปู่อยู่พร้อมกับพี่น้องร่วมบิดามารดาหรือพี่น้องร่วมแต่บิดาทั้งผู้ชายและผู้หญิงโดยไม่มีทายาทผู้รับมรดกในรูปแบบส่วนกำหนด (อศฮาบุลฟุรูก) รวมอยู่ด้วย ไม่ว่าจะเป็ นสามี หรือภรรยา หรือบุตรหญิง หรือคนอื่นๆ เป็นต้น ปู่ นั้นจะได้รับส่วนแบ่งจากลักษณะ $\frac{1}{3}$ หรือลักษณะมูกอสามะฮุ (แบ่งเท่าๆกัน) หรือทั้งสองแบบ โดยจะต้องคำนึงว่าลักษณะใดที่เป็นประโยชน์สูงสุดสำหรับปู่ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ก. กรณีที่ $\frac{1}{3}$ เป็นประโยชน์สูงสุดสำหรับปู่ เช่น ผู้ตายมีทายาทที่เป็นปู่ที่ น้องชาย 1 คน และพี่น้องหญิง 3 คน

ทายาท	อัตราส่วนที่ ได้รับ	ส่วนเต็ม	ส่วนที่ได้รับ	ปรับส่วนเต็ม ใหม่(3x5)= 15
ปู่	$\frac{1}{3}$	3	1	5
พี่น้องหญิง 3 คน	ส่วนที่เหลือ		2	6 (2,2,2)
พี่น้องชาย 1 คน				4

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่าปู่ได้รับ $\frac{1}{3}$ ของกองมรดก เพราะเป็นประโยชน์สูงสุด สำหรับปู่มากกว่าแบ่งแบบมูกอสามะฮุ (แบ่งเท่าๆกัน) ส่วนพี่น้องนั้นได้รับส่วนเหลือ ในกรณีนี้ฐาน โททย์คือ 3 ซึ่งได้มาจากส่วนฟิรฎูของปู่คือ $\frac{1}{3}$ สำหรับส่วนเหลือที่พี่น้องได้รับ ไม่สามารถแบ่งให้กับ พี่น้องได้ลงตัว เพราะส่วนที่พี่น้องได้รับ 5 ส่วน (คิดมาจากการนับจำนวนหัวโดยพี่น้องชายนับ 2 หัว พี่น้องหญิงนับคนละ 1 หัวรวมเป็น 5 หัว) แต่มีส่วนเหลือเพียง 3 ส่วนเท่านั้น จึงนำจำนวนหัวของพี่น้อง คือ 5 ไปคูณกับส่วนเต็มหรือฐาน โททย์เดิมคือ 3 ผลลัพธ์ได้เท่ากับ 15 เป็นส่วนเต็มใหม่หรือฐาน โททย์ ใหม่ จึงสามารถแบ่งให้กับพี่น้องได้ลงตัวพอดี โดยให้ ปู่ 5 จาก 15 ส่วน พี่น้องหญิง คนละ 2 ส่วนรวม เป็น 6 ส่วน และพี่น้องชายได้ 4 ส่วน

ข. กรณีแบ่งแบบมูกอสามะฮุ (แบ่งเท่าๆกัน) เป็นประโยชน์สูงสุดสำหรับปู่ กล่าวคือในกรณีที่ปู่อยู่ร่วมกับพี่น้องร่วมบิดามารดาหรือร่วมแต่บิดาทั้งชายและหญิง หากแบ่งมรดก ระหว่างปู่กับพี่น้องโดยใช้วิธีแบบมูกอสามะฮุจะเกิดประโยชน์สูงสุดสำหรับปู่ก็ให้เลือกใช้วิธีนี้ โดยให้ ปู่ นั้นได้รับเท่ากับส่วนได้ของพี่น้องหญิง 2 คน ไม่ว่าจะเป็ นพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันหรือพี่น้อง ร่วมแต่บิดา โดยมีหลักเกณฑ์ว่าเมื่อจำนวนหัวของพี่น้องนั้นเท่ากับจำนวนหัวของปู่ ดังตัวอย่างเช่น ผู้ตายมีปู่กับพี่น้องชาย 1 คน

ทายาท	ฐานโงทย์	ส่วนที่ทายาทได้รับ
ปู่	2	1
พี่น้องชาย 1 คน		1

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่า การแบ่งแบบมุกอสามะฮุให้แก่ปู่และพี่น้องชายนั้นจะเกิดประโยชน์สูงสุดสำหรับปู่มากกว่าการแบ่งแบบเศษหนึ่งส่วนสาม ซึ่งจะเป็นส่วนเท่าๆกัน โดยฐานโงทย์ดังกล่าวเอามาจากจำนวนหัวของปู่และพี่น้องชาย โดยจะนับหัวของปู่และพี่น้องชายคนละ 1 หัวแล้วก็แบ่งตามจำนวนหัว

ค. กรณีการแบ่งแบบมุกอสามะฮุกับการแบ่งแบบเศษหนึ่งส่วนสามมีค่าเท่ากันสำหรับปู่ ในกรณีอย่างนี้จะเลือกใช้วิธีใดก็ได้ เพราะมีผลเท่ากันสำหรับปู่ โดยมีหลักเกณฑ์ว่าเมื่อจำนวนหัวของพี่น้องนั้นมีสองเท่าพอดี ดังตัวอย่างเช่น ผู้ตายมีปู่และมีพี่น้องชายรวมบิดามารดา 2 คน

แบ่งแบบเศษหนึ่งส่วนสาม ($\frac{1}{3}$)

ทายาท	ส่วนที่ได้รับ	ฐานโงทย์	ส่วนแบ่งที่ได้รับ
ปู่	$\frac{1}{3}$	3	1
พี่น้องชาย 2 คน	ส่วนเหลือ		2

แบ่งแบบมุกอสามะฮุ

ทายาท	ส่วนที่ได้รับ	ฐานโงทย์/จำนวนหัว	ส่วนแบ่งที่ได้รับ
ปู่	อะศอบะฮุ	3	1
พี่น้องชาย 2 คน			2

จากตัวอย่าง ทั้งสองตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่าสำหรับปู่จะแบ่งแบบใดก็มีค่าเท่ากัน จึงสามารถเลือกใช้วิธีใดก็ได้ในการแบ่งมรดกให้แก่ปู่ ซึ่งถ้าแบ่งแบบเศษหนึ่งส่วนสามก็ให้เอาสามเป็นฐานโงทย์ และถ้าแบ่งแบบมุกอสามะฮุก็ให้นับจำนวนหัวแล้วนำมาเป็นฐานโงทย์ แต่สรุปแล้วทั้งสองแบบข้างต้นจำนวนสามเป็นฐานโงทย์ทั้งสองกรณี

2. ในกรณีที่ปู่อยู่พร้อมกับพี่น้องร่วมบิดามารดาหรือพี่น้องร่วมแต่บิดาทั้งผู้ชาย

และผู้หญิงโดยมีทายาทผู้รับมรดก ในรูปแบบส่วนกำหนด (อสังหาริมทรัพย์) รวมอยู่ด้วย เช่นสามี หรือ ภรรยา หรือบุตรหญิงหรือคนอื่นๆ เป็นต้น ในกรณีอย่างนี้ปุ๋นนั้นจะได้รับส่วนแบ่งแบบใดแบบหนึ่งจาก 3 แบบต่อไปนี้ คือแบบมูกอสามะฮุ (แบ่งเท่าๆกัน) หรือแบบ $\frac{1}{3}$ (ที่เหลือหลังจากที่แบ่งให้ทายาทผู้รับ ส่วนกำหนดแล้ว) หรือแบบ $\frac{1}{6}$ โดยให้คำนึงถึงส่วนแบ่งที่เป็นประโยชน์สูงสุดจาก 3 แบบดังกล่าว สำหรับปุ๋น ซึ่งจะแบ่งออกเป็น 7 กรณีดังต่อไปนี้

2.1. กรณีมูกอสามะฮุเป็นประโยชน์สูงสุดสำหรับปุ๋น เช่น ผู้ตายมีสามี ปุ๋น และที่ นี้องชาย 1 คนดังตารางที่แสดงตัวอย่างต่อไปนี้

ทายาท	รูปแบบที่ ได้รับ	ฐาน โทษ	ส่วนที่ได้รับ	ฐาน โทษที่ ปรับใหม่	ส่วนที่ได้รับ
สามี	$\frac{1}{2}$	2	1	4 (2x2)	2
ปุ๋น	ส่วนเหลือ		1		1
พี่น้องชาย 1 คน			1		1

จากตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ปุ๋นนั้นได้รับส่วนแบ่งแบบมูกอสามะฮุกับพี่น้องชาย หลังจากที่แบ่งให้สามีผู้ตายไปแล้วครึ่งหนึ่งของกองมรดก โดยแบ่งเท่าๆกันระหว่างปุ๋นกับพี่น้อง แต่จะ แบ่งในตอนแรกไม่ลงตัว เพราะว่าส่วนที่เหลือมีแค่หนึ่งส่วนเท่านั้น ในขณะที่ปุ๋นกับพี่น้องรวมกันแล้ว เป็นสองส่วน จึงจำเป็นจะต้องปรับฐาน โทษหรือปรับส่วนเต็มเสียใหม่ โดยการนำเอาจำนวนส่วนของ ปุ๋นและพี่น้องรวมกันคือ 2 ไปคูณกับฐาน โทษเดิมหรือส่วนเต็มเดิมคือ 2 ($2 \times 2 = 4$) ก็จะได้ส่วนเต็มใหม่คือ 4 เสร็จแล้วแบ่งให้สามีไปครึ่งหนึ่งคือ 2 ส่วน และเหลืออีก 2 ส่วนแบ่งให้ปุ๋น 1 ส่วนและพี่น้อง 1 ส่วน ครอบพอดี

2.2. กรณี $\frac{1}{3}$ (ที่เหลือหลังจากแบ่งให้ผู้รับส่วนกำหนดแล้ว) เป็นประโยชน์สูงสุดสำหรับ ปุ๋น

บางกรณีการแบ่งมรดกให้แก่ปุ๋นแบบ $\frac{1}{3}$ (ที่เหลือหลังจากแบ่งให้ผู้มีส่วนกำหนดไป แล้ว)จะเป็นประโยชน์สูงสุดสำหรับปุ๋นมากกว่าการแบ่งแบบมูกอสามะฮุ และการแบ่งแบบ $\frac{1}{6}$ สำหรับพี่น้องนั้นได้รับส่วนเหลือ โดยมีหลักเกณฑ์ว่า เมื่อจำนวนหัวของพี่น้องนั้นมากกว่าจำนวนหัวของปุ๋นสอง

เท่า และทายาทที่ได้รับส่วนกำหนดนั้นจะต้องได้น้อยกว่า $\frac{1}{2}$ จากกองมรดก เช่นในกรณีที่มีทายาทที่เป็นมารดา ปู่ และพี่น้องชาย 5 คนดังตารางต่อไปนี้

ทายาท	รูปแบบที่ได้รับ	ฐานโจทก์	ส่วนที่ได้รับ	ฐานโจทก์ใหม่	ส่วนได้รับหลังจากปรับฐานโจทก์
มารดา	$\frac{1}{6}$	6	1	$6 \times 3 = 18$	3
ปู่	$\frac{1}{3}$ (ที่เหลือ)				5
พี่น้องชาย 5 คน	ส่วนที่เหลือ		5		10

จากกรณีตัวอย่างข้างต้น จะเห็นได้ว่าปู่ได้รับมรดก 5 ส่วน ซึ่งแบ่งแบบ $\frac{1}{3}$ ที่เหลือ หลังจากแบ่งให้แก่มารดาแล้ว เพราะการแบ่งแบบนี้เป็นประโยชน์สูงสุดสำหรับปู่ แต่ปัญหานี้จะต้องมีการปรับส่วนเช่นกัน เนื่องจากว่าส่วนที่เหลือหลังจากที่ได้แบ่งให้มารดาไปแล้วไม่สามารถแบ่งให้แก่ปู่และพี่น้องชายได้ลงตัว จึงจำเป็นต้องปรับฐานโจทก์ หรือปรับส่วนใหม่ คือเอาฐานโจทก์เดิมคือ (6) ไปคูณกับส่วนของปู่ คือ 3 (3 จาก $\frac{1}{3}$) หรือนำ 6 (จาก $\frac{1}{6}$ ของมารดา) คูณกับ 3 (จาก $\frac{1}{3}$ ของปู่) ซึ่งกรณีนี้เป็นตะบายุน ดังนั้นจะได้ฐานโจทก์ใหม่คือ 18 ก็แบ่งให้มารดาไป 3 ส่วน ปู่ 5 ส่วน และพี่น้องชาย 10 ส่วน โดยแบ่งคนคนละ 2 ส่วน ทุกคนก็ได้รับมรดกกันลงดังพอดี

2.3. กรณี $\frac{1}{6}$ เป็นประโยชน์สูงสุดสำหรับปู่

ในบางกรณีการแบ่งมรดก $\frac{1}{6}$ เป็นประโยชน์สูงสุดสำหรับปู่มากกว่าการแบ่งแบบมุกอสามะฮุและแบ่งแบบ $\frac{1}{3}$ ที่เหลือหลังจากแบ่งให้ผู้รับส่วนกำหนดแล้ว สำหรับพี่น้องในกรณีนี้นั้นได้รับส่วนที่เหลือ โดยมีหลักเกณฑ์ว่า เมื่อจำนวนหัวของพี่น้องมี 2 เท่า และทายาทที่ได้รับส่วนกำหนดนั้นจะต้องได้เศษสองส่วนสาม ($\frac{2}{3}$) ของกองมรดก ซึ่งมีอยู่หลายรูปแบบ เช่น ตัวอย่างที่ผู้ตายมีทายาทคือสามี มารดา ปู่ และพี่น้องชาย 2 คน

ทายาท	ช่องทางที่รับมรดก	ส่วนเต็ม/ฐานโจทก์	ส่วนที่ได้รับ	ปรับฐานโจทก์ใหม่	ส่วนที่ได้รับหลังปรับฐานโจทก์
สามี	$\frac{1}{2}$	6	3	12 (6x2)	6
มารดา	$\frac{1}{6}$		1		2
ปู่	$\frac{1}{6}$		1		2
พี่น้องชาย 2 คน	ส่วนเหลือ		1		2

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่า ปู่ได้รับ $\frac{1}{6}$ ของกองมรดก เพราะแบ่งแบบ $\frac{1}{6}$ นั้นจะเป็นประโยชน์สูงสุดสำหรับปู่ ส่วนพี่น้องชาย 2 คนได้รับมรดกแบบอะสอบะฮุ (ส่วนเหลือ) แต่เมื่อแบ่งแล้วจะไม่ลงตัว เพราะส่วนเหลือมีเพียง 1 ส่วน ในขณะที่ พี่น้องมี 2 คน จึงจำเป็นต้องมีการปรับส่วนหรือปรับฐานโจทก์ โดยการนับจำนวนหัวของพี่น้องคือ 2 มาคูณกับ 6 (ส่วนเต็มเดิมหรือฐานโจทก์เดิม) ผลลัพธ์ได้เท่ากับ 12 (ซึ่งเป็นส่วนเต็มใหม่) ก็แบ่งให้สามี 6 ส่วน มารดา 2 ส่วน ปู่ 2 ส่วน และพี่น้องชาย 2 คนได้ 2 ส่วน โดยแบ่งกันคนละ 1 ส่วน

2.4. กรณีมุกอสามะฮุ และ $\frac{1}{3}$ (ที่เหลือ) เป็นประโยชน์สูงสุดสำหรับปู่

ในบางกรณีการแบ่งมรดกให้แก่ปู่ใช้แบ่งแบบมุกอสามะฮุ และ $\frac{1}{3}$ (ที่เหลือ) ซึ่งมีค่าเท่ากันทั้งสองแบบเป็นประโยชน์สูงสุดสำหรับปู่ หมายความว่า จะเลือกแบ่งแบบมุกอสามะฮุ หรือแบบเศษหนึ่งส่วนสามที่เหลือหลังจากที่แบ่งให้แก่ทายาทผู้รับส่วนกำหนดเรียบร้อยแล้วก็มีค่าเท่ากันสำหรับปู่ แต่ทั้งสองแบบนี้จะมีประโยชน์สูงสุดสำหรับปู่ โดยมีหลักเกณฑ์ว่า เมื่อจำนวนหัวของพี่น้องมีสองเท่าของปู่ และทายาทที่ได้รับส่วนกำหนดนั้นจะต้องได้รับน้อยกว่า $\frac{1}{2}$ จากกองมรดกทั้งหมด ซึ่งจะมีหลายรูปแบบดังตัวอย่างเช่น

ก. แบ่งแบบที่เหลือหลังจากที่แบ่งให้แก่ผู้รับส่วนกำหนดเรียบร้อยแล้ว

ทายาท	แบบที่ได้รับ	ฐานโจทก์	ส่วนที่ได้รับ	ฐานโจทก์ที่ปรับใหม่	ส่วนที่ได้รับหลังปรับฐานโจทก์
มารดา	$\frac{1}{6}$	6	1	18 (6 x 3=18)	3
ปู่	$\frac{1}{3}$		5		5
พี่น้องชาย 2 คน	ส่วนเหลือ				10

ข. แบ่งแบบมุกอสามะฮฺ(แบ่งเท่าๆกัน)

ทายาท	แบบที่ได้รับ	ฐานโจทย์	ส่วนที่ได้รับ	ฐานโจทย์ที่ ปรับใหม่	ส่วนที่ได้รับ หลังจากปรับฐาน โจทย์
มารดา	$\frac{1}{6}$	6	1	18 (6 x 3=18)	3
ปู่	รับส่วนเหลือ		5		5
พี่น้องชาย 2 คน	ร่วมกัน				10

จากกรณีตัวอย่างข้างต้นทั้งสองตัวอย่าง จะเห็นได้ว่าปู่ได้ประโยชน์สูงสุดสำหรับเขา ไม่ว่าจะแบ่งแบบมุกอสามะฮฺ(แบ่งแบบเท่าๆกันระหว่างพี่น้องกับปู่) หรือแบ่งแบบ $\frac{1}{3}$ ที่เหลือหลังจากที่แบ่งให้มารดาซึ่งเป็นผู้รับส่วนกำหนดไปแล้ว แต่จะพบว่าในปัญหานี้ทั้งสองตัวอย่างจะมีการปรับฐานโจทย์ทั้งสิ้น เนื่องจากว่าไม่สามารถแบ่งส่วนที่เหลือที่มีอยู่ 5 ส่วนให้กับพี่น้องและปู่ได้ลงตัว จึงนำฐานโจทย์เดิม (6) คูณกับ (3) ซึ่งเป็นจำนวนหัวระหว่างปู่กับพี่น้อง ได้ผลลัพธ์เป็นฐานโจทย์ใหม่คือ 18 จึงแบ่งให้มารดา 3 ส่วน แบ่งให้ปู่ 5 ส่วน และแบ่งให้พี่น้อง 10 ส่วน โดยแบ่งคนละ 5 ส่วน

2.5. กรณีมุกอสามะฮฺ และ $\frac{1}{6}$ เป็นประโยชน์สูงสุดสำหรับปู่

สำหรับกรณีนี้การแบ่งแบบมุกอสามะฮฺและเศษหนึ่งส่วนหก($\frac{1}{6}$) มีค่าเท่ากัน และมีประโยชน์สูงสุดสำหรับปู่ หมายความว่า จะใช้วิธีแบ่งแบบไหนให้กับปู่ระหว่างแบ่งแบบมุกอสามะฮฺ หรือแบ่งแบบเศษหนึ่งส่วนหก($\frac{1}{6}$) ก็มีผลเท่ากัน และจะมีประโยชน์สูงสุดสำหรับปู่ โดยมีหลักเกณฑ์ว่า เมื่อจำนวนหัวของพี่น้องเท่ากับจำนวนหัวของปู่ และทายาทที่ได้รับส่วนกำหนดนั้นจะต้องได้รับ $\frac{2}{3}$ จากกองมรดก ซึ่งมีหลายรูปแบบ เช่นผู้ตายมีสามี ย่า ปู่ และพี่น้องชาย 1 คน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ก. แบ่งแบบเศษหนึ่งส่วนหก($\frac{1}{6}$)

ทายาท	อัตราส่วน/ช่องทางที่รับ	ฐานโจทย์หรือส่วน กำหนด	ส่วนที่ได้รับ
สามี	$\frac{1}{2}$	6	3
ย่า	$\frac{1}{6}$		1
ปู่	$\frac{1}{6}$		1
พี่น้องชาย 1 คน	อะเศาะบะฮฺ/ส่วนเหลือ		1

ข. แบ่งแบบมุกอสามะฮุ

ทายาท	อัตราส่วน/ช่องทางที่รับ	ฐานโจทย์หรือส่วนกำหนด	ส่วนที่ได้รับ
สามี	$\frac{1}{2}$	6	3
ย่า	$\frac{1}{6}$		1
ปู่	อะเศาะบะฮุ/ส่วนเหลือ		1
พี่น้องชาย 1 คน			1

จากตัวอย่างข้างต้นทั้งสองตัวอย่างจะเห็นได้ว่าไม่ว่าจะแบ่งแบบมุกอสามะฮุหรือแบ่งแบบเศษหนึ่งส่วนหกก็มีผลเท่ากัน และเป็นประโยชน์สูงสุดสำหรับปู่มากกว่าการแบ่งแบบเศษหนึ่งส่วนสาม เพราะฉะนั้นจะเลือกใช้วิธีการแบ่งแบบใดก็ได้ระหว่างแบบมุกอสามะฮุกับแบบเศษหนึ่งส่วนหก

2.6. กรณี $\frac{1}{3}$ (ที่เหลือ) และ $\frac{1}{6}$ เป็นประโยชน์สูงสุดสำหรับปู่

ในบางกรณีการแบ่งมรดกให้แก่ปู่โดยใช้รูปแบบการแบ่งแบบเศษหนึ่งส่วนสามที่เหลือหลังจากแบ่งให้ผู้มีส่วนกำหนดเรียบร้อยแล้ว และเศษหนึ่งส่วนหกจะเป็นประโยชน์สูงสุดสำหรับปู่ โดยสามารถเลือกใช้วิธีใดวิธีหนึ่งก็ได้ เพราะระหว่างทั้งสองแบบนี้มีค่าเท่ากันและก็เป็นประโยชน์สูงสุดสำหรับปู่ โดยมีหลักเกณฑ์ว่าเมื่อจำนวนหัวของพี่น้องนั้นมากกว่าจำนวนหัวของปู่สองเท่า และทายาทที่ได้รับส่วนกำหนดนั้นจะต้องได้รับเศษหนึ่งส่วนสองจากกองมรดก ซึ่งจะมีหลายรูปแบบ เช่น ผู้ตายมีสามี ปู่ และพี่น้องชาย 3 คน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ก. แบ่งแบบเศษหนึ่งส่วนสาม ($\frac{1}{3}$) ที่เหลือ

ทายาท	อัตราส่วน/ช่องทางที่รับ	ฐานโจทย์/ส่วนกำหนด	ส่วนที่ได้รับ	ฐานโจทย์ที่ปรับใหม่	ส่วนที่ได้รับหลังปรับฐานโจทย์
สามี	$\frac{1}{2}$	6	3	18 (6 x 3=18)	9
ปู่	$\frac{1}{3}$ (ที่เหลือ)		1		3
พี่น้องชาย 3 คน	อะเศาะบะฮุ/ส่วนเหลือ		2		6 (คนละ 2 ส่วน)

ข. แบ่งแบบเศษหนึ่งส่วนหก ($\frac{1}{6}$)

ทายาท	อัตราส่วน/ ช่องทางที่รับ	ฐาน โทษ/ ส่วนกำหนด	ส่วนที่ได้รับ	ฐาน โทษที่ ปรับใหม่	ส่วนที่ได้รับหลัง ปรับฐาน โทษ
สามี	$\frac{1}{2}$	6	3	18 (6 x 3=18)	9
ปู่	$\frac{1}{6}$		1		3
พี่น้องชาย 3คน	อะเศาะบะฮะ/ ส่วนเหลือ		2		6 (คนละ 2 ส่วน)

จากตัวอย่างทั้งสองข้างต้น จะเห็นได้ว่าสำหรับปู่ได้รับมรดกเท่ากับทั้งสองวิธีการแบ่ง ไม่ว่าจะแบ่งแบบเศษหนึ่งส่วนสามที่เหลือหลังจากแบ่งให้แก่สามีผู้รับส่วนกำหนดแล้ว หรือจะแบ่งแบบเศษหนึ่งส่วนหกก็มีความเท่ากัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์สูงสุดสำหรับปู่มากกว่าแบ่งแบบมูกอสามะฮุ แต่ทั้งสองกรณีใน ตัวอย่างจะต้องมีการปรับส่วน เนื่องจากว่าส่วนที่เหลือหลังจากที่แบ่งให้สามีและปู่แล้วมีแค่ 2 ส่วน ในขณะที่จำนวนพี่น้องผู้รับส่วนเหลือมี 3 คน จึงต้องมีการปรับส่วนหรือปรับฐานโทษจาก 6 เป็น 18 โดยการนำจำนวนฐานโทษหรือส่วนเต็มเต็มคือ 6 ไปคูณกับจำนวนของพี่น้องคือ 3 ก็ได้ฐานโทษใหม่คือ 18 ก็แบ่งให้สามี 9 ส่วน แบ่งให้ปู่ 3 ส่วน และแบ่งให้พี่น้องชาย 6 ส่วน โดยแบ่งคนละ 2 ส่วน

2.7. กรณี $\frac{1}{3}$ (ที่เหลือ) และ $\frac{1}{6}$ และมูกอสามะฮุมิค่าเท่ากันสำหรับปู่

ในบางกรณีการแบ่งมรดกให้ปู่ ไม่ว่าจะแบ่งแบบใดจากสามแบบคือ แบบมูกอสามะฮุ หรือแบบเศษหนึ่งส่วนสามที่เหลือ หรือเศษหนึ่งส่วนหกก็จะมีค่าเท่ากันสำหรับปู่ เพราะฉะนั้นในกรณีอย่างนี้จะเลือก วิธีการ แบบใดก็ได้ให้แก่ปู่ โดยมีหลักเกณฑ์ว่า เมื่อจำนวนหัวของพี่น้องมีสองเท่าต่อจำนวนหัวของปู่ และทายาทที่ได้รับส่วนกำหนดนั้นจะต้องเป็นเศษหนึ่งส่วนสอง ซึ่งมีอยู่หลายรูปแบบ เช่น ผู้ตายทิ้งสามี ปู่ และพี่น้องชายสองคน ดังตารางแสดงตัวอย่างต่อไปนี้

ก. แบ่งแบบเศษหนึ่งส่วนสามที่เหลือหลังจากที่แบ่งให้ผู้รับส่วนกำหนดแล้ว

ทายาท	อัตราส่วน / รูปแบบที่ ได้รับ	ฐาน โทษ	ส่วนที่ได้รับ
สามี	$\frac{1}{2}$		3

ปู่	$\frac{1}{3}$ (ที่เหลือ)	6	1
พี่น้องชาย 2 คน	ส่วนเหลือ		2 (โดยแบ่งคนละ 1 ส่วน)

ข. แบ่งแบบเศษหนึ่งส่วนหก

ทายาท	อัตราส่วน / รูปแบบที่ได้รับ	ฐานโจทก์	ส่วนที่ได้รับ
สามี	$\frac{1}{2}$	6	3
ปู่	$\frac{1}{6}$		1
พี่น้องชาย 2 คน	ส่วนเหลือ		2 (โดยแบ่งคนละ 1 ส่วน)

ค. แบ่งแบบมุกอสามะฮุ

ทายาท	อัตราส่วน / รูปแบบที่ได้รับ	ฐานโจทก์	ส่วนที่ได้รับ
สามี	$\frac{1}{2}$	6	3
ปู่	ส่วนเหลือ		1
พี่น้องชาย 2 คน			2 (โดยแบ่งคนละ 1 ส่วน)

จากตัวอย่างทั้งสามแบบข้างต้น จะเห็นได้ว่าไม่ว่าจะแบ่งในรูปแบบใดให้แก่ปู่ก็มีผลเท่ากัน จึงสามารถเลือกรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งก็ได้ในการแบ่งมรดกให้แก่ปู่สำหรับกรณีอย่างนี้ เพราะทั้งหมดถือว่าเป็นประโยชน์สูงสุดสำหรับปู่

3. ปู่อยู่ร่วมกับพี่น้องร่วมบิดามารดา และพี่น้องร่วมแต่บิดา

ในกรณีที่ปัญหาปู่กับพี่น้องร่วมบิดามารดาและพี่น้องร่วมแต่บิดาอยู่ในกลุ่มทายาทผู้รับมรดกพร้อมๆกันเรียกกรณีปัญหานี้ว่าปัญหา “อัลมุดาคะฮุ” ซึ่งจะมีความแตกต่างจากทั้งสองรูปแบบปัญหาที่ผ่านมา เพราะตัวปู่ในกรณีปัญหาอัลมุดาคะฮุนั้นจะได้รับส่วนแบ่งที่ลดลงไปจากสองรูปแบบที่ผ่านมา เนื่องจากพี่น้องร่วมบิดามารดาจะนำเอาพี่น้องร่วมแต่บิดามานับรวมกับตนด้วย จึงทำให้ส่วนแบ่งของปู่ลดลงไปโดยปริยาย หลังจากนั้นพี่น้องร่วมบิดามารดาจะกันสิทธิพี่น้องร่วมแต่บิดาไม่ให้รับมรดกเหมือนกับในกรณีที่ไม่มีปู่ร่วมอยู่ด้วย ซึ่งสามารถแยกออกเป็น 2 ประเภท คือ

3.1. ปู่อยู่ร่วมกับพี่น้องร่วมบิดามารดาและพี่น้องร่วมแต่บิดา โดยไม่มีทายาทผู้รับส่วน

กำหนดรวมอยู่ด้วย และมีหลักเกณฑ์ว่า เมื่อจำนวนหัวของพี่น้องร่วมบิดามารดาเท่ากับจำนวนหัวของปู่ หรือจำนวนหัวของพี่น้องร่วมบิดามารดามากกว่าจำนวนหัวของปู่ หรือจำนวนหัวของพี่น้องร่วมบิดามารดาน้อยกว่า(ไม่ถึง)สองเท่าจำนวนหัวของปู่ และจะนับพี่น้องร่วมแต่บิดาเพิ่มให้ครบสองเท่า พี่น้องร่วมบิดามารดาจะนำเอาพี่น้องร่วมแต่บิดามานับรวมกับตน ในกรณีนี้จะทำให้ส่วนแบ่งของปู่มีจำนวนลดลงจากเศษหนึ่งส่วนสอง(ด้วยการแบ่งแบบมูกอสามะฮุ) มาเป็นเศษหนึ่งส่วนสาม หลังจากนั้นพี่น้องร่วมบิดามารดาก็รับส่วนแบ่งของตนเองและกันสิทธิพี่น้องร่วมแต่บิดาไม่ให้ได้รับมรดกเลย เพราะพี่น้องร่วมบิดามารดานั้นมีความใกล้ชิดกับผู้ตายมากกว่าพี่น้องร่วมแต่บิดา ซึ่งมีรูปแบบการแบ่งโดยเกี่ยวข้องกับทายาท 5 ประเภทคือ

3.1.1 พี่น้องหญิงที่ร่วมบิดามารดาเดียวกัน 1 คน ซึ่งจะมีรูปแบบ

ตัวอย่างดังต่อไปนี้

ทายาท	ฐาน โجทย์	ส่วนที่ทายาทได้รับ	ส่วนที่ทายาทได้รับสุทธิ
ปู่	4	2	2
พี่น้องหญิงร่วมบิดามารดา 1 คน		1	2
พี่น้องหญิงร่วมแต่บิดา 1 คน		1	0

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นว่าการแบ่งมรดกแบบมูกอสามะฮุโดยนับจำนวนหัวของปู่ 2 หัว และหัวของพี่น้องหญิง 2 หัว(จากพี่น้องร่วมบิดามารดาและพี่น้องร่วมแต่บิดา) รวมเป็น 4 หัวซึ่งเป็นฐาน โจทย์ในปัญหานี้ แล้วยกแบ่งให้ปู่ 2 ส่วน พี่น้องหญิงร่วมบิดามารดา 1 ส่วน และพี่น้องหญิงร่วมแต่บิดา 1 ส่วน หลังจากนั้นพี่น้องร่วมบิดามารดากันสิทธิพี่น้องร่วมแต่บิดาไม่ให้ได้รับมรดก (เนื่องจากพี่น้องร่วมบิดามารดาอยู่ในสภาพที่รับส่วนเหลือ) และส่วนแบ่งของพี่น้องหญิงร่วมแต่บิดาก็ยกให้กับพี่น้องร่วมบิดามารดา จึงทำให้พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันได้รับส่วนแบ่ง 2 ส่วน ซึ่งเป็น $\frac{1}{2}$ ของมรดกทั้งหมด ซึ่งถือว่ามากกว่าปู่ เพราะตามหลักแล้วปู่ต้องได้รับ 2 เท่าของส่วนได้ของพี่น้องหญิง 1 คน

3.1.2 พี่น้องหญิงที่ร่วมบิดามารดาเดียวกัน 2 คน ซึ่งจะมีรูปแบบ

ตัวอย่างดังต่อไปนี้

ทายาท	ฐาน โทษ	ส่วนที่ทายาทได้รับ	ส่วนที่ทายาทได้รับสุทธิ
ปู่	6	2	2
พี่น้องหญิงร่วมบิดามารดา 2 คน		2	4
พี่น้องหญิงร่วมแต่บิดา 2 คน		2	0

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าการแบ่งแบบมูกอสามะสุ โดยนับจำนวนหัวของปู่ 2 หัวและพี่น้องหญิงได้ 4 หัว(จากพี่น้องหญิงร่วมบิดามารดา 2 คน และพี่น้องหญิงร่วมแต่บิดา 2 คน)รวมเป็น 6 หัวจึงนำมาเป็นฐานโทษในปัญหานี้ หลังจากนั้นก็นำมาแบ่งกันตามจำนวนหัว โดยให้ปู่ 2 ส่วน พี่น้องหญิงร่วมบิดามารดา 2 ส่วนและพี่น้องหญิงร่วมแต่บิดา 2 ส่วน แต่พี่น้องหญิงร่วมบิดามารดาก็ นสิทธิของพี่น้องหญิงร่วมแต่บิดาไม่ให้ได้รับมรดกเลย (เพราะพี่น้องหญิงร่วมบิดามารดามีมากกว่า 1 คน) และส่วนแบ่งของพี่น้องหญิงร่วมแต่บิดาก็ ตกเป็นของพี่น้องหญิงร่วมบิดามารดา จึงทำให้พี่น้องหญิงร่วมบิดามารดาได้รับส่วนแบ่งเป็น 4 ส่วน ซึ่งเป็นจำนวน $\frac{2}{3}$ ของมรดกทั้งหมด และเป็นส่วนแบ่งที่มากกว่าส่วนแบ่งของปู่

3.1.3 พี่น้องชายที่ร่วมบิดามารดาเดียวกัน 1 คน ซึ่งจะมีรูปแบบตัวอย่างดังต่อไปนี้

ทายาท	ฐาน โทษ	ส่วนที่ทายาทได้รับ	ส่วนที่ทายาทได้รับสุทธิ
ปู่	3	1	1
พี่น้องชายร่วมบิดามารดา 1 คน		1	2
พี่น้องชายร่วมแต่บิดา 1 คน		1	0

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นได้ว่าการแบ่งแบบมูกอสามะสุ โดยนับจำนวนหัวของพี่น้อง 2 หัว (จากพี่น้องชายร่วมบิดามารดาเดียวกันและพี่น้องชายร่วมแต่บิดา) และจะนับหัวทั้งหมดมาเป็นฐานโทษในปัญหานี้คือ 3 แล้วก็แบ่งกันตามหัว โดยให้คนละ 1 ส่วน แต่พี่น้องชายร่วมบิดามารดาจะกันสิทธิพี่น้องชายร่วมแต่บิดาไม่ให้ได้รับมรดกเลย และส่วนแบ่งของพี่น้องชายร่วมแต่บิดาก็ ตกเป็นของพี่น้องชายร่วมบิดามารดา จึงทำให้ส่วนแบ่งที่พี่น้องชายร่วมบิดามารดาได้รับรวมเป็น 2 ส่วน ซึ่งมากกว่าปู่

3.1.4 พี่น้องหญิงที่ร่วมบิดามารดาเดียวกัน 3 คน ซึ่งจะมีรูปแบบตัวอย่างดังต่อไปนี้

ทายาท	ฐาน โภทย์	ส่วนที่ทายาทได้รับ	ส่วนที่ทายาทได้รับ	ปรับฐาน โภทย์ใหม่	ส่วนที่ทายาทได้รับสุทธิ
ปู่	6	2	2	18	6
พี่น้องหญิงร่วมบิดามารดา 3 คน		3	4		12
พี่น้องหญิงร่วมแต่บิดา 1 คน		1	0	(6x3=18)	0

จากตัวอย่างจะเห็นว่า การแบ่งแบบมูกอสามะฮุโดยนับจำนวนหัวของปู่ 2 หัว และพี่น้อง 4 หัว (พี่น้องหญิงร่วมบิดามารดา 3 หัวและพี่น้องหญิงร่วมแต่บิดา 1 หัว) รวมเป็น 6 หัว จึงนำจำนวนหัวทั้งหมดมาเป็นฐาน โภทย์ในปัญหานี้ แล้วจึงแบ่งไปตามจำนวนหัว โดยให้แก่ปู่ 2 ส่วน พี่น้องหญิงร่วมบิดามารดา 3 ส่วน และพี่น้องหญิงร่วมแต่บิดา 1 ส่วน หลังจากนั้นพี่น้องหญิงร่วมบิดามารดากันสิทธิพี่น้องหญิงร่วมแต่บิดา (เพราะพี่น้องหญิงร่วมบิดามารดามีมากกว่า 1 คน) และรับเอาส่วนของพี่น้องหญิงร่วมแต่บิดา จึงทำให้ส่วนได้ของพี่น้องหญิงร่วมบิดามารดาเดียวกันได้ไป 4 ส่วน ซึ่งไม่สามารถที่จะแบ่งให้แก่พวกเขาได้จึงจำเป็นต้องมีการปรับส่วนหรือปรับฐาน โภทย์ โดยการนำจำนวนหัวของพี่น้องร่วมบิดามารดา (ที่มีปัญหา) คือ 3 ไปคูณกับส่วนเต็มเดิมหรือฐาน โภทย์เดิม คือ 6 ก็จะได้ฐาน โภทย์ใหม่คือ 18 โดยที่พี่น้องหญิงร่วมบิดามารดาได้ไป 12 ส่วน ซึ่งเป็น $\frac{2}{3}$ ของมรดกทั้งหมด และเป็นจำนวนที่มากกว่าส่วนแบ่งของปู่

3.1.5 พี่น้องชายที่ร่วมบิดามารดาเดียวกัน 1 คน และพี่น้องหญิงที่ร่วมบิดามารดาเดียวกัน 1 คน ซึ่งจะมีรูปแบบตัวอย่างดังต่อไปนี้

ทายาท	ฐาน โภทย์	ส่วนที่ทายาทได้รับ	ส่วนที่ทายาทได้รับ	ปรับฐาน โภทย์ใหม่	ส่วนที่ทายาทได้รับสุทธิ
ปู่	6	2	2	18 (6x3=18)	6
พี่น้องชายร่วมบิดามารดา 1 คน		2	4		8
พี่น้องหญิงร่วมบิดามารดา 1 คน		1			4
พี่น้องหญิงร่วมแต่บิดา 1 คน		1	0	0	

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นได้ว่าการแบ่งมรดกแบบมูกอสามะฮุ โดยจะนับจำนวนหัวของพี่น้อง 4 หัวที่ได้จากพี่น้องชายร่วมบิดามารดา 2 หัว พี่น้องหญิงร่วมบิดามารดา 1 หัว และพี่น้องหญิงร่วมแต่บิดา 1 หัว และใช้จำนวนหัวทั้งหมดมาเป็นฐานโจทย์ในปัญหานี้ คือ 6 แล้วก็แบ่งกันตามจำนวนหัว คือปู่ได้ 2 ส่วน พี่น้องชายร่วมบิดามารดาได้ 2 ส่วน พี่น้องหญิงร่วมบิดามารดาได้ 1 ส่วน และพี่น้องหญิงร่วมแต่บิดาได้ 1 ส่วน หลังจากนั้นพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันจะกันสิทธิพี่น้องหญิงร่วมแต่บิดา จึงทำให้พี่น้องหญิงร่วมแต่บิดาไม่ได้รับมรดกเลย และส่วนแบ่งที่พี่น้องหญิงร่วมแต่บิดาจะได้รับนั้นตกเป็นของพี่น้องร่วมบิดามารดาไป จึงทำให้ส่วนแบ่งของพี่น้องชายร่วมบิดามารดา และพี่น้องหญิงร่วมบิดามารดานั้นรวมเป็น 4 ส่วน ซึ่งจะแบ่งกันไม่ลงตัว จึงจำเป็นต้องปรับส่วนเต็ม โดยการนำจำนวนหัวของพี่น้องร่วมบิดามารดาทั้งชายและหญิงคือ 3 ไปคูณกับส่วนเต็ม หรือฐานโจทย์เดิม คือ 6 ก็จะได้ส่วนเต็มหรือฐานโจทย์ใหม่คือ 18 ($6 \times 3 = 18$) จึงแบ่งให้พี่น้องชายร่วมบิดามารดา 8 ส่วน และพี่น้องหญิงร่วมบิดามารดา 4 ส่วน ซึ่งเป็นส่วนแบ่งที่มากกว่าปู่ (เพราะปกติส่วนได้ของ ปู่จะต้องเท่ากับส่วนได้ของพี่น้องหญิง 2 คน)

3.2. กรณีปู่อยู่ร่วมกับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน และพี่น้องร่วมแต่บิดา และมีทายาทผู้รับส่วนกำหนดรวมอยู่ด้วย โดยมีหลักเกณฑ์ว่า เมื่อจำนวนหัวของพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันเท่ากับจำนวนหัวของปู่ และพี่น้องร่วมบิดามารดาก็จะรับส่วนแบ่งของตน และจะมากันสิทธิพี่น้องร่วมแต่บิดาไม่ให้ได้รับมรดก เพราะตนมีความใกล้ชิดกับผู้ตายทางสายเลือดมากกว่า และจะต้องมีพรัฎฺเฑาะพรัฎฺเฑาะหนึ่งจาก 4 พรัฎฺเฑาะ ($\frac{1}{2}$, $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{6}$, และ $\frac{1}{4}$ กับ $\frac{1}{6}$) อยู่ในโจทย์นั้นด้วย ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 รูปแบบคือ

3.2.1 ส่วนกำหนด(พรัฎฺเฑาะ) $\frac{1}{2}$

ทายาท	แบบส่วนที่ได้รับ	ส่วนเต็ม/ ฐานโจทย์	ส่วนที่ได้รับ	ส่วนได้หลัง ปรับส่วนเต็ม	ส่วนได้รับ สุทธิ
สามี	$\frac{2}{3}$	2	1	5	5
ปู่	อะเศาะบะฮุ/ ส่วนเหลือ		1	2	2
พี่น้องชายร่วมบิดามารดา 1 คน				2	3
พี่น้องหญิงร่วมแต่บิดา 1 คน				1	0

จากตัวอย่างจะเห็นว่าฐาน โทษนั้นคือ 2 ซึ่งได้มาจากส่วนพหุคูณของสามิ และส่วนแบ่งของปู่และพี่น้องนั้นได้ 1 (เพราะเหลือหลังจากแบ่งให้แก่สามิ) และ 1 ส่วนนั้นปู่จะได้ส่วนแบ่งมุกอสามิ รวมกับพี่น้องทั้งพี่น้องชายร่วมบิดามารดาและพี่น้องหญิงร่วมแต่บิดา เมื่อนับหัวรวมกันแล้วก็ได้ 5 หัว จึงไม่สามารถแบ่งได้ลงตัว ก็ให้นำเลข 5 ไปคูณกับฐานโทษ หรือส่วนเต็มเต็มคือ 2 ผลลัพธ์ที่ได้คือ 10 จะเป็นส่วนเต็มหรือฐานโทษ ใหม่คือ 10 ก็แบ่งให้สามิไป 5 ส่วน แบ่งให้ปู่ไป 2 ส่วน และให้พี่น้องชายร่วมบิดามารดาไป 3 ส่วน ซึ่งเป็นส่วนแบ่งที่มากกว่าปู่ ส่วนพี่น้องหญิงร่วมแต่บิดาไม่ได้รับส่วนแบ่งเลย เพราะพี่น้องชายร่วมบิดามารดาเดียวกันได้กันสิทธิพวกเขา

3.2.2 ส่วนกำหนด (พหุคูณ) $\frac{1}{4}$

ทายาท	รูปแบบที่ได้รับ	ฐานโทษ	ส่วนที่ได้รับ	ส่วนที่ได้รับสุทธิ
ภรรยา	$\frac{1}{4}$	4	1	1
ปู่	ส่วนเหลือ		1	1
พี่น้องชายร่วมบิดามารดา 1 คน			1	2
พี่น้องชายร่วมแต่บิดา 1 คน			1	0

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าฐานโทษนั้นคือ 4 (ซึ่งได้มาจากส่วนพหุคูณของภรรยา) โดยแบ่งให้ภรรยาไป 1 ส่วน และที่เหลือเป็นส่วนแบ่งของปู่และพี่น้องคือ 3 ส่วน โดยปู่จะได้ส่วนแบ่งแบบมุกอสามิ รวมกับพี่น้องด้วยการนับจำนวนหัวของปู่คือ 1 ส่วน และพี่น้องชายร่วมบิดามารดาได้ไป 2 ส่วนตามจำนวนหัวของตนและจำนวนหัวของพี่น้องชายร่วมแต่บิดาที่ได้นับรวมกัน ซึ่งเป็นส่วนแบ่งที่มากกว่าส่วนแบ่งของปู่ ส่วนพี่น้องชายร่วมแต่บิดาไม่ได้รับมรดกเลย เพราะโดนพี่น้องชายร่วมบิดามารดาเดียวกันกันสิทธิพวกเขา

3.2.3 ส่วนกำหนด (พหุคูณ) $\frac{1}{6}$

ทายาท	รูปแบบที่ได้รับ	ฐานโทษ	ส่วนที่ได้รับ	ส่วนที่ได้รับสุทธิ
ย่าหรือยาย	$\frac{1}{6}$	6	1	1
ปู่	ส่วนเหลือ		2	2
พี่น้องชายร่วมบิดามารดา 1 คน			2	3
พี่น้องหญิงร่วมแต่บิดา 1 คน			1	0

จากตัวอย่างจะเห็นว่าฐานโจทก์นั้นเป็น 6 (ซึ่งได้มาจากส่วนพรีญูของย่าหรือยาย) ในกรณีนี้ปู่จะได้ส่วนแบ่งแบบมุกอสามะสุร่วมกับพี่น้อง เพราะพี่น้องชายร่วมบิดามารดาได้นำเอาพี่น้องหญิงร่วมแต่บิดามานับรวมอยู่ด้วย จึงรวมกันเป็น 5 หัว จึงแบ่งให้ปู่ไป 2 ส่วนตามจำนวนหัว และพี่น้องชายร่วมบิดามารดาได้ไป 3 ส่วนตามจำนวนหัวของตนและจำนวนหัวของพี่น้องหญิงร่วมแต่บิดาที่ได้นับรวมกัน ซึ่งเป็นส่วนแบ่งที่มากกว่าส่วนแบ่งของปู่ ส่วนพี่น้องหญิงร่วมแต่บิดาไม่ได้รับมรดก เพราะ โคนพี่น้องชายร่วมบิดามารดาเดียวกันกันสิทธิพวกเขา

3.2.4 ส่วนกำหนด (พรีญู) $\frac{1}{4}$ และ $\frac{1}{6}$

ทายาท	รูปแบบที่ได้รับ	ฐานโจทก์	ส่วนที่ได้รับ	ฐานโจทก์ใหม่	ส่วนที่ได้รับหลังปรับฐานโจทก์	ส่วนที่ได้รับสุทธิ
ภรรยา	$\frac{1}{4}$	12	3	60 (12x5)	15	15
ย่า	$\frac{1}{6}$		2		10	10
ปู่	ส่วนเหลือ		7		14	14
พี่น้องชายร่วมบิดามารดา 1 คน					14	21
พี่น้องชายร่วมแต่บิดา 1 คน					7	0

จากตัวอย่างจะเห็นว่าฐานโจทก์นั้นคือ 12 (ซึ่งได้มาจากส่วนพรีญูของภรรยา และส่วนพรีญูของย่า) และส่วนแบ่งของภรรยาคือ 3 ส่วนแบ่งของย่าคือ 2 และยังมีส่วนเหลืออีกคือ 7 ซึ่งเป็นของปู่และพี่น้อง โดยแบ่งให้ปู่แบบมุกอสามะสุร่วมกับพี่น้อง เพราะพี่น้องชายร่วมบิดามารดาได้นำเอาพี่น้องหญิงร่วมแต่บิดามานับรวมเข้าด้วยกัน จึงนับหัวรวมกันเป็น 5 หัว แต่ไม่สามารถแบ่งให้ปู่และพี่น้องได้ลงตัว จึงจำเป็นต้องปรับส่วนเต็มหรือฐานโจทก์เสียใหม่ โดยการนำจำนวน 5 (จำนวนหัวของปู่และพี่น้องรวมกัน) ไปคูณกับส่วนเต็มหรือฐานโจทก์เดิมคือ 12 ก็จะได้ผลลัพธ์มาเป็นฐานโจทก์ใหม่คือ 60 แล้วก็นำไปแบ่งให้แก่ ภรรยา 15 ส่วน ($\frac{1}{4}$ ของส่วนเต็มใหม่) และแบ่งให้ย่า 10 ส่วน ($\frac{1}{6}$ ของส่วนเต็มใหม่) และแบ่งให้ปู่ 14 ส่วน (ได้จากการนำ 7 ไปคูณกับจำนวนหัวของปู่คือ 2) และแบ่งให้พี่น้องชายร่วมบิดามารดา 21 ส่วน (ได้จากการนำ 7 ไปคูณกับจำนวนหัวของพี่น้องชายร่วมบิดามารดาและหัวของพี่น้องหญิงร่วมแต่บิดาคือ 3) ซึ่งเป็นส่วนแบ่งที่มากกว่าส่วนแบ่งของปู่ สำหรับพี่น้องหญิงร่วมแต่บิดา โคนกันสิทธิโดยพี่น้องชายร่วมบิดามารดาเดียวกัน

3.9 การแบ่งมรดกในกรณีพิเศษ

3.9.1 การแบ่งมรดกซ้อน (المناسخات)

การแบ่งมรดกซ้อน หมายถึง วิธีการแบ่งมรดกของผู้ตายที่เกิดมีการตายขึ้นหลายคน ซ้อนกัน โดยเมื่อมีผู้ตายคนแรกแล้วยังไม่ทันจัดการแบ่งมรดกของ เขากลับมีผู้ตายคนที่สองอีกซึ่งทั้ง สองคนหรือหลายคนที่ตายนั้นเป็นทายาทซึ่งกันและกัน ปัญหาการแบ่งมรดกซ้อนมีอยู่ 2 ลักษณะคือ

1. ทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกของผู้ตายคนที่สองเป็นทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกของผู้ตาย คนแรกด้วย โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงใดๆเลย ไม่ว่าช่องทางการสืบมรดก หรือวิธีการรับมรดกของเขา ในกรณีนี้การจัดการแบ่งมรดกของพวกเขาให้ถือเสมือนว่าผู้ตายที่สองนั้น ไม่มีตั้งแต่ตอนแรก ให้แบ่ง มรดกเฉพาะทายาทที่มีชีวิตอยู่เท่านั้น โดยการแบ่งครั้งเดียวไปเลย ตัวอย่างเช่น ผู้ชายคน หนึ่งเสียชีวิต โดยทิ้งบุตรชาย 4 คน บุตรหญิง 2คน หลังจากนั้นยังไม่ทันได้แบ่งมรดกบุตรชายคนหนึ่งมาเสียชีวิตอีก โดยไม่มีทายาท (ไม่มีภรรยาและไม่มีบุตร) เลย เว้นแต่พี่น้องชายและพี่น้องหญิงของเขาเท่านั้น ในกรณี อย่างนี้สามารถแบ่งมรดกให้แก่ทายาทที่มีชีวิตอยู่ทั้งผู้ชายและผู้หญิงได้ภายในครั้งเดียว เสมือนว่าผู้ตาย คนที่สองไม่มีอยู่ตั้งแต่ตอนแรกแล้ว เพราะไม่มีผลที่ทำให้มีการ เปลี่ยนแปลงโครงสร้างของทายาทใน กลุ่มที่เหลืออยู่เลย

2. ทายาทผู้รับมรดกของผู้ตายคนที่สองไม่ใช่ทายาทผู้รับมรดกของผู้ตายคนแรก หรือโครงสร้างของทายาทมีการเปลี่ยนแปลงด้วยสาเหตุการตายของผู้ตายคนที่สอง สำหรับในกรณีนี้ ให้จัดการแบ่งมรดกของผู้ตายคนที่ 1 ให้แก่ทายาทของเขาก่อน หลังจากนั้นก็ให้จัดการแบ่งมรดกของ ผู้ตายคนที่ 2 ให้แก่ทายาทของเขาตามลำดับ (Arif Khalil Abu Eid, 1992:145-146)

ดังตัวอย่างเช่น ชายผู้หนึ่งเสียชีวิตทิ้งบุตรชาย 1 คน บุตรหญิง 2 คน มารดา และบิดา พร้อมกับมรดก เป็นเงินจำนวน 180,000 บาท แต่ก่อนที่จะจัดการแบ่งมรดกให้แก่ทายาทของเขา บุตรชายของเขาก็มาเสียชีวิตตามไปอีก โดยที่บุตรชาย (ผู้ตายที่ 2) ทิ้งบุตรชาย 1 คน ภรรยาเป็นทายาท เพียง 1 คน น้องหญิงร่วมบิดามารดา 2 คน ปู่ และย่า ตามตารางต่อไปนี้

ตารางแสดงการแบ่งมรดกของผู้ตายที่ 1

ลำดับที่	ทายาท	อัตราส่วน	ฐาน โภทย์	ส่วนที่ทายาท ได้รับ	จำนวนที่ ทายาทได้รับ
1	บิดา	$\frac{1}{6}$		1	30,000 บาท

2	มารดา	$\frac{1}{6}$	6	1	30,000 บาท
3	บุตรชาย 1 คน	ส่วนเหลือ		2	60,000 บาท
4	บุตรสาว 2 คน			2	60,000 บาทโดย แบ่งคนละ 30,000 บาท

ตารางข้างต้นได้แสดงให้เห็นว่าทายาทของผู้ตายที่ 1 มีอยู่ 2 กลุ่ม คือกลุ่มที่ 1 (อศยา บุลพรุฎ) คือบิดาและมารดา โดยได้รับ $\frac{1}{6}$ ของกองมรดกคิดเป็นเงินคน ละ 30,000 บาท และกลุ่มที่ 2 อะเสาะบะฮฺ (ผู้รับส่วนเหลือ) ซึ่งมีอยู่ 3 คนคือ บุตรชาย 1 คน และบุตรสาว 2 คน ซึ่งบุตรชายได้รับ มรดกคิดเป็นเงินจำนวน 60,000 บาท บุตรหญิง 2 คนได้รับมรดกคนละ 30,000 บาท ต่อมาก็แบ่งมรดก ของผู้ตายคนที่ 2 คือบุตรชายของผู้ตายที่ 1 โดยที่เขาทิ้งบุตรชาย 1 คน ภรรยา 1 คน น้องหญิงร่วมบิดา มารดา 2 คน ปู่ และย่า พร้อมมรดกที่เขาได้รับมาจากบิดา 60,000 บาทดังตารางต่อไปนี้

ตารางแสดงการแบ่งมรดกของผู้ตายที่ 2

ลำดับที่	ทายาท	อัตราส่วนที่ ทายาทได้รับ	ฐานโจทก์	ส่วนที่ทายาท ได้รับ	จำนวนที่ ทายาทได้รับ
1	บุตรชาย	ส่วนเหลือ	24	13	32,500 บาท
2	ภรรยา	$\frac{1}{8}$		3	7,500 บาท
3	ปู่	$\frac{1}{6}$		4	10,000 บาท
4	ย่า	$\frac{1}{6}$		4	10,000 บาท
5	พี่น้องร่วมบิดามารดา 2 คน	โดนกัณสิทธิ์โดย บุตร		-	-

จะเห็นได้ว่าบิดามารดาของผู้ตายที่ 1 ได้รับมรดกไปแล้วตอนแรกคนละ 30,000 บาท และได้รับมรดกของผู้ตายที่ 2 อีกในฐานะเป็นปู่คนละ 10,000 บาทอีก รวมแล้วทั้งสอง คนได้รับมรดก ไปจากตัวอย่างนี้คนละ 40,000 บาท ส่วนบุตรหญิง 2 คนของผู้ตายคนแรกได้ รับมรดกเท่าเดิมเพราะ พวกเขาถูกกัณสิทธิ์ในกองมรดกของผู้ตายที่ 2

3.9.2 การยินยอมกันในการแบ่งมรดก (الصلح)

การสมยอมกันในการแบ่งมรดก หมายถึงการที่ทายาทของผู้ตายได้มีมติกันในการหาทางออกร่วมกันในการแบ่งมรดกระหว่างกัน โดยหวังความสะดวกง่ายดายและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ทายาททุกคนร่วมกัน ซึ่งเป็นสิ่งที่อนุมัติในหลักการอิสลามอิสลาม ดังหลักฐานตัวอย่างที่มีรายงานจากท่านอุมร์ อิบน์ ดินาร์ รายงานว่า แท้จริงท่านอับดุลเราะมาน อิบน์อุลเอาฟุ ได้หย่าภรรยาของท่านที่ชื่อ ตะมาฏูร อิบนะฮุ อัสบัม อัลกัลบียะฮุ ในขณะที่ท่านกำลังป่วยหนัก ต่อมาท่านได้เสียชีวิต และนางก็อยู่ในช่วงอดคะฮุ ทำอุสมาน อิบน์ อัฟฟานก็ได้อุสมานได้ไกล่เกลี่ยระหว่างภรรยาของท่านอีก 3 คน เพื่อหาทางออกร่วมกันระหว่างภรรยาท่านอื่นๆของท่านอับดุลเราะมาน โดยได้สรุปว่าให้ตะมาฏูร อิบนะฮุ อัสบัม อัลกัลบียะฮุได้รับมรดก $\frac{1}{4}$ จาก ($\frac{1}{8}$ ที่บรรดาภรรยาท่านอื่นได้รับมา จาก 83,000 ดินาร) ดังนั้นชี้ให้เห็นว่าการสมยอมกันในการแบ่งมรดกเป็นสิ่งที่อนุมัติในอิสลาม (Arif Khalil Abu eid, 1992:138)

การสมยอมกันหรือการหาทางออกร่วมกันเพื่อให้เกิดความสะดวกและเพื่อรักษามูลค่าของทรัพย์สินมรดกให้มีมูลค่าสูงที่สุดถือเป็นเรื่องที่ดีที่สมควรจะทำในหมู่ทายาทของผู้ตาย เพราะโดยสภาพความเป็นจริงแล้วน้อยมากที่ผู้ตายจะทิ้งทรัพย์สินมรดกเป็นเงินสดอย่างเดียว โดยส่วนใหญ่แล้วสภาพของทรัพย์สินมรดกมีหลายรูปแบบหลายสภาพ ทั้งที่ ดิน เงิน ทอง บ้านที่อยู่อาศัย รถยนต์หรืออื่นๆ ซึ่งแน่นอนว่าหากจะขายบ้าน ขายที่ดิน หรืออื่นๆ ในระยะเวลากระชั้นชิด จะขายได้ในราคาต่ำกว่าราคาท้องตลาดมาก ซึ่งจะส่งผลให้ทายาททุกรายได้รับส่วนแบ่งที่ต่ำลงโดยปริยาย หรือทายาทบางรายมีความต้องการบ้านในขณะที่บางรายมีความต้องการรถยนต์ หากทุกฝ่ายได้หาทางออกร่วมกัน บ้านก็ไม่ต้องขายให้แก่บุคคลภายนอก รถยนต์ก็เช่นเดียวกันไม่ต้องขายให้แก่บุคคลภายนอกอย่างเร่งด่วน แต่กลับมาแลกเปลี่ยนสิทธิที่ทายาทจะได้รับด้วยกันให้เป็นไปตามความต้องการ (สูงสุด) ของแต่ละคนแน่นอนว่ามูลค่าของทรัพย์สินมรดกของผู้ตายที่ได้ทิ้งไว้ให้แก่ทายาทนั้น ไม่เสียราคาแม้แต่น้อย และยังสร้างความอบอุ่น สร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่ทายาทมากกว่ากัน

ข้อจำกัดในการสมยอมกันในการแบ่งมรดก

การหาทางออกร่วมกัน ในการแบ่งมรดก ใช้ได้กับทุกกรณี ถ้าหากว่าบรรดาทายาทของผู้ตายมีความประสงค์ ยกเว้นในกรณีที่ทายาทผู้ตายบางคนอยู่ในสภาพที่ไม่เอื้อต่อการที่จะเสนอแนะและออกความคิดเห็น เช่น ทายาทบางคนยังเป็นเด็กเล็ก หรือเป็นคนวิกลจริต หรืออายุมากไม่สามารถรับรู้ข้อตกลงหรือมติในที่ประชุมได้เลย หากเป็นเช่นนี้ไม่อนุญาตให้ใช้วิธี (الصلح) หาทางออก

ร่วมกัน เว้นแต่ว่าบุคคลดังกล่าวจะได้รับสิทธิของตนเองเพิ่มขึ้นหรือเท่าเดิมโดยไม่ได้อุทธรณ์สิทธิ แม้แต่น้อย ดังนั้นถ้าหากว่าพวกเขาได้รับสิทธิเท่าเดิมหรือเพิ่มขึ้นก็สามารถที่จะใช้วิธี (الجحش) สมยอมกัน ได้ เพื่อประโยชน์ร่วมกันที่สามารถรักษามูลค่าของทรัพย์สินมรดกให้เกิดประโยชน์สูงสุดดังกล่าว

3.9.3 การแบ่งและการรับมรดกของคนสาบสูญ (ميراث المفقود)

อัลมัฟกูด (المفقود) ในหลักวิชาฟิกฮหมายถึง บุคคลที่หายตัวไป หรือหายสาบสูญไป จากถิ่นที่อยู่เป็นเวลานาน ขาดการติดต่อ ไม่มีใครรู้สภาพว่ายังมีชีวิตอยู่อีกหรือไม่

กรณีคนสาบสูญมีข้อกำหนดตามหลักวิชาฟิกฮหลายประเด็นตามแง่มุมที่เกี่ยวข้องกับ ตัวเขาที่แตกต่างกันไปดังนี้

1. ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างตัวเขากับภริยาของเขา

ฟิกฮหรือกฎหมายอิสลามถือว่าผู้ที่สาบสูญยังมีความสัมพันธ์เป็นสามีภรรยาภรรยาของเขาตามปกติ และทั้งสองคนยังเป็นผู้มีสิทธิรับมรดกซึ่งกันและกันได้อยู่ ภรรยาของเขายังไม่สามารถที่จะแต่งงานใหม่ได้ จนกว่าจะมั่นใจว่าผู้ที่สาบสูญได้เสียชีวิตไปแล้ว เพราะถือหลักที่ว่า เมื่อช่วงที่เขาหายตัวไปนั้นเขายังมีชีวิตอยู่ จะมาเปลี่ยนแปลงสภาพของเขาให้เป็นอย่างอื่นไม่ได้ จนกว่าจะมีความมั่นใจ

2. เกี่ยวกับทรัพย์สินของเขาที่เป็นมรดกตกทอดไปยังผู้อื่น

สำหรับทรัพย์สินของบุคคลที่หายสาบสูญ ไม่ว่าจะเป็ทรัพย์สินที่เขาถืออยู่ก่อนแล้ว หรือเป็นทรัพย์สินที่เกิดขึ้นระหว่างที่เขาหายสาบสูญไป จะนำมาแบ่งระหว่างทายาทไม่ได้ จนกว่าจะมีหลักฐานที่แน่ชัดว่าคนสาบสูญนั้นเสียชีวิตไปแล้ว หรือศาลมีคำพิพากษา หรือมีคำสั่งว่าผู้ที่สาบสูญนั้นเสียชีวิตแล้ว โดยให้อายัดทรัพย์สินของเขาไว้ก่อน ห้ามดำเนินการใดๆในตัวทรัพย์สินของผู้ที่สาบสูญ จนกว่าจะมีความชัดเจนในตัวเขา หรือศาลมีคำพิพากษา หรือมีคำสั่งว่าเขาได้เสียชีวิตไปแล้ว

3. เกี่ยวกับการรับมรดกจากผู้อื่น

ในกรณีนี้หมายถึงการที่ผู้สาบสูญเป็นทายาทที่มีสิทธิรับมรดกจากผู้ที่ตายไปในขณะที่ตัวเขาหายสาบสูญไป ซึ่งในประเด็นนี้ให้ถือว่าบุคคลที่หายสาบสูญไปยังมีชีวิตอยู่ ตราบใดที่ยังไม่มีหลักฐานที่แน่ชัดว่าผู้ที่หายสาบสูญไปเสียชีวิตไปแล้ว หรือตราบใดที่ศาลยังมิได้พิพากษา หรือมีคำสั่งว่าเขาได้เสียชีวิตไปแล้ว ภายหลังจากผ่านพ้นช่วงระยะเวลาหนึ่งที่ค่อนข้างจะแน่ใจแล้วว่าผู้สาบสูญได้

เสียชีวิตไปแล้ว ก็ให้แบ่งมรดกให้แก่ผู้สืบทอดนั้นเสมือนว่าเขาอยู่รับมรดกปกติ ซึ่งในกรณีนี้จะมีส่วนคล้ายคลึงกันกับเรื่องการรับมรดกของคู่สมรส กกล่าวคือ

หากทายาทคนใดก็ตามที่ได้รับมรดกพร้อมกับคนที่หายสาบสูญ เขาจะได้รับส่วนแบ่งจากกองมรดกโดยมีการสมมุติขึ้นเป็นสองกรณี คือสมมุติว่าบุคคลที่หายสาบสูญเสียชีวิตไปแล้ว และสมมุติว่าบุคคลที่หายสาบสูญยังมีชีวิตอยู่ โดยที่ส่วนแบ่งของบุคคลนั้นไม่ได้รับผลกระทบใดๆ ก็ให้ทายาทคนนั้นรับมรดกที่เป็นส่วนแบ่งของเขาไปโดยสมบูรณ์ โดยไม่ต้องพิจารณาข้อกำหนดของบุคคลที่หายสาบสูญ ตัวอย่างเช่น ผู้ตายทิ้งภรรยา 1 ไร่หนึ่งคน บิดา บุตรชาย และพี่น้องชายที่หายสาบสูญ ในกรณีอย่างนี้ก็ให้แบ่งมรดกของผู้ตายให้แก่ทายาทที่มีอยู่ตามปกติ โดยที่ไม่ต้องคำนึงว่าผู้ที่หายสาบสูญจะมีชีวิตอยู่หรือไม่ เพราะว่ายังไงเขาก็ไม่มีสิทธิรับมรดกของผู้ตายรายนี้ เนื่องจากว่าบิดาและบุตรชายของผู้ตายจะกันสิทธิในการรับมรดกของเขา จึงไม่ส่งผลกระทบต่อการแบ่งมรดกให้กับทายาทคนอื่นๆ โดยให้กับภรรยาของผู้ตาย $\frac{1}{8}$ บิดาจะได้รับ $\frac{1}{6}$ ส่วนบุตรชายจะได้รับส่วนเหลือทั้งหมด แต่ถ้าหากผู้ตายทิ้งภรรยา 1 คน บุตรชาย 2 คน (แต่คนหนึ่งหายสาบสูญไป) ในกรณีอย่างนี้ภรรยาของผู้ตายก็ได้รับ $\frac{1}{8}$ เท่าเดิมโดยไม่ได้รับผลกระทบใดๆเลยไม่ว่าบุตรชายที่หายสาบสูญจะมีชีวิตอยู่หรือไม่ก็ตาม ส่วนบุตรชายที่ยังอยู่ก็ได้รับ $\frac{1}{2}$ ของมรดกส่วนเหลือหลังจากแบ่งให้ภรรยาผู้ตายไปแล้ว และอีกครั้งหนึ่งก็ให้อายัดไว้เพื่อมอบให้แก่บุตรที่หายสาบสูญจนกว่าจะปรากฏแน่ชัดว่าบุตรที่หายสาบสูญนั้นเสียชีวิตไปแล้วจึงมอบส่วนที่ได้อายัดไว้ให้แก่บุตรคนที่อยู่เพิ่มเติมไป เพราะเขาได้รับส่วนเหลือเพียงคนเดียว

ถ้าหากมีทายาทบางคนไม่ได้รับมรดกจากข้อสมมุติฐานใดสมมุติฐานหนึ่ง คือสมมุติว่าบุคคลที่หายสาบสูญยังมีชีวิตอยู่หรือเสียชีวิตไปแล้ว ในกรณีอย่างนี้จะไม่ให้ทายาทผู้นั้นรับส่วนแบ่งของตน เพราะบุคคลผู้สูญหายอาจจะยังมีชีวิตอยู่ ตัวอย่างเช่น ผู้ตายทิ้งลูก และบุตรชายที่หายสาบสูญไปหนึ่งคน ในกรณีนี้ลูกจะไม่ได้รับมรดก ถ้าหากว่าบุตรชายของผู้ตายที่หายสาบสูญไปนั้นยังมีชีวิตอยู่ เพราะบุตรชายจะกันสิทธิลูกในการรับมรดก เพราะฉะนั้นให้อายัดทรัพย์ มรดกไว้จนกว่าจะปรากฏข้อเท็จจริง เช่นเดียวกันในกรณีผู้ตายทิ้งบุตร หญิง 2 คนหลานหญิง 1 คน และหลานชาย 1 คนแต่หายสาบสูญไป กรณีอย่างนี้หลานหญิงจะไม่ได้รับมรดก เพราะอาจจะเป็นไปได้ว่าหลานชายที่หายสาบสูญไปนั้นเสียชีวิตไปแล้ว ดังนั้นบุตรหญิง 2 คนจะกันสิทธิไม่ให้หลานหญิงรับมรดก โดยบุตรสาว 2 คนจะได้รับ $\frac{2}{3}$ และให้อายัดส่วนที่เหลือไว้จนกว่าจะปรากฏความจริง

ถ้าในกรณีที่ทายาทคนเดียวกันจะได้รับส่วนแบ่งจากกองมรดกแตกต่างกันใน 2 ลักษณะตามแต่ละจะพิจารณาว่าบุคคลที่หายสาบสูญไปนั้นจะมีชีวิตอยู่หรือเสียชีวิตไปแล้ว ในกรณีอย่างนี้ให้

มอบส่วนแบ่งที่น้อยที่สุดจาก 2 กรณีแก่ทายาทผู้นั้น เพื่อป้องกันการผิดพลาดที่อาจจะเกิดขึ้นได้ ดังตัวอย่างที่มีผู้ตายทิ้งทายาทที่เป็น มารดา พี่น้องชาย 2 คนแต่หายสาบสูญไป 1 คนเหลือเพียง 1 คน ในกรณีอย่างนี้มารดาจะได้รับมรดก $\frac{1}{6}$ เพราะอาจเป็นไปได้ที่พี่น้องชายคนที่หายสาบสูญยังคงมีชีวิตอยู่ คือถ้าสมมุติว่ามรดกมี 6 ส่วน มารดาได้รับ 1 ส่วน ซึ่งเป็นส่วนแบ่งที่น้อยที่สุดที่มารดาได้รับ ส่วนพี่น้องชายคนที่มีอยู่ได้รับ 2 ส่วน ซึ่งเป็นส่วนแบ่งที่น้อยที่สุดสำหรับเขาเช่นกัน และให้อายุัดไว้ 3 ส่วน ถ้าหากปรากฏว่าพี่น้องชายที่หายสาบสูญไปนั้นได้เสียชีวิตแล้วจริง มารดาก็จะได้รับเพิ่มอีก 1 ส่วน และพี่น้องชายคนที่ยังอยู่ได้รับเพิ่มอีก 2 ส่วน แต่ถ้าหากพี่น้องชายคนที่หายสาบสูญไปนั้นยังมีชีวิตอยู่ มารดาก็จะไม่ได้รับส่วนแบ่งเพิ่มอีก ส่วนพี่น้องชายคนที่มีชีวิตอยู่ก็จะได้รับเพิ่มขึ้นอีก 0.5 ส่วน และคนที่เคยหายสาบสูญแล้วปรากฏตัวกลับมาจะได้รับ 2.5 ส่วน (เพราะพี่น้องชาย 2 คนจะได้รับส่วนเหลือโดยแบ่งกันคนละครึ่ง) (Musthafa Khin, Musthafa Bukha, Ali al Sharbaji, 1992:131-132)

3.9.4 การรับมรดกของบุตรนอกสมรส (จีนานา)

นักวิชาการเห็นพ้องต้องกันว่า เด็กที่เกิดจากการละเมิดประเวณี (จีนานา) นั้น จะสืบสกุลจากฝ่ายมารดาของตนเท่านั้น จะไม่สืบสกุลจากฝ่ายบิดาของตนที่เป็นผู้ละเมิดประเวณี เพราะการสืบสกุลของตนจากฝ่ายบิดานั้นยังไม่อาจเชื่อได้อย่างเด็ดขาด แน่นนอน เพราะศาสนาไม่ถือว่าการละเมิดประเวณี เป็นการมีความสัมพันธ์ระหว่างชายหญิงที่ถูกต้อง และไม่ถือว่าเป็นการสืบสกุลจากกันและกัน ดังนั้นจึงไม่มีการรับมรดกระหว่างกัน และระหว่างบุตรที่เกิดจากการละเมิดประเวณีกับบิดาผู้ละเมิดประเวณี และญาติทางฝ่ายบิดาของเขา

สำหรับเด็กกับมารดาของเขา นักวิชาการส่วนใหญ่มีทรรศนะว่า สามารถรับมรดกกันได้ และระหว่างเด็กกับญาติทางฝ่ายมารดา ก็รับมรดกระหว่างกันและกันได้เช่นเดียวกัน ถ้าหากบุตรที่เกิดจากการละเมิดประเวณี(จีนานา)เสียชีวิตลง มารดา และญาติทางฝ่ายมารดาของเขามีสิทธิรับมรดกจากเขา เช่นเดียวกันกับที่เขามีสิทธิรับมรดกจากมารดา และญาติทางฝ่ายมารดา ถ้าหากพวกเขาเสียชีวิต เพราะความสัมพันธ์ระหว่างเขากับมารดาเป็นสิ่งที่เชื่อถือได้อย่างเด็ดขาดแน่นนอน ความเป็นมารดาแม้จะไม่ถูกต้องตามบัญญัติศาสนา ก็ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างมารดากับบุตรขึ้น ซึ่งนำไปสู่การรับมรดกระหว่างกัน (Musthafa Khin, Musthafa Bukha, Ali al Sharbaji, 1992:136)

3.9.5 การรับมรดกของเด็กที่แม่ถูกปรักปรำว่าละเมิดประเวณี(ซินา)

การปรักปรำว่าละเมิดประเวณี (ซินา) หมายถึง การที่สามีได้ปรักปรำว่าภริยาของตน ละเมิดประเวณี(ซินา) และไม่ยอมรับว่า เด็กที่เกิดจากภริยาของเขาว่าเป็นบุตรของเขา โดยที่เขากล่าว ปฏิญาณ 4 ครั้งต่อหน้าอฎี หรือศาล โดยปรักปรำว่า ภริยาของเขาละเมิดประเวณี(ซินา) และเขาเป็นผู้ที่ พุคจริง และในครั้งที่ 5 เขาจะต้องกล่าวว่า ขอให้พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงลงโทษเขาถ้าหากเขาพูดเท็จ และฝ่ายภริยาก็จะต้องกล่าวปฏิญาณ 4 ครั้งต่อหน้าอฎี หรือศาลและกล่าวว่าผู้เป็นสามีพูดเท็จที่ กล่าวหาว่าเขาละเมิดประเวณี(ซินา) และในครั้งที่ 5 นางจะต้องกล่าวว่า ขออัลลอฮ์ได้ไกรธนางถ้าหากว่า สามีของเขาพูดจริง ดังที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสไว้ในอัลกุรอานว่า

﴿ وَالَّذِينَ يَرْمُونَ أَزْوَاجَهُمْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ شُهَدَاءُ إِلَّا أَنْفُسُهُمْ فَشَهَدُوا أَحَدَهُمْ أَرْبَعًا شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٦﴾ وَالْخَمْسَةَ أَنْ لَعَنَتَ اللَّهُ عَلَيْهِ إِنْ كَانَ مِنَ الْكَاذِبِينَ ﴿٧﴾ ﴾

ความว่า“และบรรดาผู้กล่าวโทษภรรยาของพวกเขา และสำหรับพวกเขาไม่มีพยาน นอกจากตัวของเขาเอง ก็ให้การเป็นพยานของคนหนึ่งในพวกเขา กล่าวสาบานสี่ครั้ง ด้วยพระนามของอัลลอฮ์ แท้จริงเขาเป็นหนึ่งในหมู่ผู้ที่พูดจริง และครั้งที่ห้าทำให้เขา กล่าวหา แท้จริงการสาปแช่งของอัลลอฮ์ยังมีแต่เขาหากเขาเป็นผู้ที่กล่าวเท็จ” (อัลนุร : 6, 7)

เมื่อได้มีการปรักปรำกันตามบัญญัติศาสนาแล้ว ผู้เป็นสามีก็จะหลุดพ้นจากการถูก ลงโทษที่กล่าวหาว่าภริยาละเมิดประเวณี(ซินา)แต่ไม่มีพยานบุคคล 4 คนมายืนยัน อัตราการลงโทษใน เรื่องนี้คือเจ็ดสิบ 80 ครั้ง ในขณะที่เดียวกันภริยาก็บริสุทธิ์จากการถูกปรัก ปรำว่า ละเมิดประเวณี (ซินา) พร้อมกันนี้ก็ให้อฎี หรือศาลตัดสินพิพากษาให้ทั้งคู่แยกออกจากกันจากการเป็นสามีภริยา สามีก็ไม่ต้องยอมรับว่า เด็กที่เกิดมานั้นเป็นบุตรของเขา

เพราะฉะนั้นเด็กที่เกิดมาจากผู้หญิงที่ถูกปรักปรำว่าละเมิดทางเพศ (ซินา) จะไม่มีสิทธิ ในมรดกของฝ่ายพ่อ และในมรดกของญาติฝ่ายพ่อ แต่ให้สืบลมรดกจากฝ่ายแม่และญาติของฝ่ายแม่ เท่านั้น เพราะหลักศาสนาอิสลามถือว่าระหว่างเด็กกับพ่อของเด็กจะไม่เกี่ยวพันกันในทางสายเลือด (Musthafa Khin, Musthafa Bukha, Ali al Sharbaji, 1992:136-137)

3.9.6 การรับมรดกของทารกในครรภ์ (ميراث الحمل)

สำหรับการแบ่งมรดกให้กับทารกที่ยังอยู่ในครรภ์มารดานั้นหากเป็นความประสงค์ของผู้รับมรดกอื่นทั้งหมดที่ไม่รีบร้อนในการรับมรดกก็ให้ระยะเวลาในการแบ่งมรดกไว้จนกว่าทารกนั้นจะคลอดออกมาเพื่อความชัดเจนในการระบุเพศและกำหนดสิทธิในการรับมรดกของทารกดังกล่าว แต่ถ้าหากผู้รับมรดกอื่นมีความต้องการที่จะรีบรับมรดกก็สามารถที่จะจัดการแบ่งมรดกตามสิทธิที่ทารกในครรภ์ได้รับไม่ว่าจะเป็นผู้ชายหรือผู้หญิงได้ทันทีโดยจะต้องใช้วิธีการเฉพาะ

ไม่ต้องสงสัยเลยว่าถ้าหากผู้ตายมีทายาทเป็นทารกในครรภ์ ทารกในครรภ์ก็จะได้รับมรดกด้วยแต่ให้กันสิทธิส่วนแบ่งของทารกในครรภ์ไว้ก่อนจนกว่าจะปรากฏสภาพที่แท้จริงของทารกด้วยการคลอดออกมามีชีวิตอยู่หรือเสียชีวิต และให้ปฏิบัติต่อทายาทอื่นๆด้วยการให้ได้รับส่วนแบ่งที่น้อยที่สุดโดยการสมมุติรูปแบบต่างๆของการมีและไม่มีทารกอยู่ในครรภ์ มีชีวิตอยู่หรือเสียชีวิต เป็นเพศหญิงหรือเพศชาย มีคนเดียวหรือหลายคน และให้ทายาททุกคนได้รับส่วนแบ่งของแต่ละคนที่มั่นใจได้ว่าจะไม่มีการผิดพลาด และให้อายัดส่วนที่เหลือไว้จนกว่าจะปรากฏสภาพที่แท้จริงของทารกในครรภ์ ตัวอย่างเช่นผู้ตายทิ้งภรรยาในครรภ์ไว้ ถ้าหากสมมุติว่าคลอดออกมาเสียชีวิต ภรรยาจะได้รับ $\frac{1}{4}$ แต่ถ้าหากคลอดออกมามีชีวิตไม่ว่าจะเป็นเพศชายหรือเพศหญิง หนึ่งคนหรือหลายคน ภรรยาจะได้รับ $\frac{1}{8}$ ดังนั้นให้ภรรยาได้รับ $\frac{1}{8}$ เพราะเป็นส่วนแบ่งที่มั่นใจได้ว่าจะไม่ผิดพลาด และให้อายัดมรดกที่เหลือไว้ก่อนจนกว่าจะปรากฏสภาพที่แท้จริงของทารกในครรภ์ ถ้าหากทารกเป็นเพศชาย ก็จะได้รับมรดกที่เหลือที่ถูกอายัดไว้ทั้งหมด ถ้าหากว่าเป็นเพศหญิง ก็จะได้รับ $\frac{1}{2}$ มรดกที่เหลือให้ปิดไปให้แก่ทารกที่คลอดออกมาเป็นเพศหญิง ถ้าหากไม่มีบัณฑุกุมลหรือมีแต่ไม่มีระบบการจัดเก็บรักษาและแจกจ่ายที่ดี แต่หากบัณฑุกุมลมีระบบจัดเก็บที่ดี ส่วนนี้ก็จะให้ขึ้นกับบัณฑุกุมล ภายหลังจากภรรยาและทารกที่คลอดออกมาเป็นเพศหญิงได้รับส่วนแบ่งของตนไปแล้ว

ความเป็นไปได้ต่างๆที่สมมุติขึ้นมาทั้งหมดนี้จะไม่ทำให้ส่วนแบ่งที่ภรรยาได้รับเปลี่ยนแปลงไป เพราะถึงอย่างไรภรรยาก็จะได้รับส่วนแบ่ง $\frac{1}{8}$ เมื่อทารกในครรภ์คลอดออกมาและมีชีวิตอยู่อย่างมั่นคง (Musthafa Khin, Musthafa Bukha, Ali al Sharbaji, 1992: 117)

3.9.7 การรับมรดกของกะเทย (ميراث الخنثى)

กะเทยหรือคูนซา(الخنثى) ตามหลักภาษามาจากคำว่า อินคินาซ(انكناث) มีความหมายว่า กลายเป็นสอง และแตกออก กะเทยหรือคูนซามี 2 ประเภท คือ

1. คูนซา มุชกิล (الخنثى المشكل)
2. คูนซาไม่มุชกิล (الخنثى غير المشكل)

คูนซามุชกิล (الخنثى المشكل) ตามหลักศาสนาหมายถึงบุคคลที่มีอวัยวะเพศชายและอวัยวะเพศหญิงในร่างเดียวกัน หรือไม่มีอวัยวะเพศใดบ่งบอกเพศอยู่เลย

คูนซาไม่มุชกิล (الخنثى غير المشكل) คือบุคคลที่มีลักษณะหนักไปในทางเพศชายหรือเพศหญิง เช่น แต่งงานแล้วได้บุตร ก็ถือว่าเป็นเพศชาย หรือแต่งงานแล้วตั้งครรภ์ ก็ถือว่าเป็นเพศหญิง

นักวิชาการ ได้กล่าวถึงสัญลักษณ์ต่างๆที่จะทำให้ชี้ชัดลงไปได้ว่ากะเทยหรือคูนซานั้น เป็นเพศชายหรือเพศหญิง แม้จะปรากฏสัญลักษณ์นั้นภายหลังจากบรรลุศาสนภาวะแล้วก็ตาม เช่น ถ้าหากว่าคูนซาหลัง่อสุจิ ก็ชี้ชัดไปได้ว่าเขาเป็นผู้ชาย และหากเขามีประจำเดือนก็รู้ได้ว่าเขาเป็นผู้หญิง และถ้าหากเขาโน้มเอียงไปทางชอบผู้หญิง เขาก็เป็นผู้ชาย และหากโน้มเอียงไปทางชอบผู้ชาย เขาก็เป็นผู้หญิงเป็นต้น

ในยุคปัจจุบันที่การแพทย์มีความเจริญไปมาก มีความเป็นไปได้น้อยมากที่จะยังคงมีคูนซามุชกิลอยู่โดยที่ยังไม่สามารถชี้ชัดลงไปได้ว่าเพศที่แท้จริงของเขานั้นเป็นเพศใด แต่ถ้าหากการแพทย์ยังไม่สามารถชี้ชัดลงไปได้ว่าเพศที่แท้จริงของเขาคือเพศใด ก็ต้องถือว่าบุคคลนั้นเป็นคูนซามุชกิล

คูนซามุชกิลนั้นจะไม่อยู่ในสภาพที่เป็นบิดา มารดา ปู่ ย่า และยาย เพราะถ้าหากเขามีสภาพเป็นคนใดคนหนึ่งจากที่กล่าวมา เขาก็เป็นบุคคลที่มีเพศชัดเจนไม่เป็นเพศหญิงก็เป็นเพศชาย และเขาก็ไม่อยู่ในสภาพที่เป็นสามี ภรรยา เพราะศาสนาอิสลามไม่ยินยอมให้เขาแต่งงานกัน トラบใดที่ยังไม่ปรากฏเพศที่แน่นอนของเขา ดังนั้นในเรื่องการรับมรดกของกะเทยหรือคูนซามุชกิลจึงมาจากสี่ฝ่ายเท่านั้น คือ บุตร พี่น้อง ลูก และนายที่ปลดปล่อยทาส

วิธีการแบ่งมรดกกะเทยหรือคูนซาพร้อมตัวอย่าง

1. ในกรณีที่มีการแบ่งมรดกให้แก่กะเทยมุชกิลมีผลที่ไม่แตกต่างกัน ทั้งของตัวกะเทยมุชกิลเอง หรือของบุคคลที่รับมรดกร่วมกับเขา ไม่ว่าจะสมมุติว่ากะเทยมุชกิลนั้นจะเป็นเพศใดก็ตาม ในกรณีอย่างนี้ให้แบ่งมรดกให้แก่ทุกคนได้เลย เพราะยังงี้ก็ผลที่ออกมาไม่แตกต่างกัน เช่น ตัวอย่างที่

ผู้ตายทิ้งมรดก พี่น้องชายร่วมบิดามารดา 1 คน พี่น้องร่วมแต่่มารดาที่เป็นกะเทยมุขกิล 1 คน พร้อมกับ กองมรดก 600,000 บาท

ทายาท	แบบ/อัตราส่วนที่รับ	ส่วนที่ได้รับ
มารดา	$\frac{1}{6}$ (เพราะมีพี่น้องสองคน)	1 ส่วน(100,000 บาท)
พี่น้องชายร่วมบิดามารดา 1 คน	ส่วนเหลือ	4 ส่วน(400,000 บาท)
พี่น้องร่วมแต่่มารดาที่เป็น กะเทยมุขกิล 1 คน	$\frac{1}{6}$ (ทุกกรณีไม่ว่าจะเป็นชายหรือ หญิง)	1 ส่วน(100,000 บาท)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า กะเทยที่มีอยู่ในปัญหานี้จะได้รับมรดก $\frac{1}{6}$ ทุกกรณี ไม่ว่าเขาจะเป็นเพศหญิงหรือเพศชายก็ตาม คิดเป็นเงินจำนวน 100,000 บาท ส่วนมารดาจะได้รับ $\frac{1}{6}$ เพราะผู้ตายมีพี่น้องหลายคน (2 คน) คิดเป็นเงิน จำนวน 100,000 บาท ส่วนพี่น้องชายร่วมบิดามารดาได้รับส่วนที่เหลือ เป็นเงินจำนวน 400,000 บาท

2. ในกรณีที่กะเทยมุขกิลได้รับมรดก ถ้าหากสมมุติว่าเขาเป็นชาย หรือเป็นหญิง แต่จะไม่ได้รับมรดกหากสมมุติเป็นอีกอย่างหนึ่ง ในกรณีอย่างนี้ให้ระ ับการแบ่งมรดกให้แก่กะเทยมุขกิล จนกว่าจะปรากฏชัดว่าเขาเป็นผู้ชาย หรือว่าเขาเป็นผู้หญิง

เช่นเดียวกัน ให้ระ ับการแบ่งมรดกให้แก่กะเทยมุขกิลไว้ก่อน ถ้าหากว่ามีทายาทบางคน จะได้รับมรดก ถ้าสมมุติว่ากะเทยมุขกิลเป็นเพศหนึ่ง แต่จะไม่ได้รับมรดกหากเป็นอีกเพศหนึ่ง ตัวอย่างเช่น ผู้ตายทิ้งทายาทที่เป็นภรรยา ลูก และบุตรของพี่น้องชายที่เป็นกะเทยมุขกิล ในกรณีอย่างนี้ ภรรยาภรรยาจะได้รับ $\frac{1}{4}$ ของกองมรดก ซึ่งในปัญหานี้ส่วนแบ่งของภรรยาจะไม่มีการเปลี่ยนแปลง ไม่ว่ากะเทยมุขกิลนั้นจะเป็นเพศใดก็ตาม ส่วนลูกจะยังไม่ต้องแบ่งมรดกให้แก่เขาก่อน จนกว่าจะปรากฏชัดว่า บุตรของพี่น้องชายที่เป็นกะเทยมุขกิลนั้นเป็นเพศใด เพราะถ้าหากปรากฏว่า บุตรของพี่น้องชายที่เป็นกะเทยมุขกิลนั้นเป็นเพศชาย ลูกก็จะถูกกะเทยมุขกิลที่เป็นเพศชายนั้นกั้นสิทธิเขาไม่ให้ได้รับมรดกทันที ในขณะที่ถ้าหากว่าบุตรของพี่น้องชายที่เป็นกะเทยมุขกิลนั้นเป็นเพศหญิงเขา (กะเทยมุขกิลที่เป็นเพศหญิง) ก็หมดสิทธิรับมรดกเช่นกัน เพราะเขากลายมาเป็นชะวิลอรัม จึงไม่มีสิทธิในกรณีนี้

3. ในกรณีที่กะเทยมุขกิลได้รับส่วนแบ่งมรดกที่แตกต่างกัน ระหว่างการสมมุติทั้งสอง ครั้ง (สมมุติว่าเป็นชายหนึ่งครั้งและสมมุติว่าเป็นหญิงหนึ่งครั้ง) และทายาทคนอื่นๆเช่นเดียวกัน จะ

ได้รับส่วนแบ่งที่แตกต่างกันออกไปกับการสมมุติทั้งสองครั้ง ในกรณีอย่างนี้ให้แบ่งมรดกให้แก่กะเทย มุชกิล และทายาทคนอื่นๆด้วยส่วนแบ่งที่ น้อยที่สุดจากการสมมุติทั้งสองครั้ง เพื่อเป็นการสะดวกในการจัดการต่อไปหากเกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากการสมมุติฐานในตอนแรก (Musthafa Khin, Musthafa Bukha, Ali al Sharbaji, 1992:127-130)

3.9.8 มรดกของผู้ตายหมู่

ในกรณีผู้ที่มีบุคคลที่มีสิทธิรับมรดกซึ่งกันและกัน ได้ตั้งแต่สองคนขึ้นไปเสียชีวิตพร้อมกัน ไม่ว่าจะด้วยอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นอย่างกะทันหัน เช่น เป็นลม จมน้ำ ไฟไหม้ หรืออื่นๆ โดยไม่สามารถทราบได้ว่าผู้ใดเสียชีวิตก่อนกัน ดังนั้นจะไม่มีกรรับมรดกซึ่งกันและกันระหว่างบุคคลทั้งสองนั้น โดยให้ปฏิบัติแก่บุคคลเหล่านั้นในเรื่องการแบ่งมรดกเสมือนว่าเป็นบุคคลภายนอกที่ไม่มีความสัมพันธ์ใดๆ ต่อกัน ส่วนทายาทอื่นๆของผู้ตายแต่ละคนก็จะได้รับมรดกของเขาไป เพราะเงื่อนไขในการรับมรดก ระบุไว้ว่า จะต้องมั่นใจว่าทายาทผู้รับมรดกมีชีวิตอยู่ภายหลังเจ้ามรดกเสียชีวิต ตัวอย่างเช่นพี่น้องชาย ร่วมบิดามารดาเดียวกันเสียชีวิตด้วยอุบัติเหตุ โดยไม่สามารถรู้ได้ว่าผู้ใดเสียชีวิตก่อนกัน โดยพี่น้องคนหนึ่งทิ้งภริยาหนึ่งคน บุตรหญิงหนึ่งคน และลูกหนึ่งคน ส่วนพี่น้องชายอีกคนหนึ่ง ทิ้งบุตรหญิงสองคน และลูกหนึ่งคน (ซึ่งเป็นคนๆเดียวกันกับลูกของผู้ตายคนแรก) ในกรณีอย่างนี้พี่น้องชายทั้งสองคนจะไม่รับมรดกซึ่งกันและกัน แต่ให้แบ่งมรดกของพี่น้องคนแรกให้แก่ภริยาของเขาเศษหนึ่งส่วนแปด บุตรหญิงของเขาเศษหนึ่งส่วนสอง ส่วนลูกรับมรดกในส่วนเหลือ ส่วนมรดกของพี่น้องชายคนที่สองให้แบ่งแก่ทายาทของเขาเช่นเดียวกัน โดยให้บุตรหญิงสองคนเศษสองส่วนสาม และลูกได้ส่วนเหลือ (Musthafa Khin, Musthafa Bukha, Ali al Sharbaji, 1992 :135)

3.9.9 กะลาละฮฺ (مَلَكَ)

กะลาละฮฺ หมายถึง ผู้ตายที่ไม่มีทายาทในการรับมรดก ไม่ว่าจะเป็นทายาททางด้านสายเลือด เช่น ลูกชาย ลูกสาว ลูกชายของลูกชาย ลูกสาวของลูกชาย หรือทายาททางสายเลือดที่อยู่ต่ำลงไป และทายาทผู้ให้กำเนิด เช่น พ่อ แม่ ปู่ หรือทายาทที่อยู่ในระดับที่สูงขึ้นไป แต่มีผู้ที่มีสิทธิในการรับมรดกของเขาได้แก่ พี่น้องชาย หญิงพ่อแม่เดียวกัน หรือ พี่น้องชาย หญิงพ่อแม่เดียวกัน หรือ พี่น้องชาย หญิงแม่เดียวกัน หรือลูกของพี่น้องชาย เป็นต้น (มุนิร มุหะหมัด, 2534:67)

พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสไว้ว่า

﴿وَإِنْ كَانَتْ رَجُلٌ يُورَثُ كَلَلَةً أَوْ امْرَأَةً وَوَلَهُ أَخٌ أَوْ أُخْتٌ فَلِكُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا
الْسُّدُسُ فَإِنْ كَانُوا أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ فَهُمْ شُرَكَاءُ فِي الثُّلُثِ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ
يُوصِي بِهَا أَوْ دَيْنٍ غَيْرِ مُضَارٍّ وَصِيَّةٍ مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَلِيمٌ ﴿١٢﴾﴾

ความว่า “และถ้ามีชายคนหนึ่งหรือหญิงคนหนึ่งถูกรับมรดกในฐานะเป็นผู้ที่ไม่มี
บิดาและบุตร แต่เขามีพี่ชายหรือน้องชายคนหนึ่ง หรือมีพี่สาวหรือน้องสาวคนหนึ่ง
แล้ว แต่ละคนจากสองคนนั้นจะได้รับหนึ่งในหก แต่ถ้าพี่น้องของเขามีมากกว่านั้น
พวกเขา ก็เป็นผู้รับร่วมกันในหนึ่งในสาม ทั้งนี้หลังจากพันธกรรมที่ถูกสังเวยไว้หรือ
หลังจากหนี้สิน โดยมีใช้สิ่งทีนำมาซึ่งผลร้ายใด ๆ เป็น คำสั่งที่มาจากอัลลอฮ์
และอัลลอฮ์ ﷻ เป็นผู้ทรงรอบรู้ผู้ทรงหนักแน่น” (อันนิสาอ์ :12)

ตัวอย่างการสืบทอดกทะเลาะฮ์

1. ผู้ตายทิ้งพี่น้องชายร่วมบิดามารดาไว้ ถ้ามี 1 คนก็จะได้รับมรดกทั้งหมด ถ้ามีหลาย
คนก็จะรับมรดกทั้งหมดในสัดส่วนที่เท่าๆกัน
2. ผู้ตายทิ้งพี่น้องหญิงร่วมบิดามารดา ถ้ามีคนเดียวได้รับ $\frac{1}{2}$ ถ้ามีหลายคนได้รับ $\frac{2}{3}$
ส่วนที่เหลือให้นำกลับมาแบ่งใหม่
3. ผู้ตายทิ้งพี่น้องชายหญิงร่วมบิดามารดาไว้ ก็จะได้รับมรดกทั้งหมด โดยแบ่งให้
ผู้ชาย 2 ส่วนฝ่ายผู้หญิง 1 ส่วน
4. ผู้ตายทิ้งพี่น้องชายร่วมบิดามารดาไว้ และพี่น้องชายหญิงร่วมบิดาไว้ พี่น้องชาย
ร่วมบิดามารดาได้รับมรดกทั้งหมด เพราะเขากันสิทธิพี่น้องชายหญิงร่วมบิดา
5. ผู้ตายทิ้งพี่น้องหญิงร่วมบิดามารดา และพี่น้องชายร่วมบิดาไว้
 - ก. ถ้าพี่น้องหญิงร่วมบิดามารดามี 1 คน นางจะได้รับ $\frac{1}{2}$ ของมรดก ส่วนที่เหลือ
ตกเป็นของพี่น้องชายร่วมบิดา
 - ข. ถ้าพี่น้องหญิงมีมากกว่า 1 คน พวกนางจะได้รับ $\frac{2}{3}$ ของมรดก ส่วนที่เหลือ
ตกเป็นของพี่น้องชายร่วมบิดา ถ้ามีมากกว่า 1 คนก็ให้แบ่งเท่าๆกัน (มุณีร มุหะหมัด, 2534:67- 69)